

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

HRVATSKO GOSPODARSTVO 2012. GODINE

Zagreb, lipanj 2013.

Sadržaj

UVOD	5
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD	7
INDUSTRIJA	12
TRGOVINA	18
GRAĐEVINARSTVO	21
TURIZAM	26
PROMET I VEZE	30
TRŽIŠTE RADA	33
INFLACIJA	48
TEČAJ I MEĐUVALUTARNI ODNOSI	52
VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA	56
MONETARNA KRETANJA	62
INOZEMNI DUG	69
PLATNA BILANCA	72
PRORAČUN KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE	77
JAVNI DUG	83
INVESTICIJE I INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA	87
TRŽIŠTE KAPITALA	95
LIKVIDNOST REALNOG SEKTORA	98
FINANCIJSKI REZULTATI POSLOVANJA PODUZETNIKA	101

UVOD

Hrvatska ekonomija prolazi kroz tešku srednjoročnu gospodarsku i socijalnu krizu, s kojom smo ušli u punopravno članstvo Europske unije, dodatno oslabivši ionako lošu gospodarsku poziciju. Tijekom četverogodišnje krize izgubljeno je 11% realnog bruto domaćeg proizvoda, pri čemu je osobna potrošnja reducirana za 35%, a investicije za 11%. Volumen industrijske proizvodnje pritom je oslabljen 16%, promet u trgovini na malo 20%, građevinarska aktivnost 36%, anketna stopa nezaposlenosti porasla je za 7,4 postotnih bodova, stopa aktivnosti pala je za 3,2 postotna boda, vrijednost neizvršenih obveza za plaćanje uvećala se za 130%, a broj poslovnih subjekata s blokiranim računima za 29%.

Sporo i zasad bezuspješno traženje rješenja otežao je i drugi val krize u 2012. godini u krugu Europske unije, uz koji je hrvatska ekonomija usko vezana i o kojem je ovisna. Ipak, osnovni razlog prolongirane hrvatske krize leži ponajprije u lošem temelju rasta gospodarstva koji se gradio posljednjih dvadeset godina, a bio je zasnovan na potrošnji i investicijama u *non tradable* sektorima koji su se temeljili na uvoznim robama. Upravo je stoga tijekom krize u Hrvatskoj kao zemlji neto-uvoznici s visokim i ustrajnim deficitom došlo do eksterne prilagodbe kroz robni uvoz kao glavni kanal. Kumulacijom krize, u njezinoj četvrtoj godini ostvaren je prvi suficit na tekućem računu platne bilance od 1994. godine. Iako je to za Hrvatsku iznimno povoljan statistički podatak, on ostaje takvim samo u okviru statističkog izričaja, ali realno nema težinu jer iza njega ne stoje kvalitativni, strukturni pomaci.

Dok su tijekom plaćanja u realnom sektoru ostali nepovoljni, likvidnost bankovnog sustava bila je iznimno visoka, a kamatne stope na međubankovnom tržištu kao i kamatne stope na trezorske zapise bile su na povijesno niskim razinama. Unatoč krizi (ili zbog krize) koja se počela odražavati na dotad stabilan i profitabilan bankovni sektor, banke su nastavile povećavati stopu adekvatnosti jamstvenoga kapitala do rekordnih 20,89% (što je jedna od najviših stopa na svijetu), uvećavši se tijekom krize za 5,7%. Istodobno, transmisija novca prema privatnom sektoru znatno se otežala i usporila.

Unatoč padu gospodarske aktivnosti i raspoloživog dohotka, opća je razina cijena znatnije porasla zbog odluke o povećanju opće stope PDV-a i rasta monopolističkih administrativnih cijena (primarno energije vezane uz stanovanje), što je znatno derogiralo standard prosječnoga hrvatskog kućanstva.

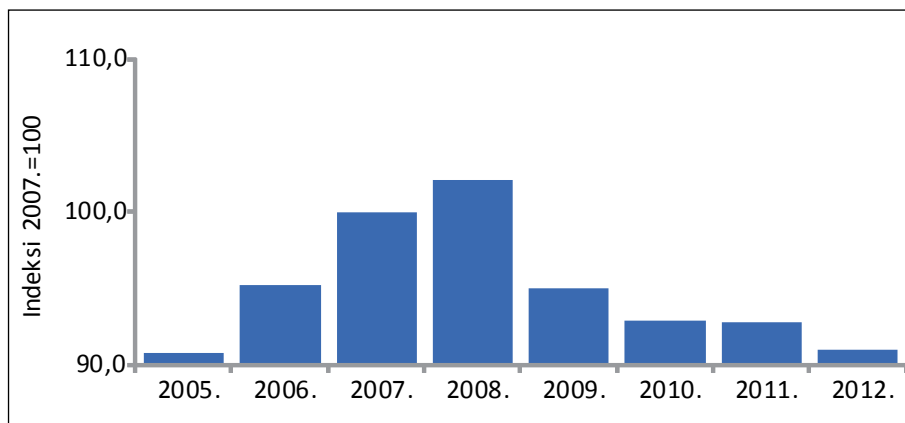
Porazna je činjenica da Hrvatska, u usporedbi s članicama EU-a, staje uz bok Grčkoj jer samo njih dvije nisu imale „stanku“ u recentnoj četverogodišnjoj krizi, a u 2012. godini – s realnim padom BDP-a od 2% – Hrvatska se opet svrstala među članice s najvećim smanjenjem gospodarske aktivnosti (nakon Grčke, Portugala, Italije, Cipra i Slovenije).

U Europsku uniju ulazimo gospodarski oslabljeni, sa samo 61% prosjeka BDP-a Europske unije, što nas svrstava na mjesto treće najmanje razvijene zemlje članice (iza Bugarske i Rumunjske), s četvrtom najvišom stopom nezaposlenosti (iza Grčke, Portugala i Španjolske) te najnižom stopom zaposlenosti i aktivnosti. Želimo li poboljšati svoju poziciju u zajednici, morat ćemo se ozbiljnije i žurnije posvetiti strukturnim reformama javnog sektora. Te reforme u konačnici trebaju rezultirati rastom konkurentnosti cijeloga gospodarskog sustava.

BRUTO DOMAĆI PROIZVOD

Prošla 2012. godina, bila je četvrta godina za redom u kojoj je ostvaren pad gospodarske aktivnosti i to za 2,0% u odnosu na prethodnu godinu. Stoga je realna razina ostvarenog BDP-a bila 10,9% niža nego 2008. godine (*od kada su se počele osjećati posljedice globalne krize*), odnosno spustila se na približnu razinu 2005. godine.

KRETANJE BDP-a U HRVATSKOJ
-indeksi, 2007 = 100-

Izvor: DZS; obrada HGK

Takve tendencije kretanja bile su konvergentne onima u Europskoj uniji i većini drugih ekonomija, ali su ipak (*zbog inače lošeg stanja u hrvatskom gospodarstvu*) negativni trendovi bili izraženiji. U usporedbi s članicama Europske unije, Hrvatska je uz Grčku bila jedina u kojoj se realni pad BDP-a kontinuirano bilježio četiri godine (*Grčka je bila jedina članica Europske unije čija je realna razina BDP-a u 2012., u odnosu na 2008. godinu, bila niža nego u Hrvatskoj*). U istom razdoblju prosječan je pad u Europskoj uniji iznosio 1,0%, pri čemu je u devet članica, predvođenih Poljskom, zabilježen rast gospodarske aktivnosti. Usporedba s članicama EU pokazuje da su 2012. godine samo Grčka, Portugal, Italija, Cipar i Slovenija, zabilježile veću godišnju stopu pada BDP-a nego Hrvatska (*na razini EU pad je iznosio daleko manjih 0,3%*). Naime, pad ukupne potražnje u EU bio je znatno niži nego u Hrvatskoj. Osobna potrošnja i investicije smanjene su po znatno manjim stopama, državna potrošnja je za razliku od Hrvatske blago povećana, a stopa rasta izvoza roba i usluga, iako i dalje relativno niska, bila je šest puta veća.

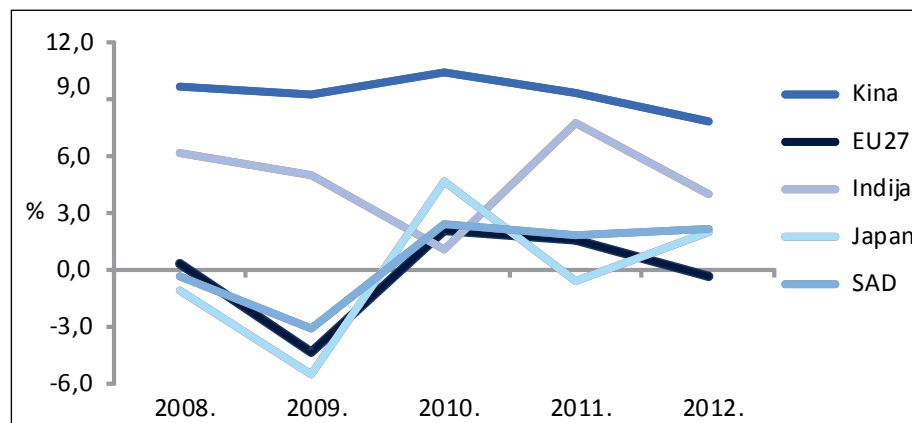
Nastavljeni negativni trendovi u kretanju BDP-a

Negativni trendovi izraženiji nego u Europskoj uniji

Hrvatska se našla u grupi članica najteže pogođenih globalnom krizom

*U 2012. godini
je usporen i
rast nedovoljno
oporavljenog
svjetskog
gospodarstva*

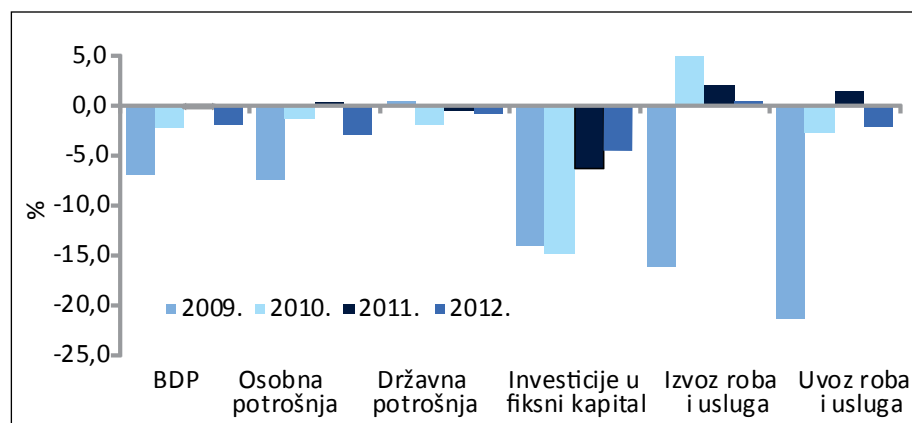
REALNO KRETANJE BDP-a PO ZEMLJAMA

Izvor: MMF, EUROSTAT; obrada HGK

Podaci za ostala najveća svjetska gospodarstva također pokazuju pad ili usporavanje rasta BDP-a u kriznoj 2009. godini, ali su u tim ekonomijama nakon toga ostvarene pozitivne stope rasta. Izuzetak je bio samo Japan, koji je 2011. godine pogodio potres i tsunami, te Europska unija na koju je u 2012. godini utjecalo stanje u navedenim članicama teško pogođenim gospodarskom krizom. Naime, dužnička kriza u tim članicama dovela je do prisilne štednje, odnosno smanjivanja potražnje na razini EU (*utjecaj na smanjenje njihove proizvodnje roba i usluga, te smanjeni uvoz iz drugih članica*), a zahtijevala je i velika sredstva za sanaciju njihovih dugova koja nisu imala učinka na rast gospodarstva EU. Ipak, primjetno je da je 2012. bila godina usporavanja rasta globalnog gospodarstva, u kojem nije pronađen pravi model izlaska iz krize. Pored toga, globalna povezanost dovela je do „preljevanja“ krize pojedinih svjetskih gospodarstava na ostala. Tako je kriza u EU u 2012. godini utjecala na smanjenje izvoza Kine i Indije, ali i na druge zemlje, te usporila njihov gospodarski rast. Uslijed toga je i rast svjetskog gospodarstva, prema podacima MMF-a, usporen sa 4,0% u 2011. godini na 3,2% u 2012. godini.

POTROŠNA METODA OBRAČUNA BDP-a -realne stope rasta u %-

Izvor: DZS; obrada HGK

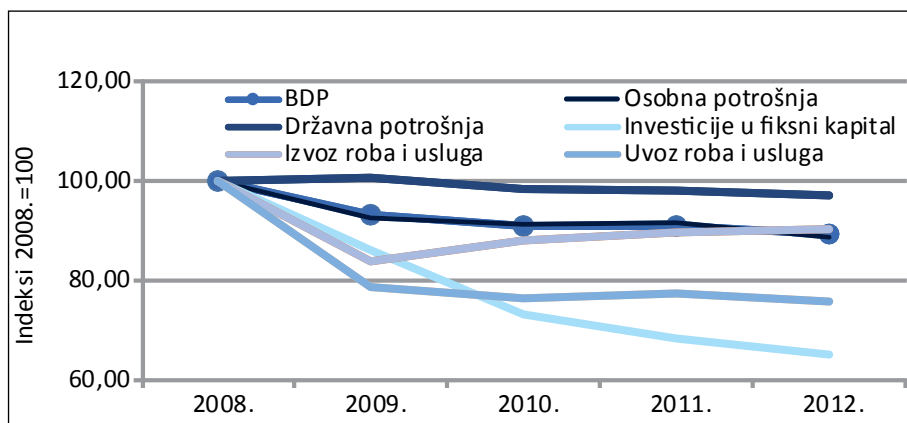
Načelno, recentna kriza očitovala se vrlo slično u gotovo svim ekonomijama, s određenom razlikom dubljeg ili plićeg trenda pada. Odnosno počeo se smanjivati raspoloživi dohodak, dolazi do redukcije raspoloživih sredstava (*prije svega kao posljedice znatnog smanjenja kreditne aktivnosti poslovnih banaka*), a smanjuje se i sklonost potrošnji što se odrazilo na smanjivanje proizvodnje i investicija (*javnih i privatnih*). Uz smanjivanje domaće potražnje, zbog globalnog utjecaja krize, smanjuje se i inozemna potražnja.

U Hrvatskoj je najveći utjecaj na pad BDP-a u 2009. godini imao izvoz roba i usluga, a potom osobna potrošnja i investicije u fiksni kapital. U narednim su se godinama sve kategorije potražnje donekle oporavile, tako da su u pojedinim godinama realno povećane ili su blaže padale, ali to nije bilo dovoljno da bi ponovo došlo do rasta ukupne potražnje. Zapravo je ukupna potražnja nastavila padati, a samo je u 2011. godini realno povećana za 0,3%. Pritom su najnegativniji trendovi zabilježeni kod investicija u fiksni kapital s obzirom da su se tijekom cijelog razdoblja bilježile visoke stope pada. Realna je vrijednost tih investicija u 2012. godini bila čak na 34,9% nižoj razini nego 2008. godine.

*Pad BDP-a
posljedica je
smanjivanja
ukupne potražnje*

*Investicije u
fiksni kapital
su se isticale
po negativnim
trendovima*

REALNO KRETANJE KATEGORIJA POTRAŽNJE I UVOZA
-indeksi 2008. = 100-

Izvor: DZS; obrada HGK

Ponovno znatno smanjivanje osobne potrošnje u 2012. godini najviše je utjecalo na ostvarenu, relativno visoku, stopu pada BDP-a (*osobna potrošnja ima visok udio u BDP-u od približno 60%*). Smanjivanje proizvodnje, dugotrajniji izostanak investicija i visoka razina zaduženosti države, doveli su do daljnjeg rasta nezaposlenosti, smanjivanja plaća i ostalih prihoda, te daljnjeg smanjivanja sklonosti potrošnji. U takvim okolnostima ponovo je zabilježeno i razduživanje stanovništva kod poslovnih banaka.

*Ponovno
smanjivanje
osobne potrošnje*

KRETANJE POJEDINIHK pokazatelja
-stope rasta u %-

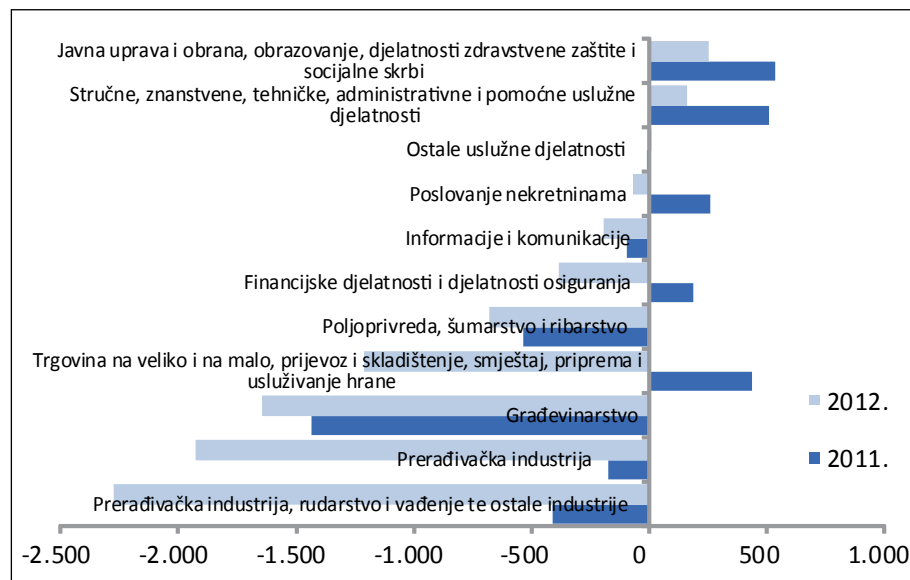
	2009.	2010.	2011.	2012.
Realne neto plaće	0,2	-0,5	-0,4	-2,6
Ukupan broj zaposlenih	-3,6	-4,4	-1,5	-2,4
Stopa nezaposlenosti	14,9	17,4	17,9	19,1
Stanje kreditnih plasmana stanovništvu	-2,7	3,4	1,0	-1,4

Izvor: DZS; obrada HGK

Pad ukupne potražnje je smanjio i vrijednost uvoza roba i usluga

Kako se smanjivala domaća potražnja, a i vrijednost izvoza roba i usluga bila je niža nego u pretkriznom razdoblju, tako se uz domaću proizvodnju smanjila i vrijednost uvoza roba i usluga. Taj pad bio je i nešto izraženiji od pada ukupne potražnje pa je došlo do smanjenja pokrivenosti ukupne domaće i inozemne potražnje uvoznim robama i uslugama sa 34,0% u 2008. na 30,5% u 2012. godini.

KRETANJE BDV-a PO DJELATNOSTIMA
-međugodišnji rast ili pad u kunama, stalne cijene-

Izvor: DZS; obrada HGK

Tijekom krize najviše je smanjena bruto dodana vrijednost trgovine, ali je najveću stopu pada ipak imalo građevinarstvo

Analiza bruto dodane vrijednosti proizvodnje roba i usluga pojedinih djelatnosti, pokazuje da je tijekom krize (2012 u odnosu na 2008. godinu), najviše BDV-a izgubljeno u trgovini, građevinarstvu i prerađivačkoj industriji. Međutim, prema relativnim pokazateljima najveći je pad bruto dodane vrijednosti ipak zabilježen u građevinarstvu čija je bruto dodana vrijednost 2012. godine bila gotovo 40% niža nego 2008. godine. Slijedi prerađivačka industrija čija je bruto dodana vrijednost istodobno smanjena za 19,2%

U 2012. je bruto dodana vrijednost proizvodnje smanjena kod gotovo svih grupa djelatnosti

Spomenuti daljnji pad potražnje doveo je i u 2012. godini do pada proizvodnje roba i usluga gotovo svih grupa djelatnosti proizvodne strukture BDP-a, osim manjeg djela uslužnog sektora. Pritom su na ukupan pad BDP-a najviše utjecale prerađivačka industrija, građevinarstvo i trgovina, a najveća stopa realnog pada od 11,4% ponovo je zabilježena kod građevinarstva.

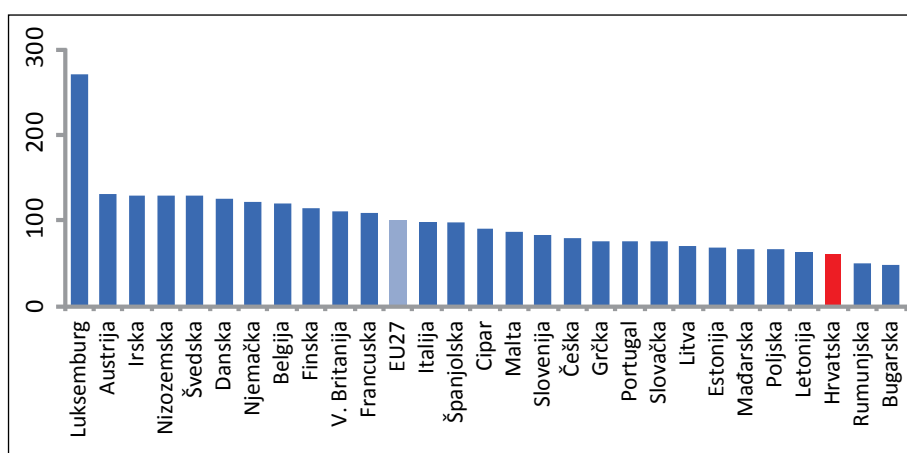
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	Indeksi 2012./2008.
BDP, tekuće cijene, milijuni HRK	343.412	328.672	323.807	330.171	330.232	-3,8
BDP, tekuće cijene, milijuni EUR	47.543	44.781	44.441	44.412	43.929	-7,6
BDP realno, indeksi, 2008.=100	100,0	93,1	90,9	90,9	89,1	89,10
BDP pc po PPP, prosjek EU27=100	63	62	58	61	61	-

Izvor: DZS, Eurostat; obrada HGK

Navedena kretanja gospodarske aktivnosti, odnosno BDP-a, u prošloj i nekoliko prethodnih godina obilježenim globalnom i domaćom krizom, smanjila su razinu razvijenosti Hrvatske u odnosu na razdoblje prije krize, ali i u odnosu na okruženje. Tako je nominalna razina BDP-a od 330,2 milijarde kuna, ostvarena u 2012. godini, bila 3,8% niža nego u 2008., dok je zbog jačanja eura ostvarenih 43,9 milijarde eura bilo čak na 7,6% nižoj razini. Smanjena je i razina BDP-a per capita i to unatoč padu broja stanovnika (*rezultati popisa 2011.*) na 10.250 eura, a smanjena je i razina razvijenosti u odnosu na prosjek EU. Naime, Hrvatska je 2008. godine bila na 63% prosjeka Europske unije, da bi se uz manje oscilacije u 2011. i 2012. godini nalazila na 61% tog prosjeka. Prema tom su pokazatelju, u 2012. godini među članicama EU samo Rumunjska i Bugarska bile na nižoj razini razvijenosti.

BDP PER CAPITA PO PPS-u ZA 2012. GODINU
-indeksi, EU27 = 100-

Izvor: Eurostat; obrada HGK

Došlo je do smanjenja razine razvijenosti Hrvatske i u odnosu na pretkrizno razdoblje i u odnosu na prosječnu razinu razvijenosti EU

INDUSTRIJA

U pretkriznom razdoblju industrijska proizvodnja raste, ali pada njen udio u BDP-u

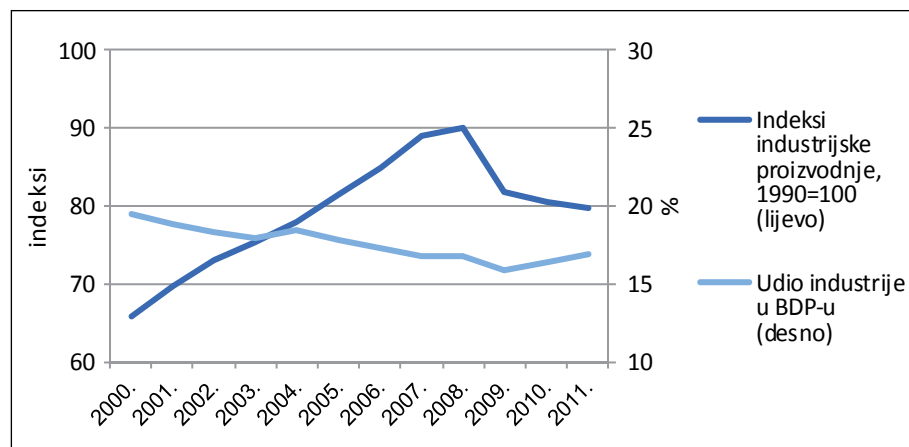
Od 2009. godine bilježi se kontinuirani pad industrijske proizvodnje

U 2012. godini nastavljen negativan trend

Industrijska proizvodnja u razdoblju od 1990. do 2008. godine primjetno počinje gubiti značaj u gospodarstvu Hrvatske, odnosno proces deindustrijalizacije vidljiv je kroz pad udjela industrije u BDP-u te pad broja zaposlenih u industriji. Pad udjela industrije u BDP-u bilježi se unatoč rastu fizičkog obujma industrijske proizvodnje i to kao rezultat brže dinamike rasta određenog dijela drugih djelatnosti (*primjerice trgovina i graditeljstvo*).

Pored višegodišnjih tendencija deindustrijalizacije, početkom 2009. godine situacija se s globalnom gospodarskom krizom pogoršava pa industrijska proizvodnja po prvi puta, nakon devetogodišnjeg uzlaznog trenda bilježi pad. Negativan utjecaj gospodarske krize uočljiv je kroz smanjenje domaće (*pad osobne potrošnje*) i inozemne potražnje (*pad robnog izvoza*). Unatoč smanjenju industrijske proizvodnje, udio industrije u BDP-u uglavnom bilježi stagnaciju (*primjerice udio prerađivačke industrije u BDP-u 2008. godine iznosio je 13,5%, a 2012. godine 13,7%*). Takva kretanja rezultat su brže dinamike pada nekih drugih djelatnosti (*primjerice graditeljstvo*).

INDUSTRIJA

Izvor: DZS; obrada HGK

Industrijska proizvodnja je u 2012. godini, u uvjetima smanjene domaće potražnje, bila manja 5,5% u odnosu na 2011. godinu te je njezina razina manja za oko 16% u odnosu na 2008. godinu, odnosno 25% manja u odnosu na 1990. godinu. Takva su kretanja u posljednje dvije godine rezultat pada proizvodnje u sve tri industrijske djelatnosti tj. u rudarstvu i vađenju, prerađivačkoj industriji te opskrbi električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, što je bio slučaj i u 2011. godini.

ODABRANI EKONOMSKI POKAZATELJI INDUSTRIJE

	Udio industrije u BDP-u, u %	Godišnje stope rasta, u %			
		Industrijska proizvodnja	Zaposleni	Proizvodnost rada	Zalihe
2000.	19,5	1,6	-2,5	4,3	-2,8
2001.	18,9	5,9	-3,3	9,6	0,3
2002.	18,3	5,0	-3,9	9,6	7,4
2003.	17,9	3,3	-3,4	7,7	0,6
2004.	18,4	3,2	-1,8	5,6	4,3
2005.	17,8	4,6	1,4	3,7	11,1
2006.	17,3	4,1	-1,0	5,6	-4,3
2007.	16,8	4,9	0,5	5,2	0,6
2008.	16,8	1,2	-1,9	3,6	6,4
2009.	15,9	-9,2	-9,3	0,2	-1,3
2010.	16,4	-1,4	-7,2	6,3	-7,3
2011.	16,9	-1,2	-4,0	2,9	5,9
2012.	-	-5,5	-4,3	-1,3	-14,8

Izvor: DZS; obrada HGK

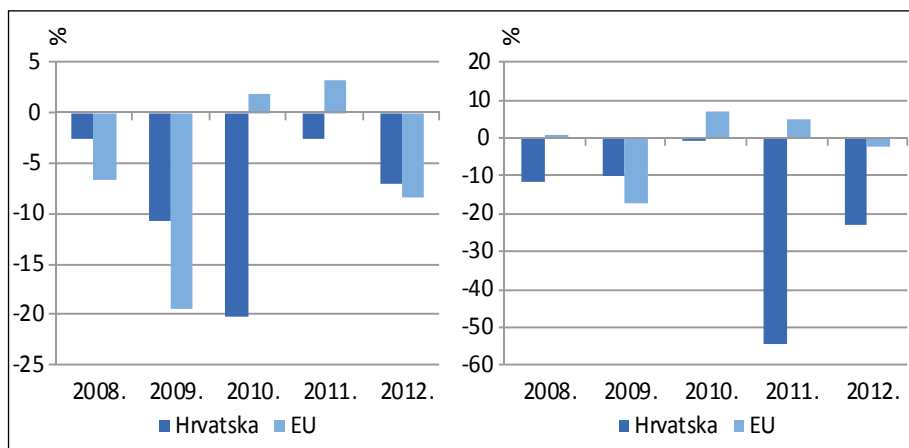
Pad proizvodnje u prerađivačkoj industriji rezultat je smanjenja proizvodnje u čak 20 od ukupno 24 grane, a u 21 grani razina proizvodnje niža je u odnosu na 2008. godinu pa je tako izvjesno da se negativna kretanja bilježe u gotovo cijeloj industriji. Od spomenutih 20 grana, najduži negativan trend proizvodnje, u trajanju od pet godina, bilježi se kod proizvodnje ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, proizvodnje računala te elektroničkih i optičkih proizvoda, proizvodnje električne opreme te kod „ostale prerađivačke industrije“.

PROIZVODNJA OSTALIH NEMETALNIH MINERALNIH PROIZVODA

-kalendarski prilagođene godišnje stope-

PROIZVODNJA RAČUNALA, ELEKTRONIČKIH I OPTIČKIH UREĐAJA

-kalendarski prilagođene godišnje stope-

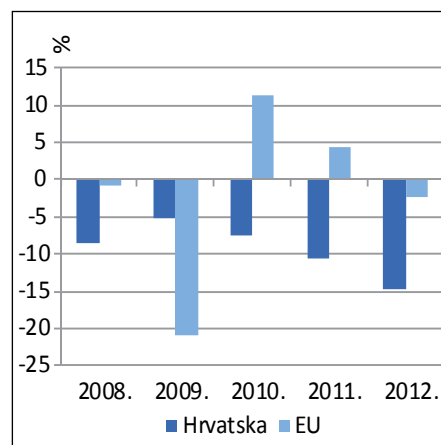

Izvor: Eurostat; obrada HGK

Izvor: Eurostat; obrada HGK

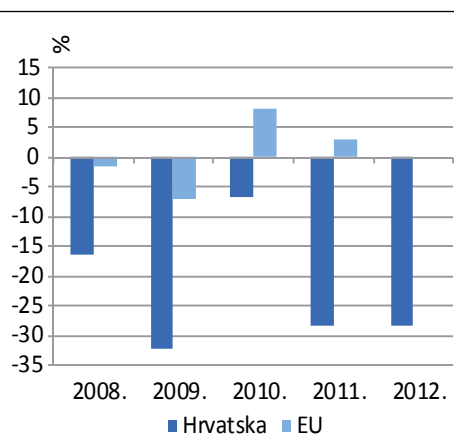
Čak u 21 od ukupno 24 grane prerađivačke industrije, proizvodnja je niža nego u 2008. godini

PROIZVODNJA ELEKTRIČNE OPREME
-kalendarski prilagođene godišnje stope-

Izvor: Eurostat; obrada HGK

OSTALA PRERADIVAČKA INDUSTRIJA
-kalendarski prilagođene godišnje stope-

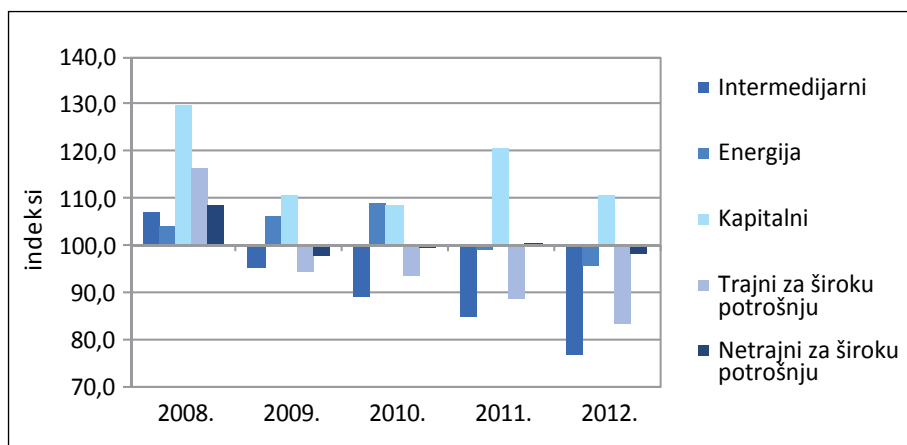
Izvor: Eurostat; obrada HGK

Proizvodnja ostalih nemetalnih proizvoda u 2012. godini bila je manja za 7% u odnosu na 2011. godinu, odnosno oko 35% manja u odnosu na 2008. godinu. Smanjenjem proizvodnje, smanjile su se i zalihe tih proizvoda. Inozemna potražnja (izvoz) veća je za 3,8% no na taj rast snažan utjecaj imalo je povećanje izvoznih cijena (5,8%). Uvoz je bio manji za 10,3% unatoč povećanju uvoznih cijena. Većina proizvoda unutar ove grupe, gdje je došlo do smanjenja proizvodnje (primjerice staklo, cement i glina), vezana je za graditeljstvo, odnosno negativna kretanja u toj djelatnosti.

Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda bila je manja za 23,2% u odnosu na 2011. godinu, odnosno oko 68% manja u odnosu na 2008. godinu. Iako se proizvodnja značajno smanjuje, zalihe tih proizvoda bile su 303% veće u odnosu na kraj 2011. godine. Jedan od mogućih razloga takvog povećanja zaliha je povećanje uvoza. Naime, iako je izvoz rastao znatno bržom dinamikom od uvoza, prošle godine izvezeno je okvirno trostruko manja vrijednost nego što je uvezeno.

Proizvodnja električne opreme bila je manja 14,7% u odnosu na 2011. godinu, odnosno oko 33% manja u odnosu na 2008. godinu. Zalihe su bile neznatno veće, a vanjskotrgovinska robna bilanca se poboljšala. Tako je u 2012. godini izvoz električne opreme bio 4,7% veći u odnosu na 2011. godinu (*unatoč smanjenju izvoznih cijena tih proizvoda*), a uvoz je bio 1,9% manji (*unatoč povećanju uvoznih cijena*), što je na kraju rezultiralo ostvarenjem vanjskotrgovinskog suficita u toj grani.

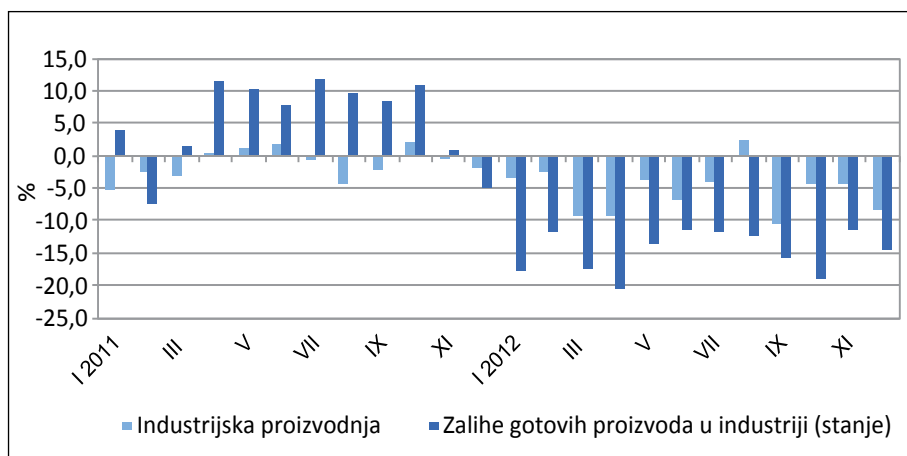
INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA PREMA GIG-U
-2005 = 100-

Izvor: DZS; obrada HGK

Promatrano prema glavnim industrijskim grupacijama, u 2012. godini, zabilježen je pad proizvodnje u svim grupacijama. Intermedijarni proizvodi i trajni proizvodi za široku potrošnju bilježe trend pada proizvodnje od 2008. godine, dok se kod energije pad bilježi od 2011. godine. Kod kapitalnih proizvoda i netrajnih proizvoda za široku potrošnju u 2012. godini zabilježen je pad proizvodnje i to nakon povećanja koje je ostvareno u 2011. godini.

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA I ZALIHE GOTOVIH PROIZVODA U INDUSTRIJI
-godišnje stope rasta-

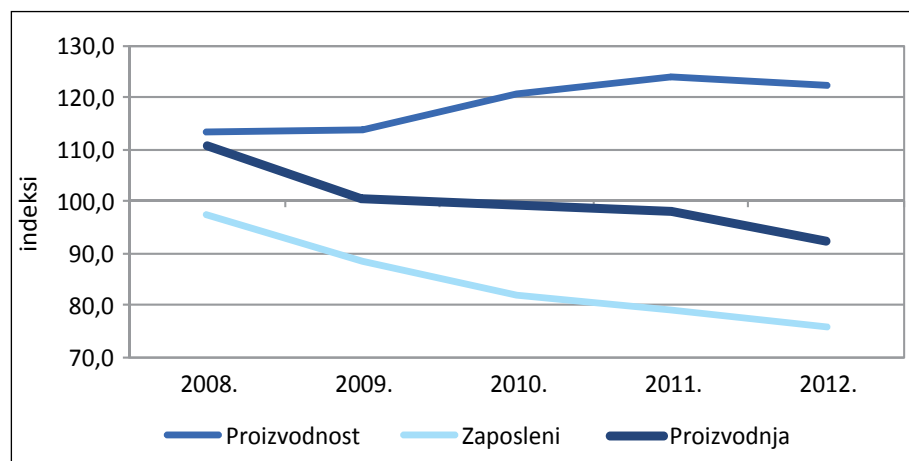

Izvor: DZS; obrada HGK

U uvjetima smanjene proizvodnje, prošle godine zabilježen je i pad zaliha gotovih proizvoda u industriji (na kraju godine 14,4% manje u odnosu na kraj 2011. godine). Na takav pad zaliha najveći utjecaj je imalo značajno smanjenje zaliha farmaceutskih proizvoda koje su činile oko četvrtine ukupnih zaliha. Pad zaliha farmaceutskih proizvoda velikim je dijelom generiran povećanom inozemnom potražnjom, odnosno povećan je izvoz tih proizvoda za 16,5% (uz rast izvoznih cijena tih proizvoda za 7,8%). Ako se izuzmu kretanja zaliha farmaceutskih proizvoda, prošlogodišnji pad ukupnih zaliha bio bi znatno manji. U većini industrijskih grana bilježi se pad zaliha gotovih proizvoda i to uglavnom kao rezultat pada proizvodnje ili povećanja inozemne potražnje.

Pad zaliha gotovih proizvoda u industriji generiran uglavnom smanjenjem zaliha farmaceutskih proizvoda

PROIZVODNOST RADA, ZAPOSLENI U INDUSTRIJI I PROIZVODNJA
-2005 = 100-

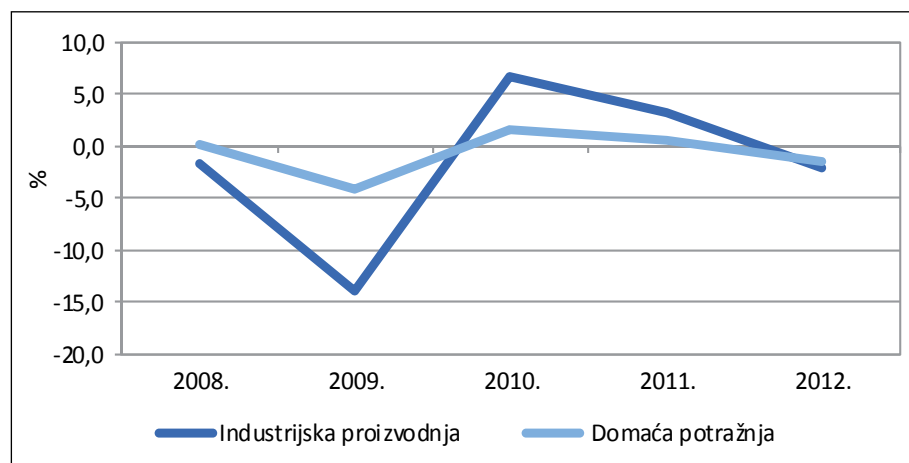
Izvor: DZS; obrada HGK

Uz nastavak pada broja zaposlenih, sada se bilježi i pad proizvodnosti rada i plaća

Broj zaposlenih u industriji (*industrijske djelatnosti poduzeća*) u zadnjih dvadesetak godina, gotovo kontinuirano, pokazuje trend pada, a gospodarska kriza bila je samo dodatak na već postojeće strukturne probleme u industriji. Nastavak negativnog trenda broja zaposlenih zabilježen je i u prošloj godini, kada je bilo 4,3% manje zaposlenih u odnosu na 2011. godinu. Kao rezultat pada zaposlenosti, proizvodnost rada je u zadnjih dvadesetak godina rasla, no prošle godine bilježi se pad proizvodnosti rada (-1,3%) što je rezultat brže dinamike pada industrijske proizvodnje u odnosu na pad broja zaposlenih.

Utakvim okolnostima i prosječne neto plaće u industriji već treću godinu zaredom bilježe negativan trend odnosno realni pad u sve tri industrijske djelatnosti. U 2012. godini nije došlo do značajnijih promjena u strukturi plaća u industriji. Tako je prosječna neto plaća u prerađivačkoj industriji (4.829 kuna) i dalje ispod prosjeka Hrvatske (5.478 kuna), dok su plaće u rudarstvu i vađenju (6.750 kuna) te opskrbi električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (6.931 kuna) iznad prosjeka. Najmanja plaća u industriji i dalje se isplaćuje u proizvodnji odjeće (2.862 kune), a najveća kod vađenja sirove nafte i prirodnog plina (8.476 kuna).

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA I DOMAĆA POTRAŽNJA U EU
-godišnje stope rasta-

Izvor: DZS; obrada HGK

Industrijska proizvodnja Europske unije početkom gospodarske krize bilježi pad unatoč intervencionističkim mjerama odnosno povećanom državnom potrošnjom (*primjerice u 2009. godini sve kategorije BDP-a padaju izuzev državne potrošnje*). No, u 2010. i 2011. godini državna potrošnja gotovo da stagnira, ali je još uvijek prisutna te proizvodnja ponovno pokazuje uzlazni trend i to kao rezultat povećane inozemne (*unatoč krizi gospodarstva Kine i Indije rastu brzom dinamikom te tako s jedne strane imaju pozitivan utjecaj vezano za potražnju, ali postaju i sve veća konkurencija gospodarstvu EU*) i domaće potražnje. U 2012. godini industrijska proizvodnja Europske unije bilježi pad (-2%) u odnosu na 2011. godinu. Takva kretanja značajnim dijelom su rezultat smanjenja domaće potražnje (*pri čemu se bilježi pad osobne potrošnje i investicija*). Pritom je razina industrijske proizvodnje u Europskoj uniji manja za oko 7% u odnosu na onu iz 2008. godine i to kao rezultat niže razine proizvodnje u 18 zemalja pri čemu se najniža razina (*okvirno četvrtinu manja*), u odnosu na 2008. godinu, bilježi u Grčkoj i na Cipru. S druge strane u Poljskoj i Estoniji je prošlogodišnja razina proizvodnje bila veća u odnosu na 2008. godinu i to za oko 16% tj. 12%. U Poljskoj takva kretanja djelomično su rezultat trogodišnjeg trenda porasta inozemne potražnje, dok su u Estoniji rezultat trogodišnjeg trenda porasta domaće i inozemne potražnje.

Nakon dvije godine rasta, u 2012. godini zabilježen pad industrijske proizvodnje u Europskoj uniji

Od početka krize smanjuje se potrošački optimizam

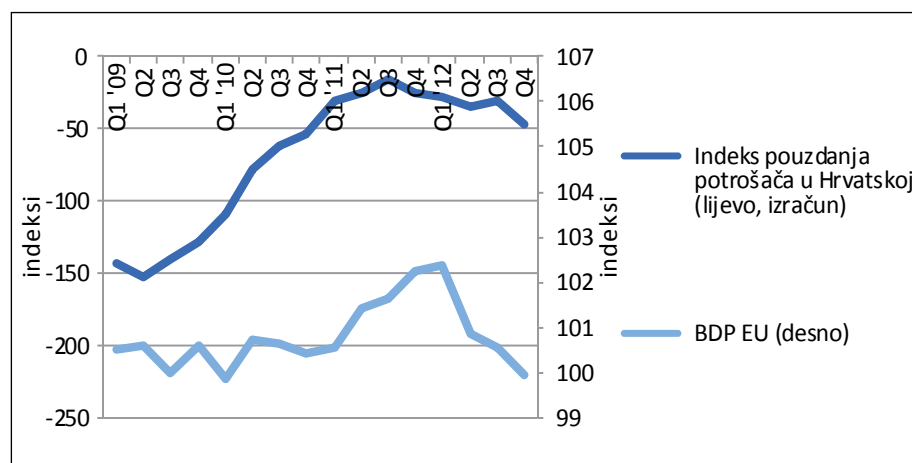
Nakon promjene stope PDV-a i rasta cijena komunalija započinje negativan trend prometa na godišnjoj razini

U 2012. godini promet realno manji 4,2%

TRGOVINA

Promet u trgovini na malo, uglavnom pokazuje kretanja osobne potrošnje, i kao takav bitna je ekonomska varijabla pri kretanju ukupne gospodarske aktivnosti. Usto, odraz je standarda stanovništva kao i psihološke komponente, odnosno optimizma potrošača. Upravo se niži optimizam potrošača u Hrvatskoj nameće kao prvi razlog pada prometa u trgovini na malo, koji je započet 2008. godine usporedno s početkom ekonomske krize. Tadašnja gospodarska situacija u Hrvatskoj i nije bila toliko narušena da bi promet u trgovini pao, no nepovoljna gospodarska kretanja u Europskoj uniji kao i analize koje nisu pokazivale da bi kriza mogla završiti u kratkom vremenu, ozbiljno su narušile optimizam domaćih potrošača. U narednoj godini, uz nastavak potrošačkog pesimizma, gospodarska situacija u Hrvatskoj se pogoršava, a promet u trgovini znatno izraženije pada (*u odnosu na prethodnu godinu, ali i u odnosu na promet u Europskoj uniji*). Negativni trendovi kretanja prometa nastavljaju se sve do 2011. godine kada promet raste i to unatoč nastavljenim negativnim kretanjima na tržištu rada, što je primarno odraz povoljnijih gospodarskih kretanja u Europskoj uniji. Kako se gospodarska situacija u EU pa i na globalnoj razini ne stabilizira već i dalje bilježi oscilativna kretanja, tako se i optimizam domaćih potrošača ponovo smanjuje.

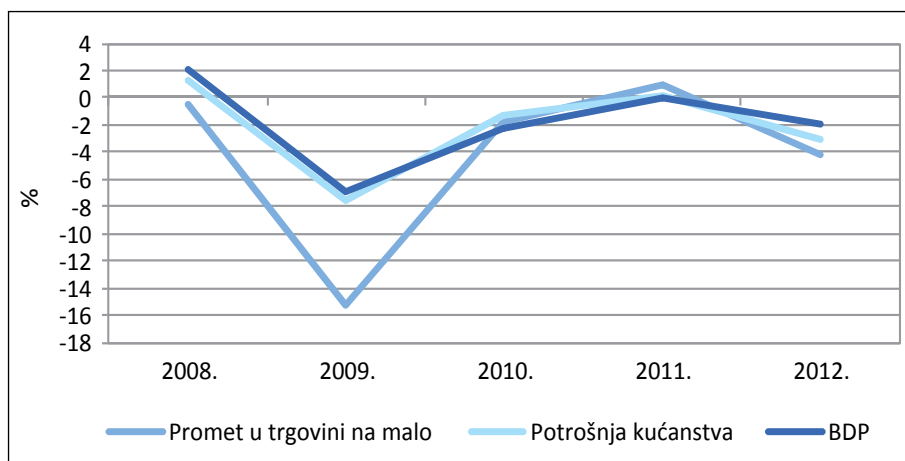
INDEKSI POUZDANJA POTROŠAČA U HRVATSKOJ I BDP-a U EU
-2005 = 100-

Izvor: HNB, Eurostat; obrada HGK

Tako se i promet u trgovini na malo u tijekom 2012. godine vrlo slično kretao kao i u 2011. godini, no ipak sporijom dinamikom. Znatna utjecaj na takva kretanja imalo je nekoliko čimbenika. Naime, do izmjene PDV-a (*u ožujku 2012.*) bilježio se pozitivan trend prometa trgovine na malo, nakon čega trend kretanja ponovno bilježi negativan predznak. Dodatni negativan utjecaj uslijedio je u svibnju, kada su povećane cijene električne energije i plina, što je uz sve negativnije trendove na tržištu (*broj zaposlenih i realne neto plaće padaju*) snažno utjecalo na standard građana. Tako je u 2012. godini promet u trgovini na malo realno bio manji za 4,2% u odnosu na 2011. godinu, odnosno oko 20% manji u odnosu na 2008. godinu.

PROMET U TRGOVINI NA MALO, POTROŠNJA KUĆANSTVA I BDP
-godišnje realne stope rasta-

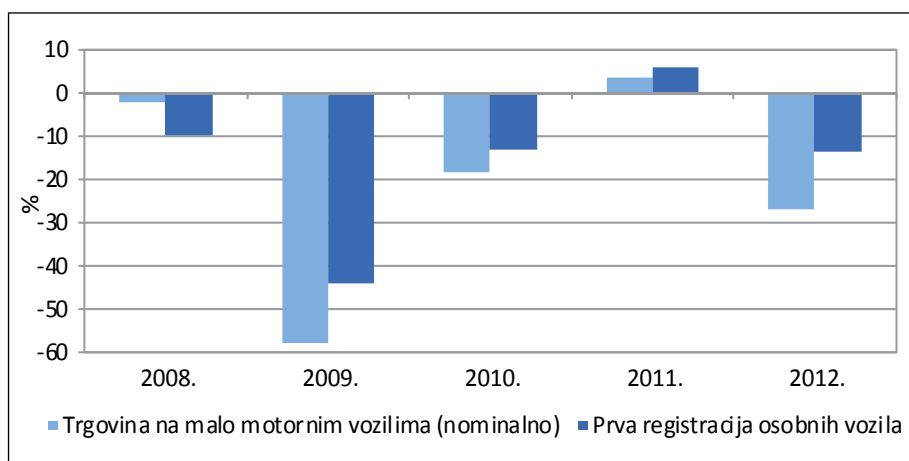

Izvor: DZS; obrada HGK

Pored realnog, bilježi se i nominalni pad prometa u trgovini na malo i to za 0,9% u odnosu na 2011. godinu. Takva kretanja rezultat su pada prometa u većini trgovačkih struka pri čemu je najveći nominalni pad zabilježen kod trgovine motornim vozilima (-27,1%). Prodaja motornih vozila pokazuje trend pada od početka krize, sa izuzetkom 2011. godine kada bilježi lagani porast. No, taj su rast generirale pravne osobe, što potvrđuje podatak da je u toj godini porastao broj prvi put registriranih osobnih vozila od strane pravnih osoba, dok je kod fizičkih osoba taj broj smanjen. Negativni trendovi kod prodaje motornih vozila jedan su od očitijih primjera promjene potrošačkih navika, koje su uslijedile kao rezultat kontinuiranog višegodišnjeg smanjenja kupovne moći građana. Naime, promjene u potrošnji odnose se na smanjenu kupovinu luksuznih proizvoda, manju potražnju kreditnih plasmana, te s druge strane, veću potrošnju egzistencijalnih potreba.

Pored realnog, bilježi se i nominalni pad prometa

MOTORNA VOZILA
-godišnje stope rasta-

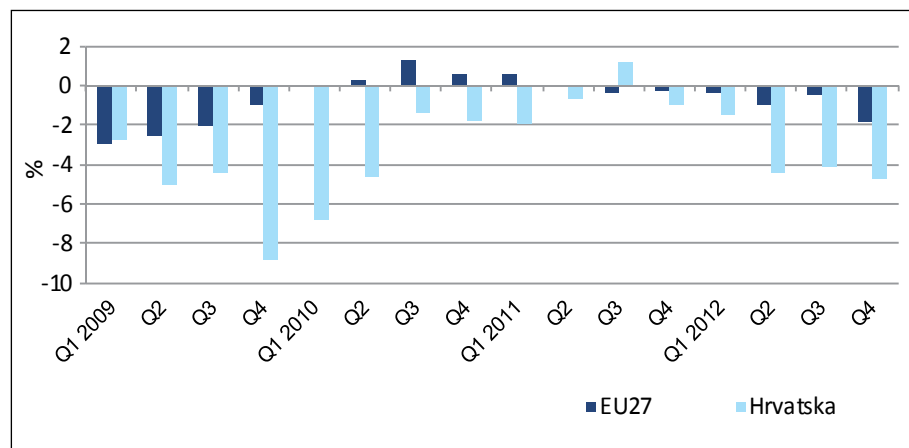
Izvor: DZS; obrada HGK

*Racionalizacija
trgovačkog
poslovanja-
smanjen broj
zaposlenih*

U šest trgovačkih struka zabilježen je nominalni rast prometa, no to je primarno bilo generirano porastom cijena. Tako je promet porastao kod motornih goriva i maziva 2,3% (*porast cijena goriva i maziva za osobne automobile 4,2%*), u nespecijaliziranim prodavaonicama pretežno živežnim namirnicama 4,2% (*porast cijena prehrane 3,9%*), ostalih živežnih namirnica u specijaliziranim prodavaonicama 7,4%, (*kruh, pecivo, tjestenine i slatkiši 6,6%*), duhanskih proizvoda 6,3% (*porast cijena duhana 4,5%*) te ljekarne, medicinski i ortopedski proizvodi 2,2% (*porast cijena medicinskih proizvoda, pomagala i opreme 3,1%*).

Negativni trendovi kupovne moći stanovništva i posljedično pad prometa u trgovini na malo, rezultirali su racionalnijim poslovanjem trgovaca, što se prije svega odnosilo na smanjenje broja zaposlenih u toj djelatnosti. Odnosno, broj je zaposlenih u djelatnosti trgovine na veliko i malo smanjen za 0,5% u odnosu na 2011. godinu, odnosno 11,2% u odnosu na 2009. godinu.

PROMET U TRGOVINI NA MALO
-kalendarski prilagođene godišnje realne stope rasta u odjeljku G47-

Izvor: EUROSTAT; obrada HGK

*Promet u trgovini
i u EU manji na
godišnjoj razini
(1%)*

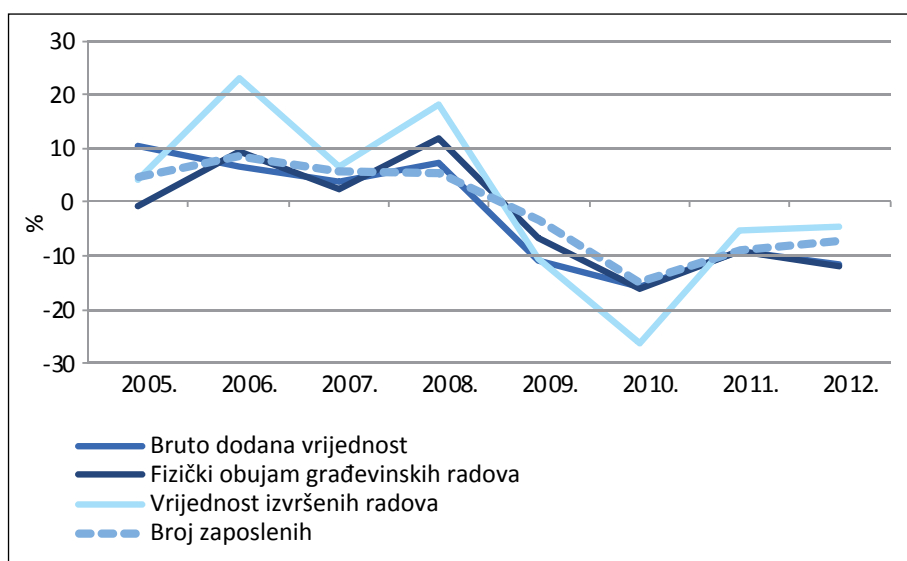
*U realizaciji
prometa velike
razlike unutar
članica EU*

Na razini Europske unije, posljednjih se nekoliko godina bilježe konvergentna kretanja prometa u trgovini onima u Hrvatskoj, ali ipak sporije dinamike i manjih oscilacija. U 2012. godini promet je realno bio manji 1% u odnosu na 2011. godinu, odnosno 2,6% manji u odnosu na 2008. godinu. Takva kretanja također su rezultat negativnih kretanja na tržištu rada, odnosno 2012. godine na tom je tržištu bilo oko 2,7% manje zaposlenih u odnosu na 2008. godinu, što je negativno utjecalo na kupovnu moć stanovništva Europske unije. Tako je primjerice u Grčkoj 2012. godine promet u trgovini manji za oko 34% u odnosu na 2008. godinu, broj zaposlenih manji za oko 17%, dok je u Luksemburgu, u istom vremenskom intervalu, povećan promet za oko 37% (*broj zaposlenih povećan oko 16%*). Općenito, u razdoblju trajanja recentne gospodarske krize, u 19 zemalja Europske unije smanjio se broj zaposlenih, a u gotovo isto toliko zemalja zabilježen je i trend pada prometa u trgovini. Pritom ipak treba naglasiti da se to odnosi na prosjek Europske unije, dok se trendovi kretanja prometa pojedinih članica jako razlikuju.

GRAĐEVINARSTVO

U četvrtoj godini trajanja krize situacija u građevinarstvu još uvijek nije pokazivala naznake poboljšanja situacije. Uz daljnji pad ukupne gospodarske aktivnosti nisu pokrenute investicije koje su glavni inicijator građevinskih radova. U neizvjesnoj situaciji i nedostatku vlastitih sredstava poduzetnici nisu bili skloni investiraju, država je zbog potrebe uravnoteženja proračuna smanjila svoje investicijske rashode, javna poduzeća nisu imala dovoljno pripremljenih projekata spremnih za realizaciju, a stanovništvo u okolnostima smanjenih raspoloživih sredstava, nesigurnosti zaposlenja i niske razine stambenog kreditiranja nije bilo spremno ulaziti u gradnju, odnosno kupnju novih stambenih prostora. Uz to, ranije stvoren balon neprodanih nekretnina još se uvijek nije ispuhao, što je demotiviralo investitore za ulaganja u stanogradnju.

GRAĐEVINARSTVO
-međugodišnje stope rasta-

Izvor: DZS; obrada HGK

U takvim okolnostima veliki dio građevinske operative doveden je u izuzetno tešku situaciju pri čemu se na rubu opstanka našao i dio najvećih građevinskih poduzeća, što je rezultiralo pokretanjem stečajeva, odnosno predstečajnih nagodbi. Čak četvrtina ukupnog iznosa prijavljenih obveza, u postupcima predstečajne nagodbe, odnosila se na djelatnost građevinarstva. Uz to su se građevinari nalazili pri samom vrhu djelatnosti opterećenih problemom nelikvidnosti i nesolventnosti pa se na kraju godine čak 23,9% svih neizvršenih osnova za plaćanje u zemlji odnosilo na pravne i fizičke osobe iz djelatnosti građevinarstva. Činjenicu da je građevinarstvo jedna od djelatnosti koja je najteže pogođena gospodarskom krizom, potvrđuje i daljnje smanjenje broja zaposlenih tijekom 2012. godine i to za 7.807 osoba. Time se broj izgubljenih radnih mjesta u ovoj djelatnosti od 2008. do 2012. godine popeo na ukupno 44.248 (28.651 kod pravnih osoba te 15.597 kod obrtnika). Istodobno je udio zaposlenih u građevinarstvu u ukupnom broju zaposlenih smanjen sa 9,4% u 2008. g. preko 7,7% u 2011. g. na 7,4% u 2012. g. pri čemu je i udio građevinarstva u bruto dodanoj vrijednosti snažno smanjen sa 6% u 2011. g. na 5,4% u 2012. g. Odnosno od početka krize udio građevinarstva u formiranju bruto dodane vrijednosti smanjen je čak za 3,1 postotni bod. Pritom je iznos bruto dodane

Dno krize u građevinarstvu još nije dosegnuto

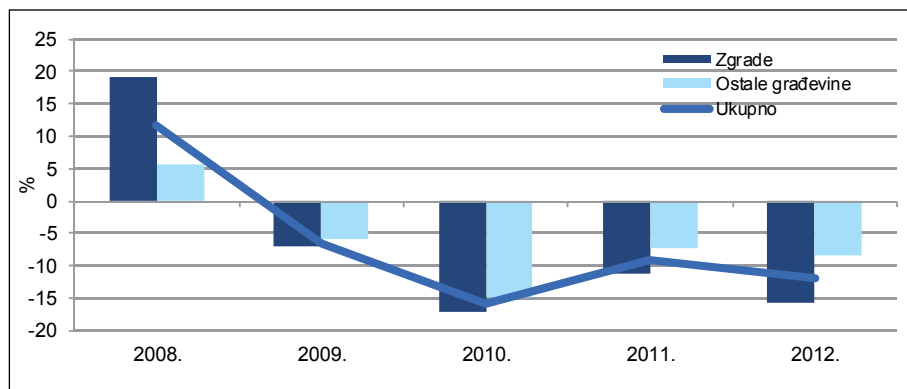
Od početka krize u građevinarstvu izgubljeno preko 44 tisuće radnih mjesta

Nelikvidnost i stečajevi ugrožavaju poslovanje i opstanak firmi

Tijekom krize BDV građevinarstva smanjena za gotovo 40%

vrijednosti koju stvara građevinarstvo, u navedenom razdoblju, realno smanjen za 39,6% (*najveće smanjenje među svim djelatnostima*). Posljedično je i prosječna neto plaća po zaposlenom u građevinarstvu vrlo niska te je u 2012. godini iznosila je 4.564 kn, što je 16,7% niže od hrvatskog prosjeka.

FIZIČKI OBUJAM GRAĐEVINSKIH RADOVA
-međugodišnje stope rasta-

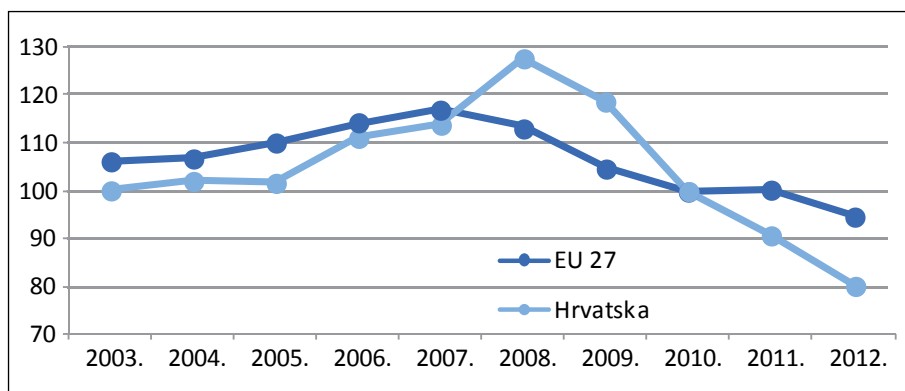
Izvor: DZS; obrada HGK

Pad građevinske aktivnosti ubrzan u odnosu na prethodnu godinu

Naznake oživljavanja aktivnosti na ostalim, prvenstveno infrastrukturnim, građevinama

Kontinuirani pad, započet 2009. godine, vratio je građevinsku aktivnost na razinu od prije desetak godina. Fizički obujam građevinskih radova bio je 11,8% niži nego prethodne godine, čime su se negativne tendencije čak i ubrzale u odnosu na 2011. godinu (za 2,7 postotnih bodova). Snažniji godišnji pad građevinske aktivnosti (-15,9%) zabilježen je jedino u 2010. godini. Negativni trendovi primarno se bilježe kod građevinske aktivnosti na zgradama, čiji je pad cijelo vrijeme znatno izraženiji od pada aktivnosti na ostalim građevinama. Dodatno je nepovoljno to što je 2012. godine i pad aktivnosti na zgradama (-15,7%) i pad aktivnosti na ostalim građevinama (-8,5%) bio izraženiji od pada u prethodnoj godini (za 4,6 odnosno 1,2 postotnih bodova). Niži pad obujma građevinskih radova na ostalim građevinama nego na zgradama, znatnim je dijelom rezultat nastojanja države da sama ili putem javnih poduzeća potakne dio investicija u infrastrukturnim projektima. Zahvaljujući tome, u drugom se dijelu godine postupno smanjuje međugodišnji pad obujma građevinskih radova na ostalim građevinama što, u skladu s pokazateljima iz odobrenja za građenje, sugerira mogućnost zaustavljanja negativnog trenda vezanog uz obujam radova na ostalim, prvenstveno infrastrukturnim objektima. Ovakve tendencije rezultirale su i pomakom u strukturi obujma građevinskih radova na način da je opao udio odrađenih sati na zgradama (sa 46,5% u 2011. g. na 44,5% u 2012. g.), a porastao udio radova na ostalim građevinama (sa 53,5% u 2011. g. na 55,5% u 2012. g.). Istodobno je došlo i do pomaka u strukturi odrađenih sati prema vrsti radova: znatnije su smanjeni radovi na novogradnjama (za 3,6 postotnih bodova na 54,9%) te je, sukladno tome, povećan udio ostalih radova na 45,1% (rekonstrukcije, popravci i održavanje postojećih građevina).

INDEKS OBUJMA GRAĐEVINSKIH RADOVA
-2010=100, kalendarski prilagođeni podaci-

Izvor: EUROSTAT; obrada HGK

Pad obujma građevinskih radova nije naša specifičnost, nego je i u mnogim drugim ekonomijama popratna pojava gospodarske krize. Stoga je pad građevinske aktivnosti u 2012. godini zabilježen i u EU 27, mada je on bio znatno manje izražen nego u nas (-5,4%). Međutim, indikativno je da je samo u pet zemalja članica EU zabilježen rast građevinske aktivnosti. S druge strane, samo je u četiri zemlje EU pad građevinarstva bio izraženiji nego u Hrvatskoj (Slovačka -12,2%, Slovenija -16,9%, Portugal -17,0% i Grčka -26,1%), ali zato kontinuiran pad građevinske aktivnosti, u posljednjih četiri i više godina, uz nas bilježi čak 11 europskih zemalja. Zanimljivo je da su se grupi zemalja koje bilježe pad 2012. godine pridružile i dvije zemlje koje je prethodnih godina karakterizirao visok rast građevinarstva (Ujedinjeno Kraljevstvo i Poljska) što je posljedica završetka radova na izgradnji prateće infrastrukture za velike međunarodne sportske događaje. Kada je riječ o obujmu građevinske aktivnosti na zgradama, tada je Hrvatska u znatno lošijoj poziciji, odnosno dinamika pada je čak 10,8 postotnih bodova izraženija od prosječne u EU 27. Samo su Portugal, Slovenija i Grčka u 2012. godini zabilježili izraženiji pad građevinske aktivnosti na zgradama od nas. Kada se pak radi o obujmu građevinske aktivnosti na ostalim građevinama, tada je dinamika pada tek za 0,1 postotni bod viša od one u EU 27 pri čemu čak deset zemalja bilježi veći pad od Hrvatske (prednjače Grčka sa -24,2% i Slovačka sa -24,9%).

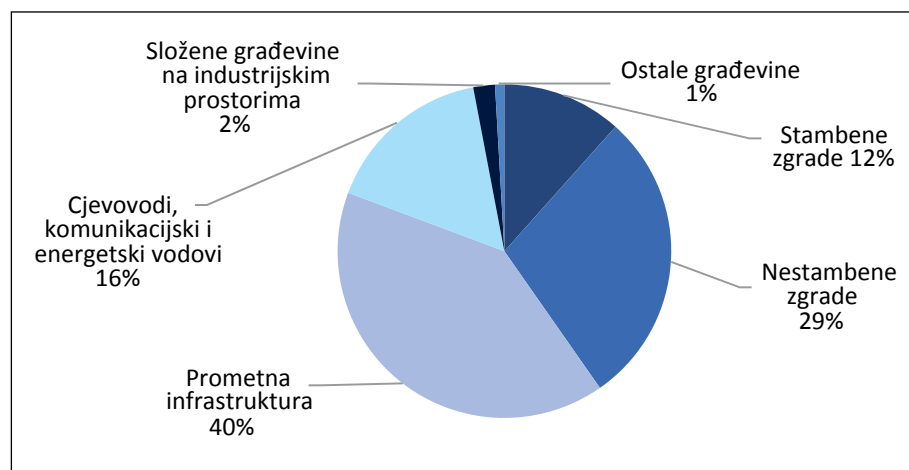
Slične tendencije kao i kod obujma građevinskih radova, bilježe se i kod vrijednost građevinskih radova koje su vlastitim radnicima ostvarila poduzeća s 20 i više zaposlenih. Vrijednost tih radova pala je za 4,7% pa je to četvrta godina zaredom u kojoj se bilježi pad. Pritom je, kao i kod obujma radova, vrlo izražen pad vrijednosti radova na zgradama (-12,4%), dok je, prvi put nakon tri godine uzastopnog pada, zabilježen porast vrijednosti izvedenih radova na ostalim građevinama (1,3%). Međutim, ukupna je vrijednost izvršenih radova od 13,9 milijardi kuna za 40,2% niža od one ostvarene u 2008. godini pri čemu je i vrijednost ostvarenih radova na ostalim građevinama niža za 34,5%. Poduzeća s 20 i više zaposlenih završila su tijekom 2012. godine rekordno mali broj stanova (4,4% manje nego izuzetno loše prethodne godine) sa 9,2% manjom korisnom površinom nego li je to bilo u 2011. godini.

Građevinarstvo se nije oporavilo ni u EU 27

Kontinuitet pada od četiri i više godina bilježi 11 EU zemalja

Vrijednost izvršenih radova u padu, posebno u stanogradnji gdje je izgrađen rekordno mali broj stanova

STRUKTURA VRIJEDNOSTI IZVRŠENIH RADOVA PO VRSTAMA GRAĐEVINA U 2012. GODINI

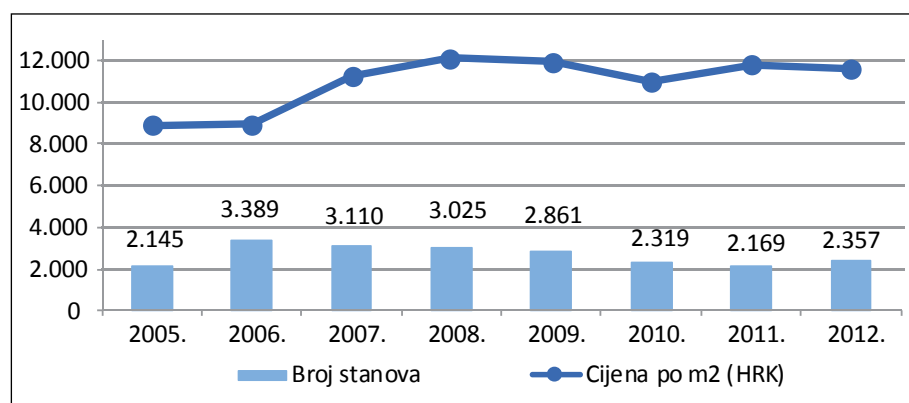
Izvor: DZS; obrada HGK

Prema izdanim odobrenjima za građenje može se očekivati daljnji pad ukupne građevinske aktivnosti te nastavak pada stanogradnje...

...ali i rast aktivnosti na ostalim, posebno infrastrukturnim objektima

Izdana odobrenja za građenje ne pružaju dovoljno optimizma koji bi upućivao na skoro zaustavljanje negativnih tendencija u građevinarstvu. Tijekom godine izdano je ukupno 8.330 odobrenja za građenje (13,2% manje nego prethodne godine) s predviđenom vrijednošću radova od 21,3 milijarde kuna (12,7% manje nego prethodne godine). U strukturi odobrenja za građenje dominira i nadalje visok pad broja (-18,6%) i vrijednosti predviđenih radova (-27,3%) na zgradama, dok, istodobno, pokazatelji koji se odnose na ostale, prvenstveno infrastrukturne građevine bilježe rast (broj odobrenja +18,7%, predviđena vrijednost radova +8,4%). Očito je, ako se odobrenja uspiju realizirati, da će u narednom razdoblju doći do dinamiziranja aktivnosti na infrastrukturnim projektima, posebno onim vezanim uz promet i energetiku. To će ipak biti nedovoljno da bi se promijenili trendovi u ukupnoj građevinskoj aktivnosti na što (pored kretanja ukupnog broja izdanih odobrenja za građenje i predviđene vrijednosti ukupnih građevinskih radova) ukazuje i vrijednost novih narudžbi koje su 8,4% niže nego prethodne godine. Tim više što se prema izdanim odobrenjima i nadalje očekuje pad izgradnje stanova s obzirom da su u 2012. godini izdana odobrenja za gradnju tek 9.742 stana (27,7% manje nego prethodne godine) s korisnom površinom od 901.709 m² što je 26,7% manja korisna površina nego li je bila sadržana u odobrenjima iz 2011. godine.

BROJ I CIJENA PRODANIH NOVIH STANOVA

Izvor: DZS; obrada HGK

Cijena m² prodanog novog stana u 2012. godini iznosila je 11.570 kuna što je 1,6% manje nego u prethodnoj godini. Time se dijelom ostvaruje očekivana tendencija pada vrijednosti nekretnina uslijed djelovanja krize, ali i postojanja znatnog broja neprodanih novih stanova na tržištu. Ipak, pad cijene u odnosu na vrijeme prije početka krize (2008. godinu) od 4,3% ipak nije toliko visok koliko bi se očekivao uslijed kontrakcije gospodarske aktivnosti (*posebno u djelatnosti građevinarstva*). Naime, taj pad cijena znatno je niži nego u većini drugih zemalja zahvaćenih recesijom. Dio otpora smanjenju cijena proizlazi iz odgađanja bilanciranja smanjene vrijednosti imovine, kako kod poduzeća koja su izgradila stanove, tako i kod banaka. Drugi dio razloga vezan je uz promjenu strukture novih objekata, odnosno preorijentaciju prema izgradnji kvalitetnijih objekata na atraktivnijim lokacijama za koje se očekuje postojanje platežno sposobne potražnje u zemlji i inozemstvu.

Situacija je u hrvatskom građevinarstvu teška, zahtijeva velike napore u restrukturiranju i prilagodbi novim okolnostima, jer je nerealno očekivati povratak u okolnosti kakve se vladale u vrijeme investicijskog booma. Nešto povoljniju situaciju u građevinskom sektoru mogao bi donijeti kombinirani skup mjera i aktivnosti vezan uz privlačenje stranih investicija, izlazak građevinarstva na inozemna tržišta, energetska obnovu zgrada javnog sektora, dinamiziranje investicija javno-privatnog partnerstva te izmjenu sustava prostornih planova koja bi ubrzala pripremu gradnje, ali je upitno u kojem obimu predimenzionirani građevinski sektor i u takvim okolnostima može opstati. Pritom će ulazak Hrvatske u EU pružiti građevinskim firmama nove mogućnosti, ali i ojačati konkurenciju na domaćem tržištu. Stoga će domaći građevinari morati razmotriti načine zajedničkog efikasnijeg organiziranja i nastupanja na većim tržištima, a ujedno se prilagoditi prilikama koje pruža korištenje fondova EU. Europskim će se fondovima uglavnom financirati projekti izgradnje sustava vodoopskrbe, odvodnje, zbrinjavanja otpadnih voda, sustava zaštite od poplava i navodnjavanja, sanacija postojećih odlagališta otpada, izgradnja regionalnih centara za gospodarenje otpadom, izgradnja objekata željezničkog, cestovnog, pomorskog, riječnog i zračnog prometa, izgradnja objekata vezanih za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, poduzetničkih zona za znanost, inovacije i nove tehnologije te infrastrukture značajne za razvoj lokalne zajednice pa se građevinska operativa mora tome prilagoditi. A za neophodnu prilagodbu i razvoj raspoloživa su im i bespovratna sredstva koja mogu koristiti radi povećanja konkurentnosti vlastite proizvodnje, za istraživanje i razvoj te uvođenje novih tehnologija i inovacija. Očito građevinarima tek predstoji najteži dio posla vlastitog restrukturiranja s neizvjesnošću u kojem će obimu u takvim okolnostima uspjeti opstati na tržištu.

Cijene stanova u padu, ali sporom dinamikom

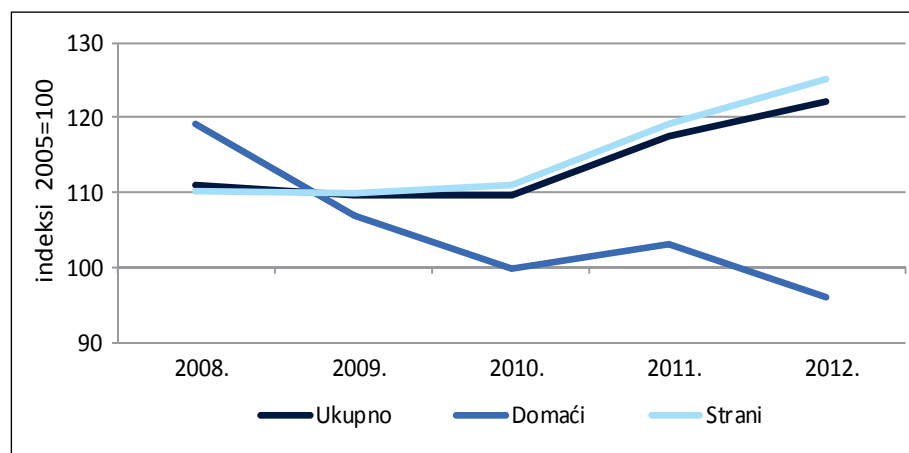
Snažna potreba restrukturiranja i okrupnjavanja građevinarstva - kako zbog djelovanja krize, tako i zbog reperkusija ulaska u EU

*Ostvarena
nova rekordna
razina fizičkih
pokazatelja u
turizmu*

TURIZAM

Turizam je djelatnost koja je, u uvjetima još uvijek prisutne gospodarske krize, manje pogođena u odnosu na većinu ostalih djelatnosti. Naime, iako je 2009. godine smanjen turistički promet, već 2010. godine bilježi se porast fizičkih pokazatelja, a taj trend nastavljen je i u narednim godinama. Tako je 2012. godine ukupno zabilježeno 11,8 milijuna turističkih dolazaka (3,3% više u odnosu na 2011. godinu) i 62,7 milijuna noćenja (4%). Štoviše, fizički pokazatelji turizma dostigli su 2012. godine rekordne razine u posljednjih dvadesetak i više godina.

TURISTIČKA NOĆENJA

Izvor: DZS; obrada HGK

*Struktura
inozemnih
turista ostaje ista*

Strukturno gledano, takva su kretanja primarno rezultat porasta broja ostvarenih noćenja stranih turista koji i dalje čine oko 90% ukupnih noćenja. Pritom se struktura emitivnih zemalja nije bitnije promijenila u 2012. godini pa je poredak 10 zemalja iz kojih dolazi najviše turista, ostao gotovo isti.

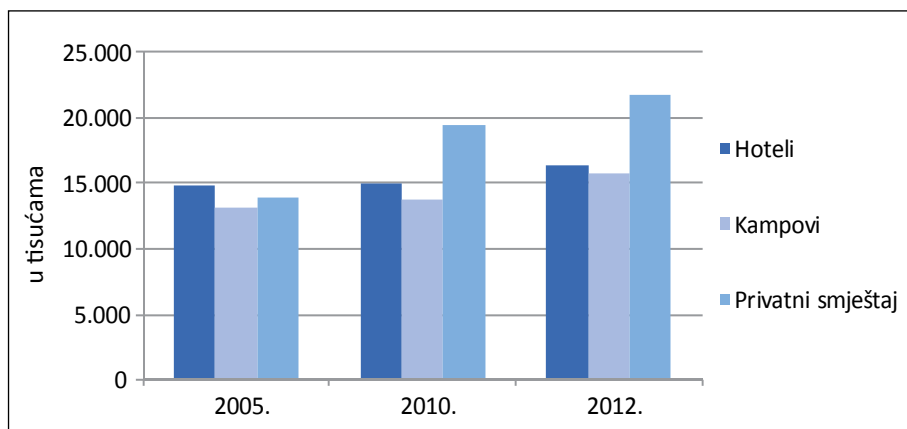
DESET NAJZNAČAJNIJIH EMITIVNIH ZEMALJA -udio u ukupnim noćenjima stranih turista, u %-

2008.		2011.		2012.	
Njemačka	21,7	Njemačka	22,8	Njemačka	24,2
Slovenija	11,5	Slovenija	11,7	Slovenija	10,8
Italija	10,0	Italija	9,1	Austrija	8,9
Austrija	8,2	Austrija	8,8	Italija	7,9
Češka	8,1	Češka	8,0	Češka	7,9
Poljska	5,0	Poljska	5,7	Poljska	5,9
Nizozemska	4,6	Slovačka	4,2	Nizozemska	4,5
Mađarska	3,8	Nizozemska	4,1	Slovačka	4,0
Slovačka	3,8	Mađarska	3,2	Mađarska	2,8
Francuska	3,2	Rusija	2,7	Rusija	2,7

Izvor: DZS; obrada HGK

Naime, u zadnjih nekoliko godina strukturu deset najvećih čine turisti iz istih zemalja samo sa jednom iznimkom, a to su turisti iz Rusije koji posljednjih desetak godina bilježe uzlazni trend broja noćenja te su 2011. godine ušli u strukturu deset najvećih, pomaknuvši time turiste iz Francuske (*koji ostvaruju rast noćenja u posljednje dvije godine, ali sporije dinamike*) na jedanaesto mjesto. Karakteristika koncentriranosti noćenja stranih turista po zemljama ostala je gotovo ista, odnosno oko polovice ukupnih noćenja stranih turista čine turisti iz samo četiri zemlje.

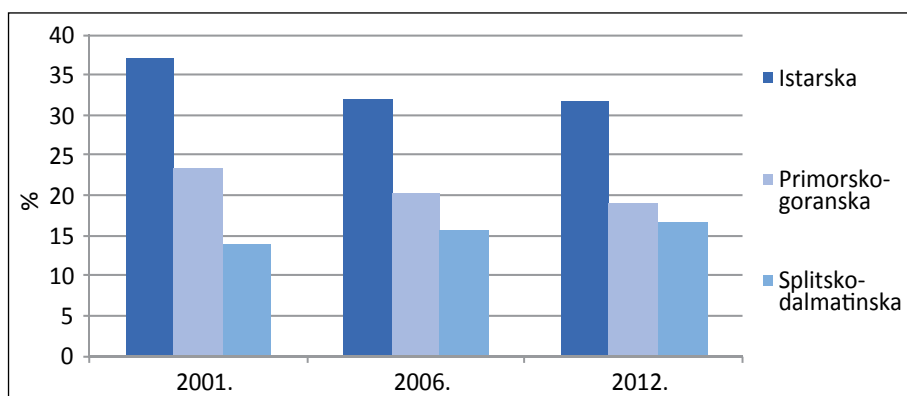
NOĆENJA U ODABRANIM TURISTIČKIM OBJEKTIMA

Izvor: DZS; obrada HGK

Karakteristika koncentriranosti još je izraženija kada je riječ o turističkim objektima. Odnosno, još se uvijek, polovina ukupnih ostvarenih noćenja ostvaruje u samo dvije vrste turističkih objekata (*privatni smještaj i hoteli*), a oko 85% ukupnih ostvarenih noćenja osvaruje se u samo tri vrste objekata: hoteli, kampovi i privatni smještaj (*sobe, apartmani, studio apartmani i kuće za odmor u kućanstvima*). U sve te tri vrste smještajnih objekata ponovno je zabilježen rast broja noćenja s time da je iznova najviše noćenja ostvareno u privatnom smještaju. Iako se ostvaruje najviše noćenja, privatni smještaj izuzetno je sezonskog karaktera te je stoga, promatrano kroz godinu, prisutna slaba iskorištenost kapaciteta (*puna iskorištenost oko 59 dana*). S druge strane, broj noćenja u hotelima raste sporijom dinamikom u odnosu na privatni smještaj, ali hoteli imaju znatno veću punu iskorištenost kapaciteta (*nešto više od 140 dana*). Broj ukupnih smještajnih kapaciteta bio je nešto manji nego 2011. godine pa se, uz povećanje broja noćenja, puna iskorištenost kapaciteta neznatno povećala i iznosi oko 70 dana.

STRUKTURA TURISTIČKIH NOĆENJA PO ŽUPANIJAMA

Izvor: DZS; obrada HGK

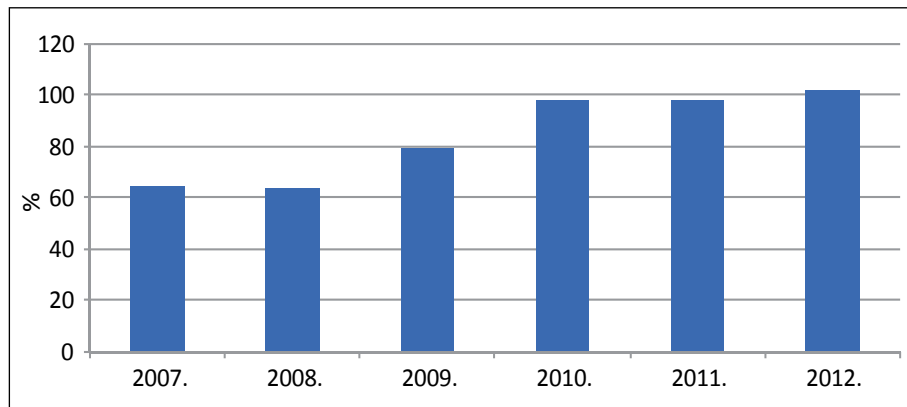
Oko polovice noćenja stranih turista čine turisti iz samo četiri zemlje

Ukupni smještajni kapaciteti nešto manji – iskorištenost kapaciteta, neznatno povećana

*U većini
županija
ostvaren rast
turističkih
noćenja*

Promatrano prema županijama, najviše noćenja i nadalje je ostvareno u Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji iako se njihov udio u ukupno ostvarenim noćenjima lagano smanjio u odnosu na početak prošlog desetljeća. No, u spomenute dvije županije ostvaruje se oko polovina ukupnih noćenja pa se i ovdje uočava znatna koncentriranost ostvarenih noćenja. Općenito, više od 95% ukupnih noćenja ostvaruje se u sedam primorskih županija, a ostatak u kontinentalnim županijama. U većini županija (izuzev Varaždinske, Virovitičko-podravske, Požeško-slavonske i Vukovarsko-srijemske županije) ostvaren je u 2012. godini porast broja noćenja u odnosu na 2011. godinu.

**POKRIVENOST DEFICITA VANJSKOTRGOVINSKE ROBNE RAZMJENE
NETO DEVIZNIM PRIHODOM OD TURIZMA**

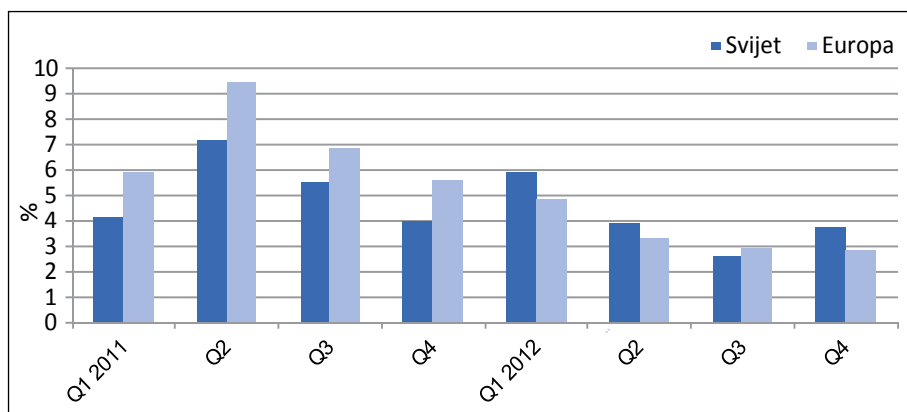
Izvor: HNB; obrada HGK

*Ostvaren devizni
prihod od
turizma od 6,8
milijardi eura
- 3,2% više u
odnosu na 2011.
godinu*

U 2012. godini ostvaren je devizni prihod od turizma u iznosu od 6,8 milijardi eura (ili 8,6 milijardi USD-a), što je 3,2% više (odnosno 8,6% manje) u odnosu na 2011. godinu. Porast deviznog prihoda u eurskom iznosu u odnosu na dolarski, rezultat je većeg pada vrijednosti kune u odnosu na dolar nego što je to bio slučaj sa eurom. Iako već drugu godinu uzastopce devizni prihod od turizma (*u eurima*) raste, njegova razina nalazi se okvirno na onoj iz 2007. godine. Sporiji rast deviznog prihoda u odnosu na broj turističkih noćenja, u zadnjih nekoliko godina unatoč rastu cijena ugostiteljskih usluga, sugerira da turisti racionalnije troše. Pokrivenost deficita vanjskotrgovinske robne razmjene neto deviznim prihodom od turizma raste u kriznim godinama, a u 2012. godini lagano je povećana na godišnjoj razini (za 4,2 postotna boda) te je iznosila 101,5%. Tako visoka pokrivenost rezultat je primarno rasta deviznog prihoda od turizma, ali i smanjenja robnog deficita (-2,1%) uslijed smanjenja uvoza (-0,7%).

*Lagani rast
pokrivenosti
robnog deficita
neto deviznim
prihodom od
turizma*

MEĐUNARODNI DOLASCI TURISTA
-godišnje stope rasta-

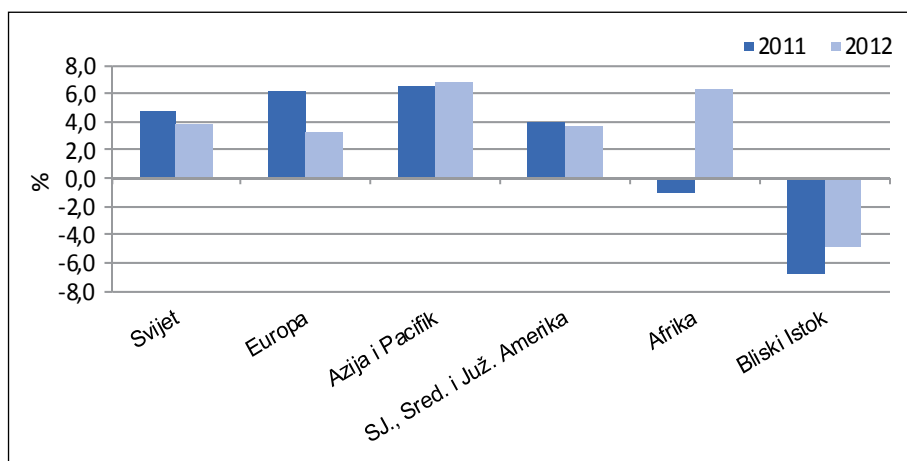

Izvor: WTO; obrada HGK

Unatoč globalnoj gospodarskoj krizi, prema podacima World Tourism Organization, u 2012. godini na svjetskoj je razini zabilježeno nešto više od milijarde međunarodnih turističkih dolazaka, a to je 3,8% više u odnosu na 2011. godinu. Tako se već treću godinu uzastopce nastavlja trend rasta turističkih dolazaka s time da je 2012. godine razina dolazaka rekordna. Oko polovine ukupnih međunarodnih dolazaka u svijetu ponovno je zabilježeno u Europi, a i najveći apsolutni porast broja dolazaka također je ostvaren u Europi. Pritom su, pozitivni trendovi zabilježeni u svim regijama svijeta, izuzev na Bliskom Istoku, gdje se već drugu godinu zaredom bilježi pad.

*Nova rekordna
razina
međunarodnih
turističkih dolazaka
u svijetu*

MEĐUNARODNI TURISTIČKI DOLASCI PREMA REGIJI DESTINACIJE
-godišnje stope rasta-

Izvor: WTO; obrada HGK

Kod deviznog prihoda od turizma na svjetskoj razini prema preliminarnim podacima, bilježi se trend rasta u 2012. godini, pri čemu najveći porast potrošnje bilježe turisti iz Kine i Rusije.

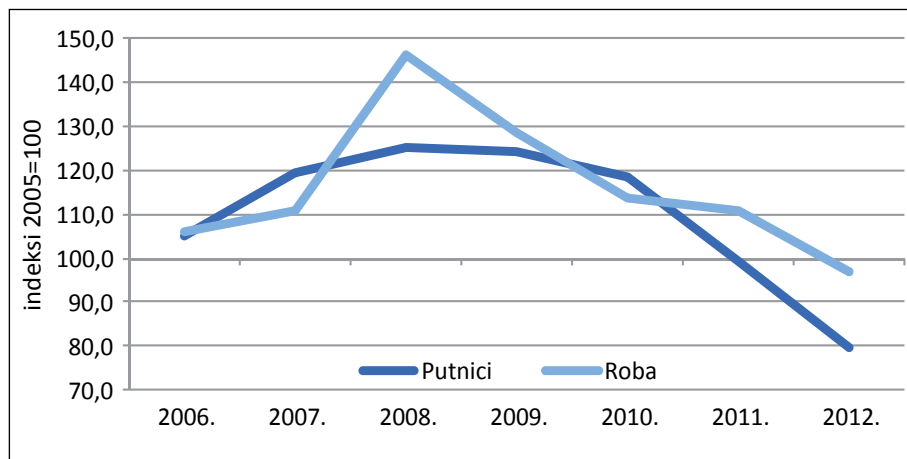
Negativni trendovi nastavljani i u 2012. godini

U svim segmentima zabilježen pad broja prevezenih putnika

PROMET I VEZE

Negativni trendovi prijevoza putnika i roba, koji su započeli 2009. godine, nastavljaju se i 2012. godine pa je ukupno prevezeno 93,9 milijuna putnika i 109,7 milijuna tona robe (20,1% odnosno 12,3% manje u odnosu na 2011. godinu). U odnosu pak na 2008. godinu, prošle je godine prevezeno ukupno oko 37% manje putnika i oko 34% manje roba.

PRIJEVOZ PUTNIKA I ROBA

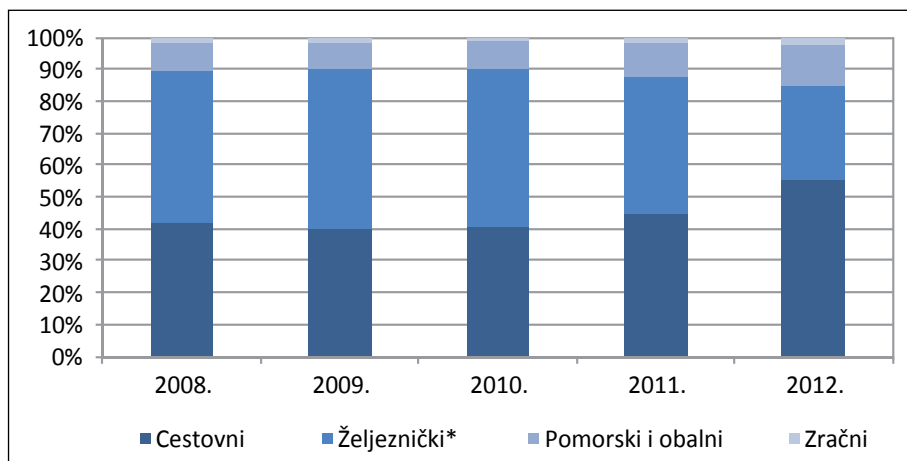

Izvor: DZS; obrada HGK

Sredinom 2011. godine promijenjena je metodologija statističkog praćenja željeznicom prevezenih putnika (*isključene subvencionirane karte*) tako da u tom segmentu, kao i na ukupnoj razini, podaci o prijevozu putnika u 2012. godini nisu usporedivi sa prethodnim godinama. Unatoč tomu, može se zaključiti da su kod prijevoza putnika prisutni negativni trendovi, tim više što je pad broja prevezenih putnika u 2012. godini, zabilježen u svim segmentima prijevoza.

Najveći pad (apsolutno i relativno) zabilježen je u željezničkom prijevozu putnika s time da se u ovom segmentu prijevoza kontinuirano već treću godinu, bilježe negativni trendovi. Takva kretanja rezultirala su gubitkom pozicije najzastupljenijeg vida prijevoza putnika koji, u posljednje dvije godine preuzima cestovni prijevoz. Naime, iako već sedam godina pada (*u 2012. godini dostiže novu najnižu razinu u posljednjih četrdesetak godina*), u zadnje dvije godine cestovni prijevoz (*autobusni prijevoz*) pada sporijom dinamikom u odnosu na željeznički. Negativan trend u cestovnom prijevozu putnika moguće je pripisati negativnim trendovima na tržištu rada, odnosno sve manjem broju zaposlenih.

STRUKTURA PREVEZENIH PUTNIKA

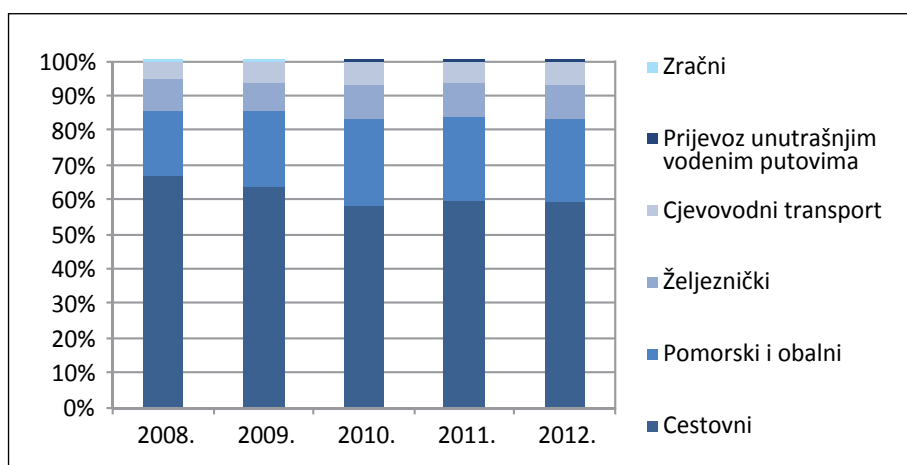

Izvor: DZS; obrada HGK

*sredinom 2011. godine promjena metodologije

Kod pomorskog i obalnog te zračnog prijevoza putnika također se bilježi pad u 2012. godini, nakon što je u 2011. godini zabilježen porast. Iako se u zračnom prijevozu putnika (*domaći prijevoznici*) bilježi pad, ipak je promet putnika u zračnim lukama veći u odnosu na 2011. godinu, što sugerira da se povećao broj putnika prevezenih niskotarifnim avioprijevoznicima koji ne ulaze u statistički obuhvat.

STRUKTURA PREVEZENIH PUTNIKA

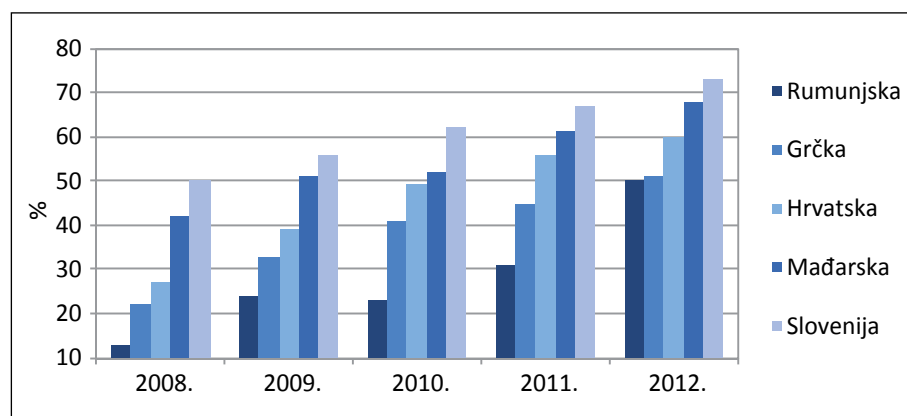

Izvor: DZS; obrada HGK

Prema analizi strukture prevezene robe primjetno je smanjenje količine prevezene robe 2012. godine i to u segmentima koji su više zastupljeni, odnosno u cestovnom te pomorskom i obalnom prijevozu robe. Tako je najveći apsolutni pad količine prevezene robe zabilježen kod cestovnog prijevoza robe (*četverogodišnji trend pada*), a najveći relativni pad zabilježen je kod pomorskog i obalnog prijevoza robe (*dvogodišnji trend pada*). Pad u cestovnom robnom prijevozu najvjerojatnije je rezultat smanjenja domaće potražnje jer se najviše robe preveze u unutarnjem prijevozu. Kod pomorskog i obalnog robnog prijevoza najviše robe se preveze u međunarodnom prijevozu tako da negativna kretanja u tom prijevozu sugeriraju postojanje smanjene inozemne potražnje.

*Zastupljeniji
segmenti robnog
prijevoza bilježe pad*

KUĆANSTVA SA ŠIROKOPOJASNIM INTERNETOM
-kao postotak od svih kućanstava-

Izvor: EUROSTAT; obrada HGK

Tržište fiksne telefonije se smanjuje

Svaki stanovnik u prosjeku posjeduje jedan mobitel

Tržište telekomunikacija u 2012. godini nastavlja trendove iz 2011. godine. Tako se, prema podacima HAKOM-a tržište fiksne telefonije (*nepokretne komunikacijske mreže*) i dalje smanjuje, odnosno krajem 2012. godine bilo je oko 7% manje priključaka i oko 20% manje trajanja poziva u odnosu na kraj 2011. godine. Takva kretanja rezultat su tehničkog razvoja mobilnih mreža.

Broj korisnika usluga mobilnih mreža (*pokretna komunikacijska mreža*) nešto je manji u odnosu na kraj 2011. godine, ali je još uvijek na visokoj razini s obzirom da gustoća korisnika tih usluga iznosi oko 116%, odnosno svaki stanovnik u prosjeku posjeduje okvirno jedan mobitel. Iako je nešto smanjen broj korisnika, upotreba usluga je u porastu, odnosno trajanje poziva u mobilnoj mreži veće je za oko 19%, a broj odaslanih SMS poruka veći je za oko 12% u odnosu na 2011. godinu.

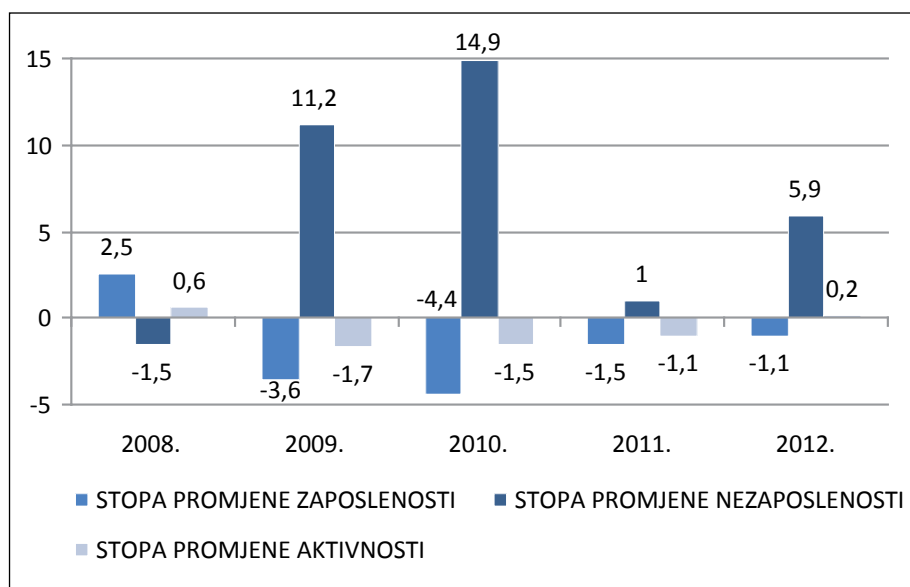
Usluge širokopojasnog interneta pokazuju kontinuirani trend rasta. Tako je krajem 2012. godine bilo oko 6% više priključaka širokopojasnog pristupa internetu. Iz strukture je vidljivo da je to rezultat rasta priključaka putem fiksne telefonije (*oko 4%*) i mobilnih mreža (*oko 13%*). Unutar strukture fiksne telefonije najveći apsolutni rast broja priključaka se bilježi kod „izdvojenog pristupa petlji“ (*novi operateri dobiju pristup mreži od strane nacionalnog operatera*), što znači da je jačanje konkurencije na tom tržištu prisutno i u 2012. godini.

TRŽIŠTE RADA

Zaposlenost i nezaposlenost

Nastavak nepovoljne gospodarske situacije negativno se odrazio na tržište rada u kontekstu značajnog porasta broja nezaposlenih osoba. Negativne tendencije kretanja započele su 2009., a tijekom aktualne gospodarske krize najsnažniji rast nezaposlenosti evidentiran je 2010. godine kada je međugodišnji porast iznosio gotovo 15%. Iako je nezaposlenost rasla i 2011. (za 1% na međugodišnjoj razini), ipak je dinamika znatno usporena, što je sugeriralo preokret trenda u povoljnijem smjeru. Međutim, 2012. godine ponovno je došlo do snažnijeg rasta nezaposlenosti (5,9% na međugodišnjoj razini), uglavnom zbog daljnje kontrakcije ukupne gospodarske aktivnosti koja je onemogućila bilo kakvo poboljšanje situacije na tržištu rada. Istodobno je zabilježen pad broja zaposlenih za 1,1%, što je za nijansu povoljnije u odnosu na 2011. Broj aktivnog stanovništva tek je neznatno porastao na međugodišnjoj razini (0,2%), no s obzirom na nepovoljna kretanja zaposlenih i nezaposlenih, može se kazati kako je broj aktivnog stanovništva stagnirao. Generalno gledajući, u razdoblju od 2008. do 2012. stopa nezaposlenosti povećana je za 5,7 postotnih bodova (sa 13,2% na 18,9%), a izgubljeno je gotovo 87.600 radnih mjesta. Istodobno je broj zaposlenih smanjen za 157.689 osoba, od kojih je jedan dio prešao u kategoriju nezaposlenih, a drugi u kategoriju neaktivnog stanovništva.

GODIŠNJE STOPE PROMJENE ZAPOSLENOSTI, NEZAPOSLENOSTI
I AKTIVNOSTI STANOVNIŠTVA

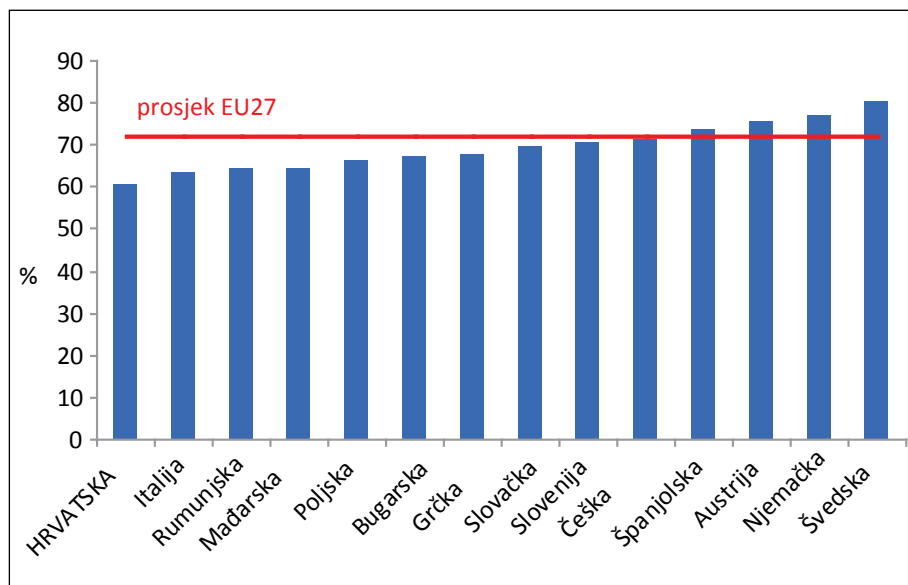
Izvor: DZS; obrada HGK

Naime, stopa aktivnosti stanovništva (u dobi od 15. do 64. godine) iznosila je 60,5%, što je u odnosu na 2011. pad za 0,3 postotna boda. Tako je trenutno stopa aktivnosti stanovništva na razini iz 1998. godine, dok se u odnosu na prosjek zemalja Europske unije nalazimo na samom dnu. Prosječna stopa aktivnosti stanovništva u EU27, za 2012. godinu, iznosila je 71,8%, što znači da Hrvatska za europskim prosjekom zaostaje 11,3 postotna boda. U Švedskoj je registrirana najviša stopa aktivnosti stanovništva, čak 80,3%, ili 19,8 postotnih bodova više nego u Hrvatskoj.

Ponovno je evidentiran snažniji rast nezaposlenosti

Stopa aktivnosti stanovništva izuzetno je niska i na razini je one iz 1998. godine

STOPE AKTIVNOSTI STANOVNIŠTVA U ODABRANIM ZEMLJAMA U 2012. GODINI

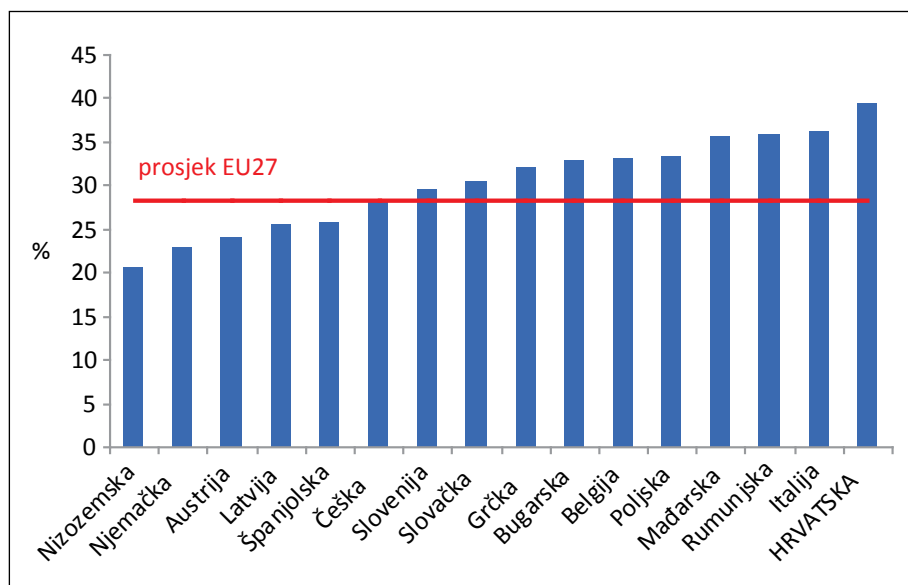

Izvor: EUROSTAT; obrada HGK

Stopa neaktivnosti stanovništva viša je od prosjeka EU za 11,3 postotna boda

S druge strane, prema udjelu neaktivnog stanovništva u ukupnoj populaciji, nalazimo se pri samom vrhu ljestvice europskih zemalja. Gotovo 40% stanovništva u Hrvatskoj neaktivno je, odnosno ne pripadaju niti kategoriji zaposlenih, niti nezaposlenih osoba. Istodobno se prosjek EU27 nalazi na razini od 28,2%, dok je u pojedinim članicama iz jugoistočne Europe udio neaktivnih osoba prosječno viši za 4,2 postotna boda (*u Hrvatskoj je viši za 11,3 postotna boda*). U kombinaciji sa sve prisutnijim trendom demografskog starenja stanovništva (*zbog negativnog prirodnog prirasta godišnje izgubimo grad od prosječno 10 tisuća stanovnika*) i velikim brojem umirovljenika, u bliskoj budućnosti bi se mogli naći u paradoksalnoj situaciji kada neće biti dovoljno radne snage da zadovolji potrebe tržišta.

UDIO NEAKTIVNOG STANOVNIŠTVA U UKUPNOJ POPULACIJI U 2012. GODINI

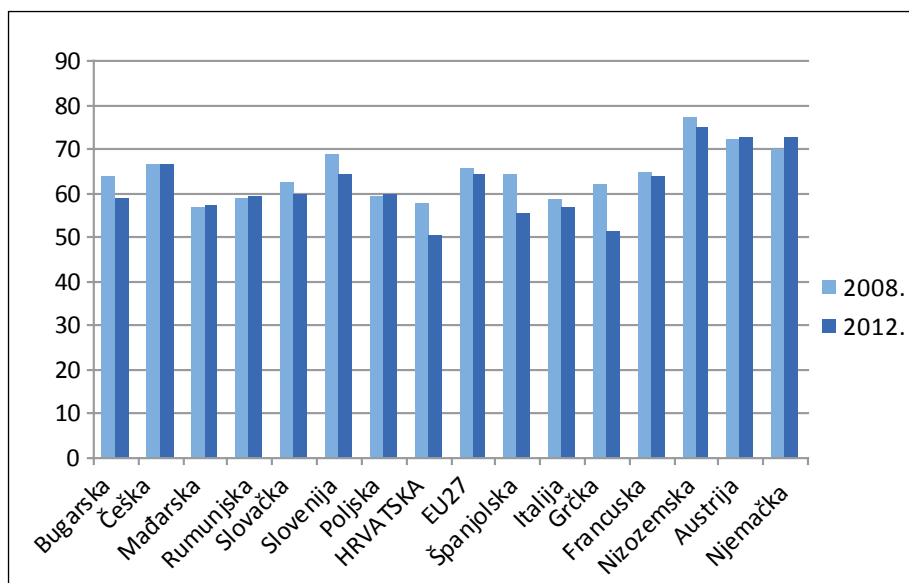

Izvor: EUROSTAT; obrada HGK

Prilikom usporedbe bilo koje kategorije tržišta rada sa zemljama Europske unije suočavamo se s vrlo nepovoljnim rezultatima. Osim izrazito niske razine aktivnog stanovništva, nepovoljni su rezultati registrirani i kod stope zaposlenosti, odnosno udjela zaposlenog stanovništva u ukupnoj populaciji. Tek je 50,7% stanovništva u dobi od 15. do 64. godine bilo zaposleno 2012. godine, naspram 57,8% evidentiranih 2008. Iako je većina zemalja u tom razdoblju registrirala pad zaposlenosti, jedino je Grčka zabilježila dvoznamenkasti pad (-10,3 postotna boda). Primjerice, 2012. godine, u Nizozemskoj, Njemačkoj i Austriji bilo je preko 70% stanovništva zaposleno. Prosječna stopa zaposlenosti u EU27 kreće se na razini oko 64%, što je u odnosu na 2008. pad od 1,6 postotnih bodova.

Samo je 50,7% stanovnika, u dobi od 15. do 64. godine, zaposleno

STOPE ZAPOSLENOSTI STANOVNIŠTVA U ODABRANIM ZEMLJAMA

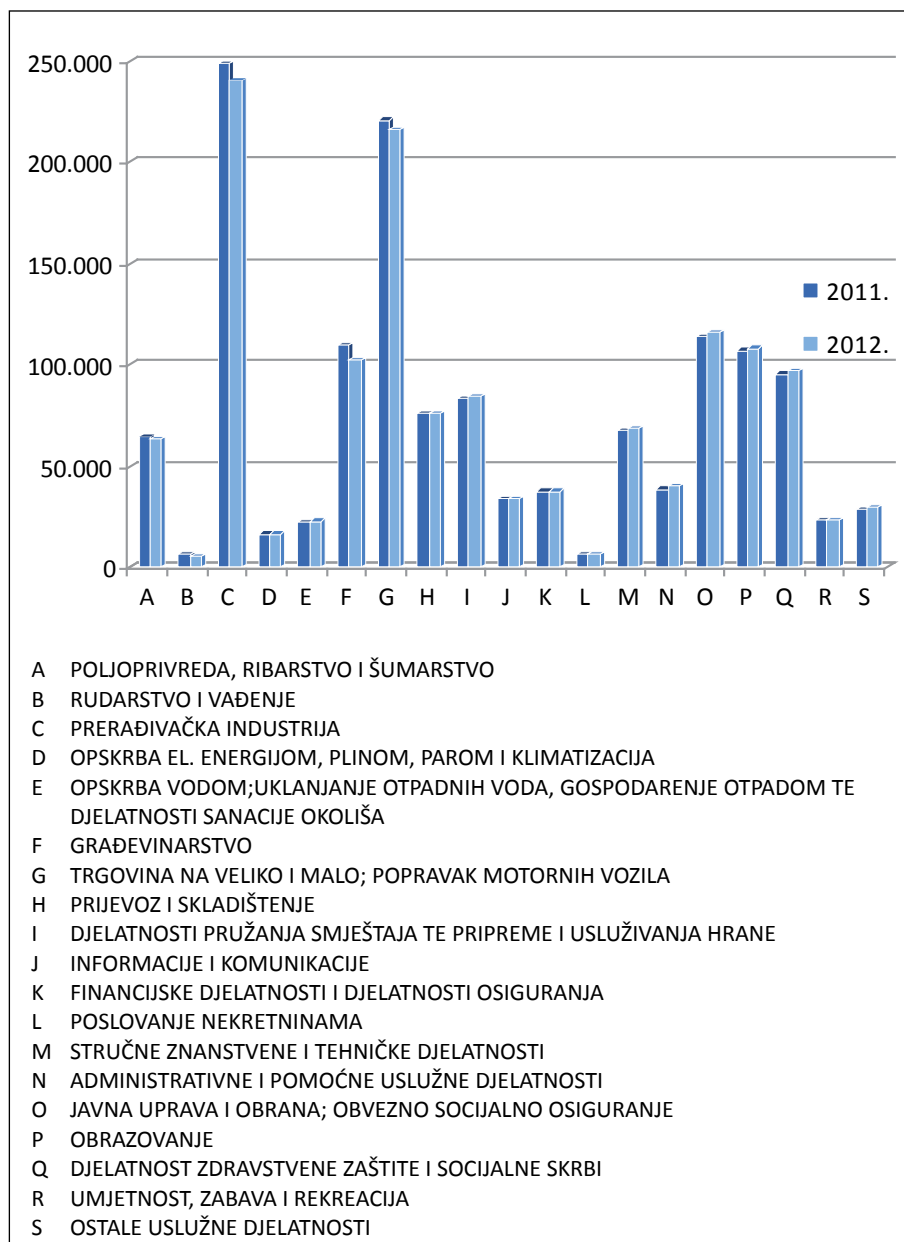

Izvor: EUROSTAT; obrada HGK

Tijekom 2012. godine prosječan broj zaposlenih osoba porastao je u jedanaest djelatnosti, dok se smanjio u preostalim osam. Ukupan broj zaposlenih ipak je manji u odnosu na 2011. jer je otpušteno više osoba nego što je otvorenih radnih mjesta. Jedanaest djelatnosti koje su zabilježile međugodišnji rast broja zaposlenih zajedno su zaposlile 8.915 osoba više nego 2011., dok se u preostalim osam ukupan broj radnika smanjio za 22.817 osoba, što bi značilo da su na jednu novozaposlenu osobu 2,5 osobe otpuštene.

Veći je broj otpuštenih nego zaposlenih osoba

UKUPNO ZAPOSLENI PREMA DJELATNOSTIMA

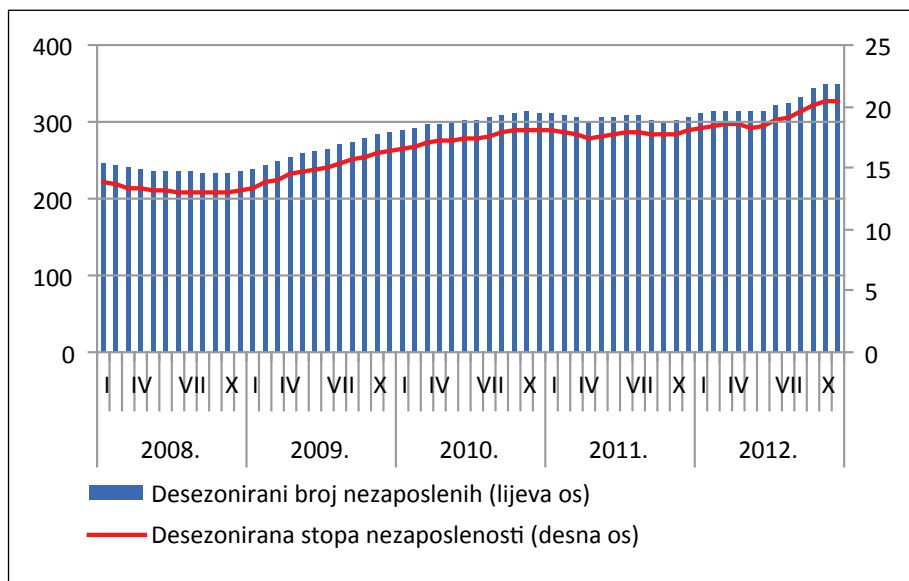

Izvor: DZS; obrada HGK

*Desezonirani
podaci pokazuju
kontinuirani
rast
nezaposlenosti
posljednjih
nekoliko godina*

Upravo zbog neusklađene dinamike otvaranja i zatvaranja radnih mjesta, raste broj nezaposlenih osoba. Kako se nepovoljan trend zaoštrava tijekom trajanja gospodarske krize raste i broj nezaposlenih, tako da niti sezonsko zapošljavanje ne može makar statistički poboljšati stopu nezaposlenosti. Na takvo stanje upućuju i podaci HNB-a o kretanju desezonirane stope nezaposlenosti, odnosno, radi se o stopi nezaposlenosti iz koje je eliminiran utjecaj sezonskog zapošljavanja. Podaci također potvrđuju kako je stanje na tržištu rada u 2012. godini dodatno pogoršano u odnosu na 2011. Naime, prosječna desezonirana stopa nezaposlenosti iznosila je 19,1%, naspram 18,9% koliko je iznosila prosječna administrativna stopa nezaposlenosti u kojoj je prisutan utjecaj sezonskog zapošljavanja.

DESEZONIRANI PODACI O KRETANJU NEZAPOSLENOSTI

Izvor: HNB, obrada HGK

Nezaposlenost je tijekom prethodne godine porasla u svim obrazovnim grupama, no ipak je najveći relativni porast evidentiran među osobama s najvišim stupnjem obrazovanja. Odnosno, među osobama sa završenim prvim stupnjem fakulteta, stručnim studijem ili visokom školom nezaposlenost je na međugodišnjoj razini porasla za 17,1%, a među osobama sa završenim fakultetom, akademijom, magisterijem ili doktoratom za 15,3%. Najmanji porast nezaposlenosti zabilježen je među osobama sa završenom osnovnom školom (0,4%). Takav trend, kada je rast nezaposlenosti najizraženiji među najškolovanijim pojedincima upozorava na već alarmantno stanje, i najbolje ukazuje na strukturne probleme neusklađenosti obrazovnog sustava i stvarnih potreba tržišta, kao i na ukupnu gospodarsku politiku vođenu desetljećima unatrag, koja je rezultirala trenutnom situacijom u kojoj mladi školovani stručnjaci nisu u mogućnosti plasirati se na tržište rada nakon školovanja.

Nezaposlenost je na međugodišnjoj razini porasla u svim obrazovnim i dobnim skupinama

NEZAPOSLENE OSOBE PREMA RAZINI OBRAZOVANJA

	Bez škole i nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	SŠ za zanimanja do 3 god. i škola za KV i VKV radnike	SŠ za zanimanja u tajanju od 4 i više godina i gimnazija	I. stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	Fakultet, akademija, magisterij, doktorat
2008.	17.011	59.909	81.471	61.357	7.568	9.425
2009.	17.477	64.246	90.421	70.330	9.259	11.441
2010.	18.068	70.852	104.103	82.772	11.593	15.037
2011.	17.443	68.575	104.924	84.394	12.664	17.333
2012.	18.136	68.829	110.986	90.646	15.271	20.456

Izvor: HZZ, obrada HGK

Promotrimo li strukturu nezaposlenih prema dobi također se uočava povećanje broja nezaposlenih osoba u svim dobnim skupinama. U 2012. godini najveći međugodišnji rast nezaposlenosti registriran je kod mladih osoba u dobi od 20. do 24. godine (16,1%) i od 25. do 29. godine (14,7%). Nasuprot tome, najmanje relativno povećanje nezaposlenosti bilježi se kod starijih dobnih skupina, od 50 godina naviše.

BROJ NEZAPOSLENIH OSOBA PREMA DOBI

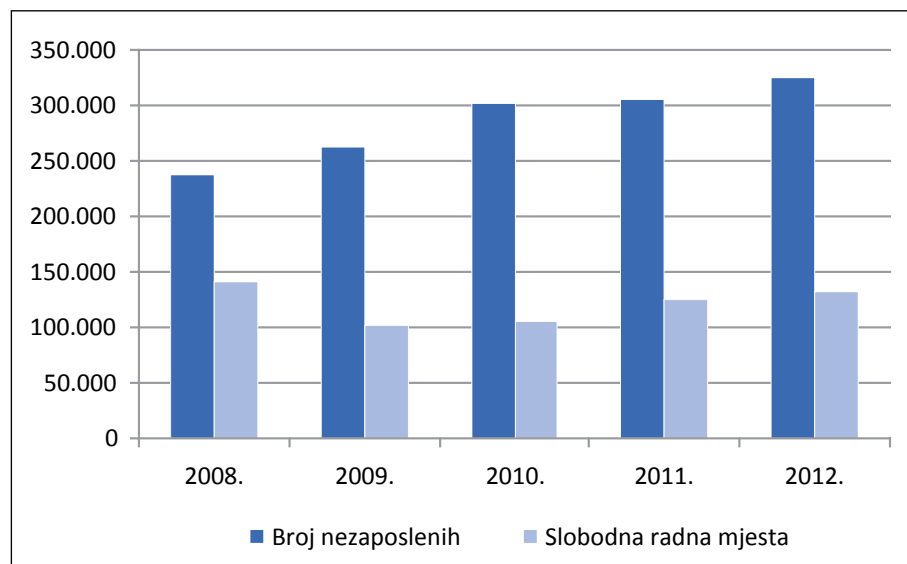
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 i više
2008.	12.119	29.976	29.132	24.293	23.068	24.471	26.693	36.526	26.389	7.788
2009.	15.664	38.633	39.122	31.500	28.012	29.699	30.782	39.355	29.998	8.780
2010.	17.455	44.031	43.932	36.038	30.917	31.368	33.144	39.945	32.926	10.089
2011.	16.268	44.045	43.960	35.497	31.093	30.222	32.421	37.080	33.927	10.925
2012.	19.882	52.496	51.517	40.936	35.385	33.916	36.315	38.462	36.804	12.501

Izvor: HZZ, obrada HGK

Nezaposlenih je 2,5 puta više u odnosu na broj slobodnih radnih mjesta

Već duži niz godina broj nezaposlenih nadmašuje slobodna radna mjesta, a razlika se dodatno intenzivira tijekom aktualne gospodarske krize. Odnosno, 2008. godine slobodna radna mjesta bila su na razini 60% ukupnog broja nezaposlenih. U godinama koje su uslijedile došlo je do pogoršanja tog odnosa, pa je primjerice 2010. godine nezaposlenih bilo gotovo 3 puta više od slobodnih radnih mjesta. Prethodne, 2012. godine, odnos je blago popravljen, te je nezaposlenih bilo 2,5 puta više od slobodnih radnih mjesta.

BROJ NEZAPOSLENIH OSOBA I SLOBODNIH RADNIH MJESTA

Izvor: HZZ, obrada. HGK

Usporedba strukture slobodnih radnih mjesta i nezaposlenih osoba prema djelatnostima prethodnog zaposlenja pokazuje kako je najpovoljnija situacija u javnom sektoru. Odnosno, tijekom 2012. djelatnosti javne uprave i obrane, socijalnog osiguranja, obrazovanja, te djelatnosti zdravstvene zaštite, jedine su u kojima broj slobodnih radnih mjesta znatno nadmašuje broj nezaposlenih osoba. Tako je, primjerice, u djelatnosti obrazovanja slobodnih radnih mjesta bilo 11.875 više nego nezaposlenih iz iste djelatnosti. S druge strane, situacija je najnepovoljnija u prerađivačkoj industriji i građevinarstvu, gdje broj nezaposlenih osoba višestruko premašuje slobodna radna mjesta.

**STRUKTURA NEZAPOSLENIH I SLOBODNIH RADNIH MJESTA
PO DJELATNOSTIMA U 2012. GODINI**

DJELATNOST (NKD 2007)	BROJ NEZAPOSLENIH	SLOBODNA RADNA MJESTA
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	11.940	3.378
Rudarstvo i vađenje	895	69
Prerađivačka industrija	56.841	15.712
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	235	239
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom, sanacija okoliša	4.442	3.552
Građevinarstvo	31.203	7.916
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	49.683	14.366
Prijevoz i skladištenje	7.608	3.120
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	30.244	17.392
Informacije i komunikacije	3.594	1.292
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	2.882	2.421
Poslovanje nekretninama	1.292	592
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	9.291	6.175
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	11.912	6.664
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	10.791	14.409
Obrazovanje	6.621	18.496
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	6.725	9.512
Umjetnost, zabava i rekreacija	2.985	2.517
Ostale uslužne djelatnosti	12.958	4.085
Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca	4.836	17
Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	70	3
Ukupno	267.046	131.927

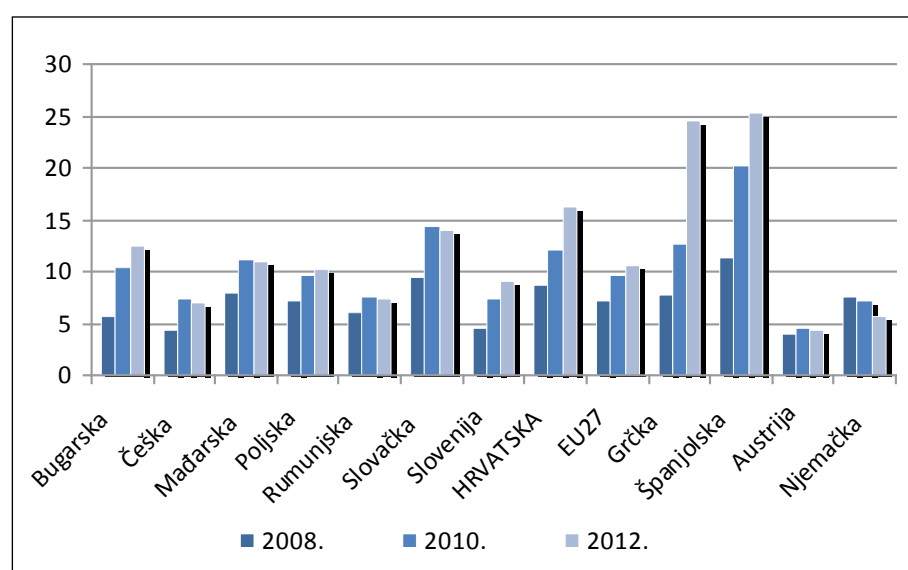
Izvor: HZZ, obrada HGK

Napomena: Za konačan zbroj nezaposlenih osoba, ukupnom broju nezaposlenih po djelatnostima dodaje se broj nezaposlenih osoba koje po prvi put traže zaposlenje (tijekom 2012. 57.278 osoba je tražilo posao prvi put).

Rekordna razina nezaposlenosti zabilježena je u Europskoj uniji

Prosječna stopa nezaposlenosti rasla je i u Europskoj uniji, gdje je evidentirana rekordna razina nezaposlenosti od 10,6%. Uvjerljivo najveći porast registriran je u Grčkoj, gdje je nezaposlenost od 2008. do 2012. porasla više od tri puta, odnosno sa 7,8% na 24,5%. Slična situacija bilježi se i u Španjolskoj gdje je 2012. godine evidentirana najviša stopa nezaposlenosti unutar EU (25,2%). Pored Austrije, koja dugi niz godina bilježi najniže stope nezaposlenosti (*u prosjeku između 4% i 5%, što je gotovo prirodna razina nezaposlenosti*), Njemačka je jedina zemlja koja je uspjela smanjiti nezaposlenost tijekom gospodarske krize. Naime, stopa nezaposlenosti je 2012. u Austriji iznosila 4,4%, dok je u Njemačkoj iznosila 5,6%. Zemlje iz regije bilježile su rast nezaposlenosti, no na nižim razinama od Hrvatske. Za prosjekom EU zaostajemo 5,7 postotnih bodova, a od zemalja članica iz jugoistočne Europe u prosjeku za 6,2 postotna boda.

STOPE NEZAPOSLENOSTI PO ODABRANIM ZEMLJAMA

Izvor: EUROSTAT, obrada HGK

Dugotrajno nezaposlenim osobama prijeti socijalna isključenost

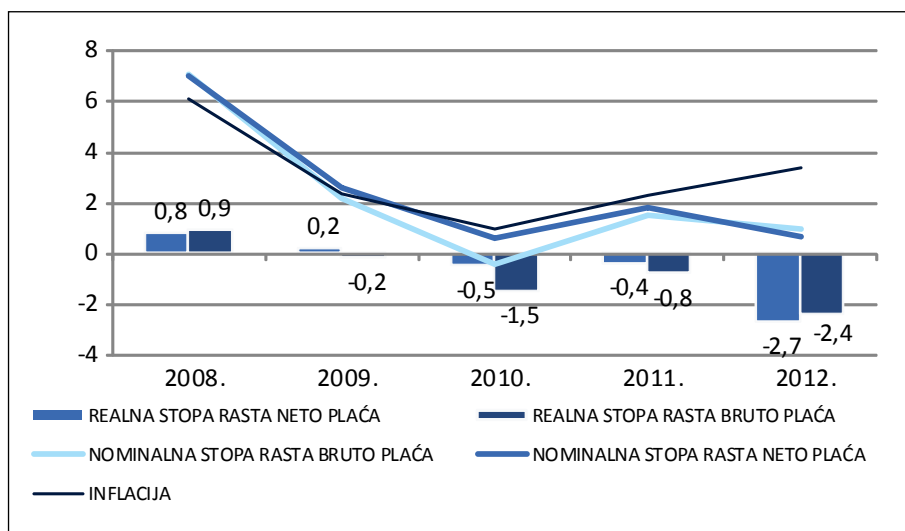
Ukupno je tijekom 2012. oko 74 tisuće nezaposlenih (22,8% od ukupnog broja nezaposlenih osoba) koristilo mjere aktivne politike zapošljavanja, pretežito osobe srednjoškolskog obrazovanja. Unatoč pokušajima da se visoka stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj riješi mjerama aktivne politike zapošljavanja, duboki strukturni problemi onemogućavaju dugoročniju promjenu stanja. Gotovo 19% nezaposlenog stanovništva traži posao preko tri godine, čime prelaze u rizičnu skupinu socijalno isključenih ljudi. Naime, predugo traženje posla izaziva efekt obeshrabrenog radnika, koji dugotrajno nezaposlene osobe povlači u radnu neaktivnost. Nezaposleni pojedinci umanjuju ne samo svoje prihode već i socijalne odnose, a time i prigodu da se ponovno integriraju u društvene strukture. Elementi socijalne isključenosti su siromaštvo, nezaposlenost i nedostatak socijalnih kontakata. Isključenost podrazumijeva više od nedostatka novca ili materijalnih dobara, ona osim ekonomske, uključuje socijalnu, kulturnu i političku dimenziju, što znači da politika protiv isključenosti pretpostavlja bolji pristup institucijama i drugim mehanizmima socijalne integracije. Zato je neosporna činjenica da bez dugoročnijeg koncepta razvoja hrvatskog gospodarstva koje mora uključiti i socijalnu i ine politike, nema poboljšanja stanja na tržištu rada.

Plaće

Prethodna 2012. godina obilježena je nepovoljnim gospodarskim kretanjima, odnosno ustaljen je trend smanjene gospodarske aktivnosti što se odrazilo na tržište rada u vidu povećanja broja nezaposlenih osoba i višemjesečnog trenda smanjivanja plaća na realnoj razini. Prosječna neto plaća u 2012. iznosila je 5.478 kuna, što je, u usporedbi s prosjekom isplaćenih neto plaća u 2011. godini, realno manje za 2,7%. Usporavanje rasta prosječne neto plaće bilo je primjetno već 2008. godine, a 2010. evidentiran je realan pad od 0,5%. Iako je 2011. registrirano smanjenje plaće od 0,4%, zbog usporavanja pada doimalo se kao da će plaće barem stagnirati. Nominalno gledano, u 2012. godini registriran je trend usporavanja rasta plaća, pa je na godišnjoj razini zabilježeno čak i povećanje od 0,7%. Međutim, na realnoj je razini registriran pad od 2,7%, čime je otklonjena svaka mogućnost rasta, barem dok se ne provedu strukturne reforme koje bi pokrenule gospodarsku aktivnost. Tako je velikom realnom padu neto plaća najviše pridonijela povišena razina inflacije, koja je u prosjeku za 2012. iznosila 3,4% (*rast na međugodišnjoj razini od 1,1 postotnog boda*). Prosječna je bruto plaća istodobno iznosila 7.875 kuna, što je na međugodišnjoj razini nominalno više za 1%, a realno niže za 2,4%. Za razliku od neto plaće, realan pad bruto plaće evidentiran je već od 2009., a do trenda blagog poboljšanja dolazi 2011. nakon čega se bilježi pad od 2,4% u 2012. godini. Analizirajući tendencije kretanja plaća od samog početka krize, može se zaključiti kako je prosječna neto plaća, u razdoblju od 2008. do 2012., nominalno porasla za 9,5% ili 520 kuna. Međutim, kako je za isto razdoblje prosječna stopa inflacije iznosila 14,1%, neto plaća je na realnoj razini manja za 4,6% ili 252 kune. Istodobno je bruto plaća nominalno porasla za 7,9% ili 620 kuna, no realno je, u promatranom razdoblju, registrirala pad od 6,2% ili 488 kuna.

*Na realnoj razini
plaće su u 2012.
padale, uglavnom
kao posljedica
povišene stope
inflacije*

STOPE RASTA BRUTO I NETO PLAĆE I KRETANJE INFLACIJE

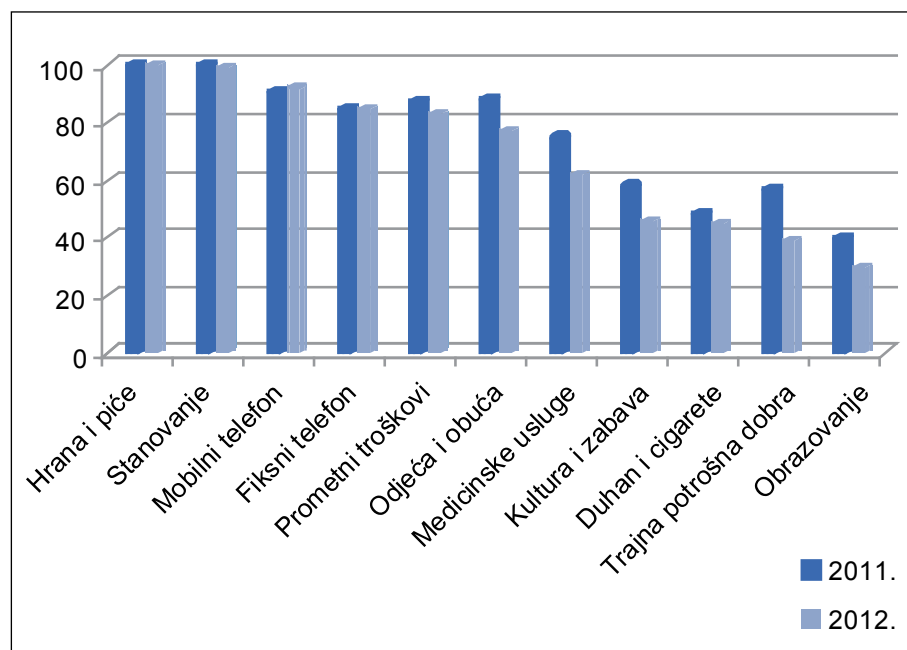

Izvor: DZS, obrada HGK

Unatoč Vladinim mjerama rast PDV-a i poskupljenje režijskih troškova utjecali su na pad životnog standarda

U nastojanjima da djelomično amortizira učinke krize, Vlada je povećala osnovicu za osobni odbitak, a uz to je i od 1. svibnja, na snagu stupila odredba iz izmjene Zakona o doprinosima prema kojoj poslodavci doprinos za zdravstveno osiguranje plaćaju po sniženoj stopi (*umjesto dosadašnjih 15%, po stopi od 13%*). Međutim, rast PDV-a sa 23% na 25%, te porast režijskih troškova snažnije su se odrazili na dohodak stanovništva od zakonskih mjera za smanjenje troškova rada, što je rezultiralo padom životnog standarda. Prema istraživanju GfK Hrvatske, prosječna je četveročlana obitelj u 2012. godini mjesečno ostvarivala 7.830 kuna prihoda, dok su potrebni prihodi procijenjeni na 11.130 kuna. U odnosu na 2011. godinu, vrijednost potrebnih prihoda ostala je na istoj razini, no ostvareni prihodi po kućanstvu su u 2012. smanjeni za 5%. Gledano prema strukturi troškova, kućanstva su trošila 54% ostvarenih prihoda na podmirenje egzistencijalnih potreba (*troškovi hrane, pića i stanovanja*). Zbog rasta cijena potrošačkih dobara i režijskih troškova (*troškovi hrane na međugodišnjoj su razini porasli za 3,9%, a troškovi stanovanja za 10,5%*), uz smanjenu razinu prihoda, kućanstva izdvajaju sve manji dio ostvarenog dohotka za zabavu, rekreaciju, obuću i odjeću, te trajna dobra. Prema hijerarhiji troškova, nakon izdvajanja za hranu, piće i stanovanje, najveći broj kućanstava (92%) izdvaja ostvarene prihode na usluge mobilne i fiksne telefonije. Tako su, primjerice, izdvajanja za obrazovanje tek na jedanaestom mjestu prema hijerarhiji troškova, odnosno, samo 30% kućanstava izdvaja dio raspoloživog dohotka na obrazovanje. Ostali manje prioritetni troškovi se odnose na kulturu i zabavu, duhan i cigarete, te trajna potrošna dobra (*manje od 50% kućanstava izdvaja dio dohotka za navedene troškove*).

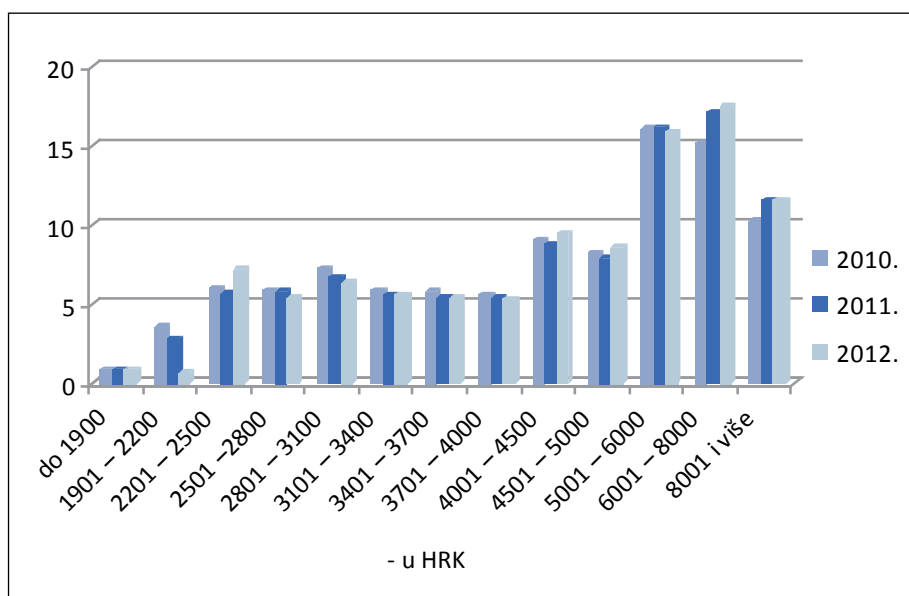
UDIO KUĆANSTAVA PREMA POTROŠNJI POJEDINIH KATEGORIJA PROIZVODA

Izvor: GfK, obrada HGK

Prema strukturi zaposlenih po visini neto plaće (*stanje u ožujku 2012.*) čak 55% stanovništva primalo je manju neto plaću od državnog prosjeka, jednako kao i prethodne godine. Broj zaposlenih koji primaju plaću do 1.900 kuna ostao je nepromijenjen u odnosu na 2011., ali se smanjio broj zaposlenih koji zarađuju između 1.901 i 2.200 kuna (*sa 2,8% od ukupno zaposlenih u 2011. na 0,7% u 2012.*), što je u skladu s trendom rastuće nezaposlenosti. U svibnju 2012. donesen je Zakon o poticanju zapošljavanja, kojim se želi povećati zaposlenost mladih bez radnog iskustva kroz stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa na rok od godine dana uz naknadu od 1.600 kuna mjesečno. Ukoliko se ova mjera bude primjenjivala duži period mogla bi utjecati na eventualno blago smanjivanje nezaposlenosti (*ovisi o broju novozaposlenih radnika kojima će se kompenzirati otpušteni radnici*) no, s druge strane, povećala bi udio najslabije plaćenih u ukupnoj strukturi.

STRUKTURA ZAPOSLENIH PREMA VISINI PROSJEČNE NETO PLAĆE

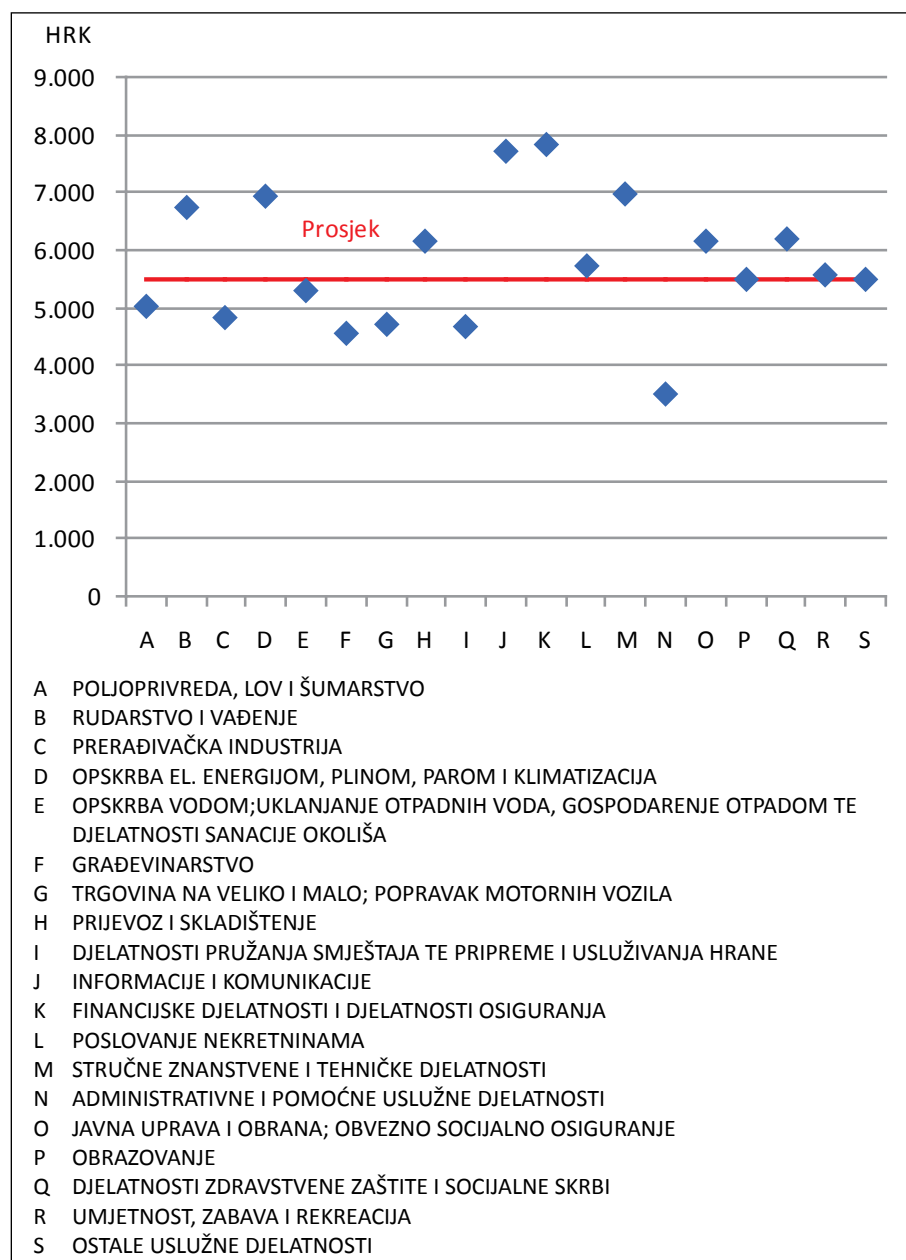
Izvor: DZS, obrada HGK

Unatrag nekoliko godina porastao je broj osoba koje primaju plaću veću od hrvatskog prosjeka. Točnije, u platnom razredu od 6.001 kune do 8.000 kuna broj zaposlenih je od 2010. porastao za 2,3 postotna boda, dok je za 1,3 postotni bod više onih koji primaju plaću veću od 8.001 kune i čine 11,6% ukupno zaposlenih. Najviša se razina plaća već godinama ostvaruje u djelatnostima informacija i komunikacija (*7.708 kuna neto plaća u 2012.*), te financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja (*7.821 kuna*). Veća plaća od državnog prosjeka (*u prosjeku za oko 1.400 kuna*) realizira se i u djelatnostima rudarstva i vađenja, opskrbe električnom energijom, te u stručnim znanstvenim i tehničkim djelatnostima. Najniža razina plaća i nadalje se ostvaruje u radno intenzivnim djelatnostima prerađivačke industrije (*u proizvodnji tekstila, odjeće i kože prosječne su neto plaće na razini 50% državnog prosjeka*), te u administrativnim djelatnostima (*prosječna neto plaća za 2012. godinu iznosila je 3.503 kune*).

Više od polovine zaposlenog stanovništva prima plaću manju od državnog prosjeka

Porastao je broj osoba koje primaju plaću veću od hrvatskog prosjeka

PROSJEČNA NETO PLAĆA PO DJELATNOSTIMA U 2012.

Izvor: DZS, obrada HGK

Prema bruto vrijednosti sata rada (izraženoj u eurima) Hrvatska se, u usporedbi sa zemljama Europske unije, nalazi na začelju uz zemlje iz jugoistočne Europe. Podaci Eurostata navode kako je zaposlenik u EU prosječno plaćen 23,4 eura po satu, a cijena sata rada uključuje neto plaću, te poreze i sve socijalne doprinose (slično kao hrvatski bruto dva). U Hrvatskoj je zaposlena osoba prosječno plaćena 8,7 eura po satu, s tim da cijena sata varira ovisno o sektoru. Najviše su razine satnica u javnoj administraciji (10,2 eura po satu), dok su, s druge strane, najniže satnice u građevinarstvu (7,7 eura po satu). U Sloveniji se isplaćuje bruto nadnica po satu od gotovo 15 eura, što je najveća satnica koja se isplaćuje u zemljama jugoistočne Europe. Iako je između 2008. i 2012. godine cijena rada u Bugarskoj porasla za 43%, sa satnicom deset puta nižom nego u zemljama s najvišom razinom plaća (Norveška, Belgija, Danska, Švedska), ipak se nalazi na začelju Europske unije. Od početka krize Hrvatska je uz Grčku imala najveći realan pad cijena rada, no još uvijek se svrstavamo

Prema bruto vrijednosti sata rada (izraženoj u eurima) Hrvatska se, u usporedbi sa zemljama Europske unije, nalazi na začelju uz zemlje iz jugoistočne Europe. Podaci Eurostata navode kako je zaposlenik u EU prosječno plaćen 23,4 eura po satu, a cijena sata rada uključuje neto plaću, te poreze i sve socijalne doprinose (slično kao hrvatski bruto dva). U Hrvatskoj je zaposlena osoba prosječno plaćena 8,7 eura po satu, s tim da cijena sata varira ovisno o sektoru. Najviše su razine satnica u javnoj administraciji (10,2 eura po satu), dok su, s druge strane, najniže satnice u građevinarstvu (7,7 eura po satu). U Sloveniji se isplaćuje bruto nadnica po satu od gotovo 15 eura, što je najveća satnica koja se isplaćuje u zemljama jugoistočne Europe. Iako je između 2008. i 2012. godine cijena rada u Bugarskoj porasla za 43%, sa satnicom deset puta nižom nego u zemljama s najvišom razinom plaća (Norveška, Belgija, Danska, Švedska), ipak se nalazi na začelju Europske unije. Od početka krize Hrvatska je uz Grčku imala najveći realan pad cijena rada, no još uvijek se svrstavamo

u zemlje koje žive iznad svojih mogućnosti (uz Portugal, Španjolsku, Grčku i Italiju). S obzirom na nepovoljne gospodarske i demografske trendove, te visoki udio umirovljenika, Hrvatska nema previše prostora za značajnije smanjivanje doprinosa i posljedično, cijene rada. Stoga se povećanje konkurentnost mora temeljiti na ulaganju u znanost, obrazovanje, istraživanje i razvoj.

**BRUTO VRIJEDNOST SATA RADA U HRVATSKOJ I ODABRANIM
ZEMLJAMA EU U EURIMA**

	Poslovni sektor	Industrija	Građevinarstvo	Usluge	Javna administracija	Prosjeak
Norveška	48,2	54,9	38,9	47,0	49,2	48,3
Švedska	41,9	44,0	37,4	41,7	33,5	39,0
Danska	39,2	38,0	35,0	40,5	35,8	38,1
Belgija	40,5	42,7	32,9	40,4	30,4	37,2
Austrija	30,4	32,9	29,3	29,2	31,2	30,5
Njemačka	31,0	35,4	24,7	28,4	28,4	30,4
Italija	27,2	27,3	25,6	27,3	28,9	27,4
Španjolska	20,8	23,0	20,2	20,1	21,9	21,0
Slovenija	14,5	14,6	11,7	15,3	16,7	14,9
Slovačka	8,6	8,8	8,2	8,5	7,3	8,3
Mađarska	7,9	8,0	5,9	8,0	6,0	7,5
Poljska	7,2	7,4	6,3	7,2	8,4	7,4
Latvija	6,2	5,9	5,6	6,5	5,2	6,0
Rumunjska	4,5	4,4	3,6	5,0	3,9	4,4
Bugarska	3,7	3,3	2,9	4,2	3,4	3,7
EU27	23,6	24,2	21,0	23,7	22,9	23,4
HRVATSKA	8,3	8,4	7,7	8,4	10,2	8,7

Izvor: EUROSTAT, obrada HGK

Pod utjecajem krize mnogo je zemalja povisilo iznos zakonom propisane minimalne plaće, s ciljem da se zaštite radnici na najslabije plaćenim poslovima. Najveća minimalna nadnica u zemljama članicama iz regije jugoistočne Europe isplaćuje se u Sloveniji (763 eura), gdje je ujedno evidentirano i najveće povećanje minimalne nadnice (22,8%). Najmanja razina minimalne plaće isplaćuje se u Bugarskoj i iznosi nešto manje od 140 eura, unatoč povećanju od 11,1% u odnosu na 2009. godinu. U Hrvatskoj je iznos minimalne nadnice u promatranom razdoblju ostao nepromijenjen, te je u 2012. iznosila 373,36 eura ili 2.814 kuna.

MINIMALNA NADNICA I BRUTO PLAĆA U ZEMLJAMA REGIJE

	Minimalna nadnica		Promjena	Bruto plaća		Promjena
	2009.	2012.	09./12.	2009.	2012.	09./12.
Bugarska	122.71	138.05	11,1%	311	383	18,8%
Češka	297.67	310.23	4,0%	883	993	11,1%
Mađarska	268.09	295.63	9,3%	713	771	7,5%
Poljska	307.21	336.47	8,7%	717	846	5,2%
Rumunjska	149.16	161.91	7,9%	435	466	6,7%
Slovenija	589.19	763.06	22,8%	1.439	1.525	5,6%
Slovačka	295.50	327.00	9,7%	745	800	6,9%
Hrvatska	373.36	373.36	0,0%	1.051	1.048	-0,3%

Izvor: EUROSTAT, WIW; obrada HGK

Hrvatska je jedina zemlja u regiji koja je evidentirala pad bruto plaće

Najviša se razina bruto plaća u zemljama jugoistočne Europe isplaćuje u Sloveniji i Hrvatskoj. Prosječna je bruto plaća u Hrvatskoj za 2012. iznosila 1.048 eura, što je za 31,3% manje nego u Sloveniji, ali i za 63,5% više nego u Bugarskoj, gdje je prosječna bruto plaća za 2012. iznosila 383 eura. Međutim, Hrvatska je evidentirala pad bruto plaće u odnosu na 2009. godinu za 0,3%, dok su ostale zemlje evidentirale rast u rasponu od 5,2% do 18,8%. Blagi pad bruto plaće rezultat je promjena Zakona o porezu na dohodak, odnosno progresivne su stope ostale jednake, ali su izmjenjeni porezni razredi (*razlikujemo tri stope poreza na dohodak: do 2.200 kn – 12%, od 2.200 kn do 8.800 kn – 25%, iznad 8.800 – 40%*). Uslijed izmjena došlo je do blagog pada bruto plaća, s ciljem da se zadrže postojeća radna mjesta. Među članicama EU, najviše su stope poreza na dohodak u 2012. zabilježene u Švedskoj (56,6%), Danskoj (55,4%), Belgiji (53,7%), Nizozemskoj i Španjolskoj (52,0%), Austriji i Ujedinjenom Kraljevstvu (50,0%), a najniže u Bugarskoj (10,0%), Češkoj i Litvi (15,0%), Rumunjskoj (16,0%) i Slovačkoj (19,0%).

Prema razini radne produktivnosti među zemljama jugoistočne Europe, Hrvatska se, uz Sloveniju i Slovačku, najviše približila europskom prosjeku. Tako je primjerice produktivnost rada u Hrvatskoj 2011. godine (*zadnji dostupan podatak*) bila na razini 77,6% produktivnosti rada Europske unije, no još uvijek nije dosegnuta razina iz 2008. kad je produktivnost iznosila 78,4% europskog prosjeka. Istodobno se najmanja razina produktivnosti ostvarila u Bugarskoj i Rumunjskoj (*ispod 50% europskog prosjeka*). S druge je strane Norveška, koja ima i najveću razinu vrijednosti sata rada u EU, ostvarila čak 56,6% veću produktivnost od prosjeka. Na drugom se mjestu prema produktivnosti rada nalazi Irska (*41,5% više od prosjeka*), a slijede Belgija (*27,7% više od prosjeka*) te Austrija (*16,7% više od prosjeka*).

PRODUKTIVNOST RADA U ODABRANIM ZEMLJAMA I HRVATSKOJ
-EU27=100-

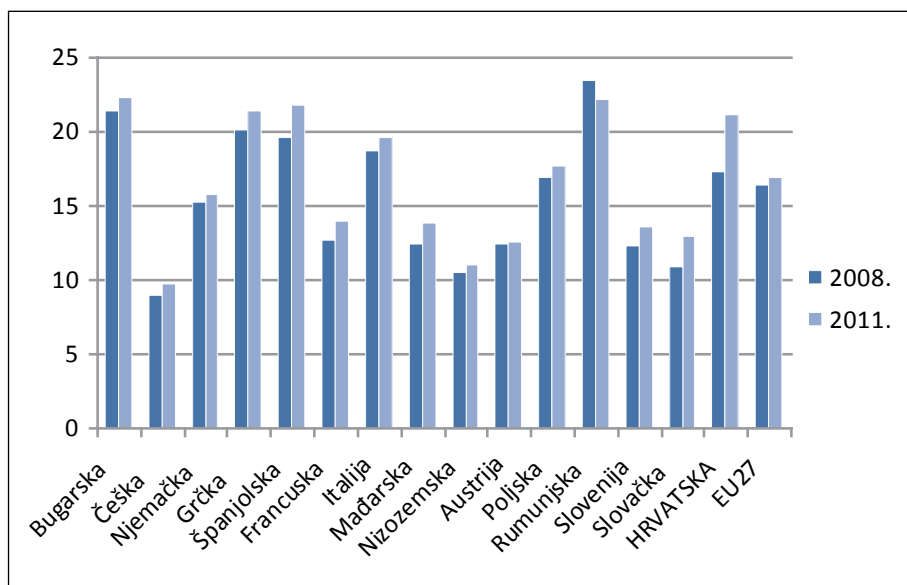
	2008.	2009.	2010.	2011.
Norveška	160,0	146,6	151,9	156,6
Irska	126,3	132,2	136,5	141,5
Belgija	127,1	128,0	128,7	127,7
Austrija	116,7	116,3	116,6	116,7
Španjolska	104,4	109,7	108,0	108,5
Njemačka	108,0	104,3	106,2	106,6
Slovenija	83,8	80,5	79,4	80,6
Slovačka	79,9	80,0	81,3	80,1
Češka	74,2	76,0	73,7	74,0
Mađarska	70,7	72,5	70,9	71,2
Poljska	62,4	65,5	67,5	68,8
Estonija	65,8	65,1	68,4	68,0
Rumunjska	49,2	49,5	48,6	49,4
Bugarska	39,7	40,0	41,3	43,9
Hrvatska	78,4	76,3	75,3	77,6

Izvor: EUROSTAT, obrada HGK

U okolnostima gospodarske krize, uz povišenu razinu cijena i visoku stopu nezaposlenosti, u Hrvatskoj je evidentirano 21,1% siromašnih građana (*zadnji podatak iz 2011.*) koji ne mogu zaraditi za osnovne životne potrebe. U apsolutnom iznosu radi se o nešto više od 900 tisuća ljudi koji žive s manje od 2.020 kuna mjesečno (*samci*), odnosno 4.242 kune mjesečno (*čtetveročlana obitelj*). Dakle, u odnosu na 2008. godinu, kad je stopa siromaštva iznosila 18,9%, broj siromašnih se povećao za 100 tisuća. Prema podacima Eurostata stopa siromaštva veća je jedino u Bugarskoj i Rumunjskoj, te u Grčkoj i Španjolskoj.

*U Hrvatskoj je
21,1% ljudi
siromašno*

STOPA SIROMAŠTVA U ODABRANIM ZEMLJAMA

Izvor: EUROSTAT, obrada HGK

Momentalno prisutni trendovi, uz aktualnu krizu, odraz su neusklađenih ekonomskih i socijalnih politika, čije je harmoniziranje godinama potpuno zanemarivano. Bez konkretnih strukturnih promjena i usklađivanja obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada nije realno očekivati oporavak temeljen na stabilnom rastu gospodarstva, niti u kontekstu smanjenja nezaposlenosti, niti u kontekstu realnog rasta plaća.

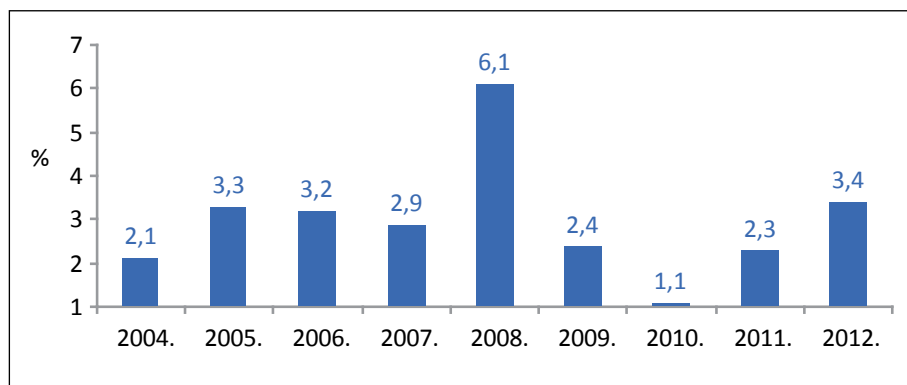
*Najviša inflacija
(3,4%) od 2008.
godine*

*Temelj više
inflacije bile su
administrativne
cijene
monopolističkih
usluga*

INFLACIJA

U postizbornoj 2012. godini, donijete su ranije odgađane nepopularne odluke o rastu administrativnih cijena i povećanju opće stope PDV-a s 23% na 25%. Upravo su te odluke bile osnova rasta opće razine cijena, koji se realizirao na prosječnoj godišnjoj razini od 3,4%, najvišoj u posljednje četiri krizne godine.

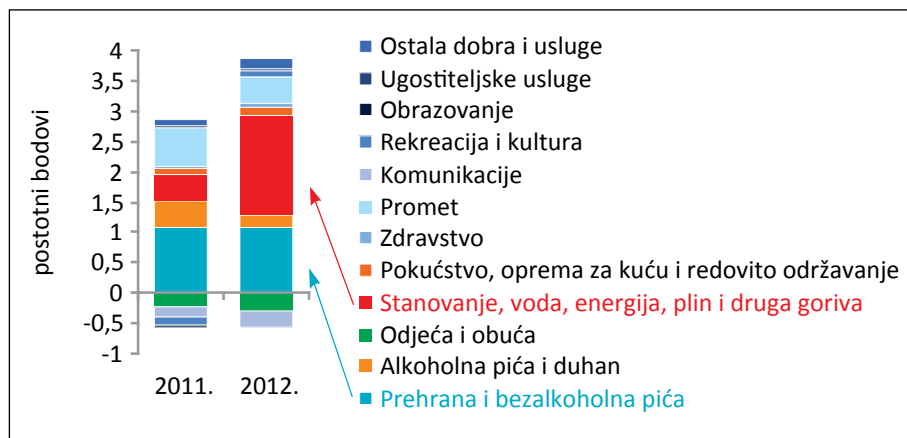
INDEKS POTROŠAČKIH CIJENA
-prosječni godišnji rast-

Izvor: DZS, obrada HGK

Naime, neefikasnost javnog sektora je umjesto restrukturiranjem, rješavana povećanjem cijena monopoliziranih usluga, čiji je rast mogao biti realiziran i u uvjetima daljnjeg pada opće potražnje. Tako su s porastom stope PDV-a te naknadnim administrativnim odlukama, znatno porasle cijene komunalnih usluga, vode, struje i plina, odnosno troškova vezanih uz stanovanje (u godišnjem prosjeku 10,5%). U kontekstu pada prosječne vrijednosti i ukupne mase raspoloživog dohotka, to je značajno derogiralo prosječni životni standard. Cijene troškova stanovanja činile su 47% prosječne godišnje inflacije, odnosno izravno su je podigle za 1,6 postotnih bodova.

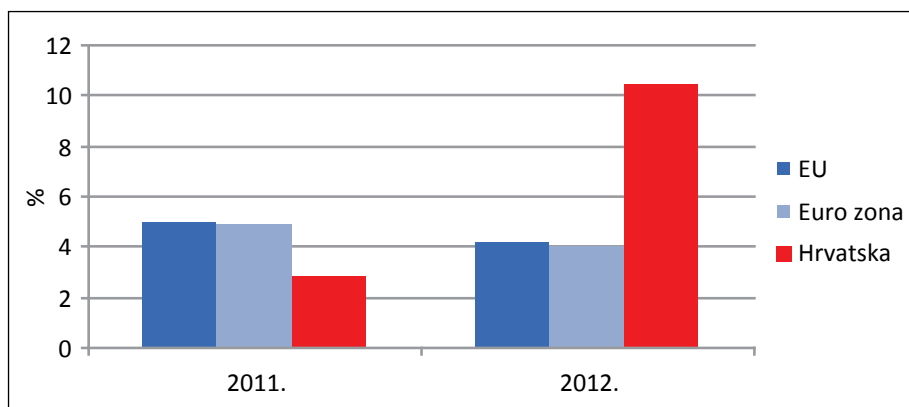
STRUKTURA PROSJEČNE GODIŠNJE INFLACIJE U 2011. I 2012. GODINI

Izvor: DZS, izračun HGK

U usporedbi sa zemljama članicama EU, troškovi stanovanja u Hrvatskoj su porasli najviše te više nego dvostruko brže od prosjeka na razini skupine EU i EMU.

CIJENE STANOVANJA (COICOP 04) U 2012.
-prosječna godišnja stopa promjene-

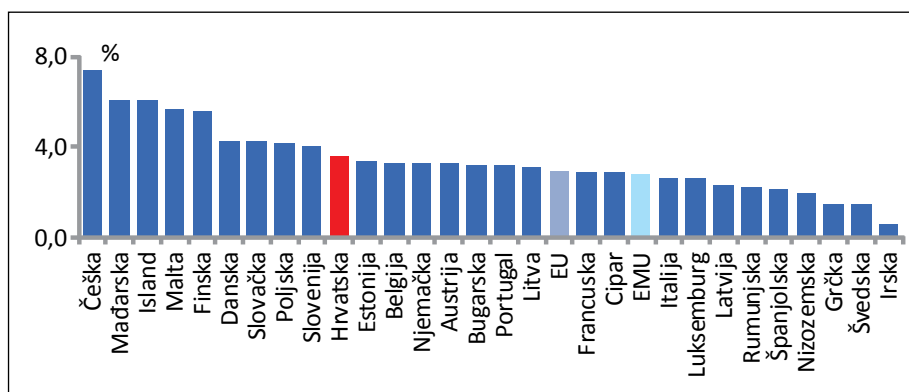
Izvor: Eurostat, DZS, obrada HGK

Drugi važan izvor inflacije potrošačkih cijena bile su cijene hrane koje su i inače vrlo relevantne zbog visokog udjela (30%) u agregatnom indeksu potrošačkih cijena. Ove cijene rasle su pod utjecajem loših agrometeroloških uvjeta te manjim dijelom i pod utjecajem porasta stope PDV-a. No, njihov prosječni godišnji rast (3,7%) bio je tek nešto viši nego prethodne godine (3,5%), generirajući 32% prosječne godišnje inflacije.

U većini zemalja članica EU, rast cijena hrane bio je blaži nego prethodne godine, a najoštrije usporenje zabilježeno je u Estoniji i Latviji (za oko 6 postotnih bodova). Hrvatska se pozicionirala među zemlje s višim prosječnim godišnjim rastom. Kako Hrvatska ima drugi najveći ponder cijena hrane u indeksu potrošačkih cijena, odmah iza Rumunjske, značaj rasta cijena hrane u ukupnoj inflaciji daleko je veći nego u drugim zemljama.

Cijene hrane rasle istom dinamikom kao i prethodne godine – među najvišim u EU

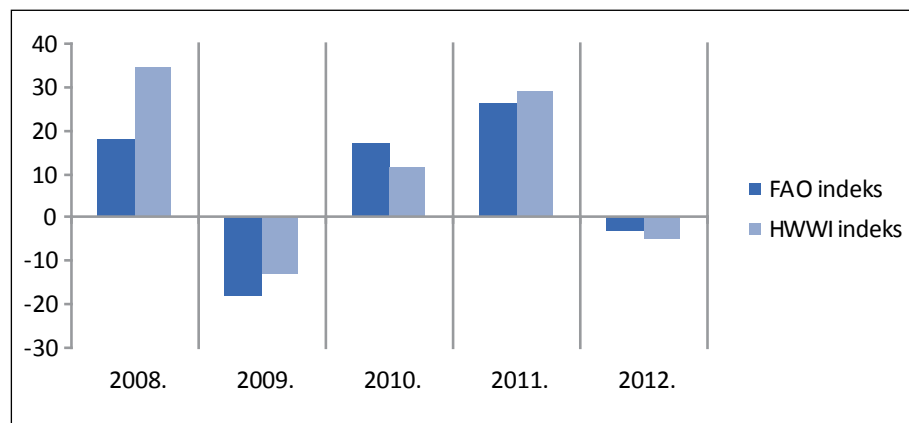
CIJENE HRANE I BEZALKOHOLNOH PIĆA (COICOP 01) U 2012.
-prosječna godišnja stopa promjene-

Izvor: Eurostat, DZS, obrada HGK

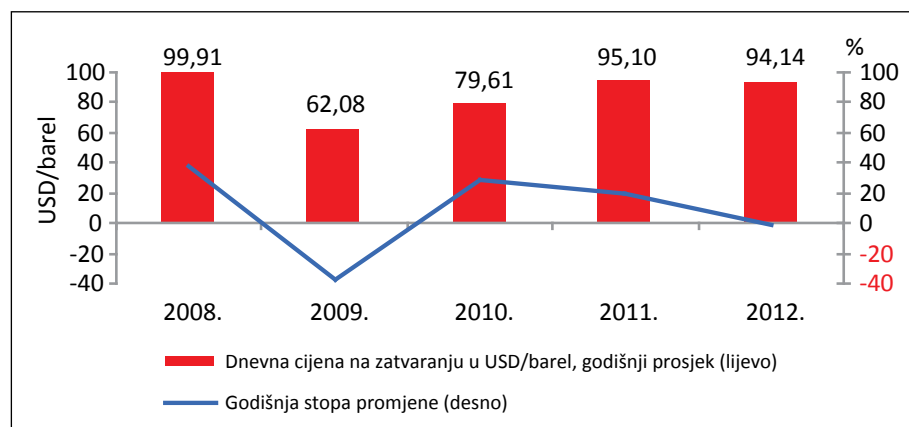
S druge strane, pokazatelj globalnih kretanja cijena poljoprivrednih sirovina na svjetskim robnim burzama, bio je drugog smjera. Naime, nakon oštrog rasta u 2011. godini, svjetske cijene hrane su u 2012. godini u prosjeku pale za 3% (FAO indeks) odnosno 5% (HWWI indeks).

FAO INDEKS I HWWI INDEKS CIJENA HRANE NA SVJETSKIM ROBNIM BURZAMA

Izvor: Food and Agriculture Organisation of the United Nations (FAO), Hamburgisches WeltWirtschafts Institut, obrada HGK

Cijene naftnih derivata, koje su 2011. godine izravno generirale gotovo 40% prosječne godišnje inflacije, tijekom 2012. godine imale su daleko manji značaj. One su, naime, rasle u godišnjem prosjeku blaže nego prethodne godine: 12,7% (*lož ulja*) i 4,2% (*goriva i maziva za automobile*) te su sudjelovale s 0,4 postotna boda u prosječnoj godišnjoj inflaciji (*odnosno s 10,8%*). Zbog deprecijacije kune prema američkom dolaru, rasta PDV-a i povećanja trošarina na benzine, maloprodajne cijene naftnih derivata na hrvatskom tržištu imale su pozicionirani trend na višoj razini nego cijene sirove nafte na svjetskom tržištu (*o kojima izravno ovise cijene u Hrvatskoj*).

TERMINSKJE CIJENE SIROVE NAFTE TIPA WTI
NA NJUJORSKOJ ROBNOJ BURZI (NYMEX)

Izvor: RBA, obrada HGK

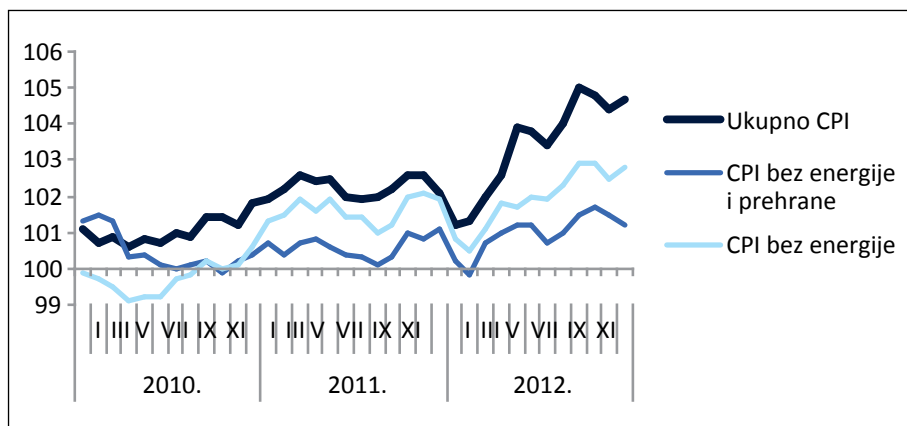
Blaži rast cijena nafte – na globalnom tržištu pad

Naime, prosječna godišnja cijena terminskih ugovora sirove nafte tipa WTI, jedne od dvije vodeće referentne vrijednosti za iskazivanje cijena nafte u globalnoj trgovini, realizirana je na nižoj razini nego prethodne godine (-1%), što predstavlja njen prvi pad od 2009. godine. Pad je realiziran dijelom zbog baznog efekta, odnosno značajnog rasta u prethodnoj godini koji je bio temeljen na optimističnom očekivanju dugoročnijeg oporavka svjetskih gospodarstava te okolnostima vezanih uz "Arapsko proljeće" (*ustanci protiv diktatorskih režima u zemljama Sjeverne Afrike i Bliskog istoka koji je zahvatio neke države OPEC-a, značajnih zemalja proizvođača svjetske nafte*). S druge strane, pad je bio odraz drugog vala gospodarske krize u Europi.

Cijene ostalih roba/usluga koje su elastičnije, pale su ili nisu rasle značajnije zbog ograničenja smanjene potražnje. Tako su, primjerice, cijene odjeće i obuće pale u godišnjem prosjeku za 4,4%, što je četvrta uzastopna godina njihova smanjenja. Ograničenja rasta cijena zbog smanjene potražnje najbolje ocrtava razina prosječne godišnje inflacije s isključenim cijenama energije i prehrane, koja je iznosila tek 1%.

Prosječna godišnja inflacija bez cijena energije i hrane iznosila tek 1%

GODIŠNJI INDEKS POTROŠAČKIH CIJENA

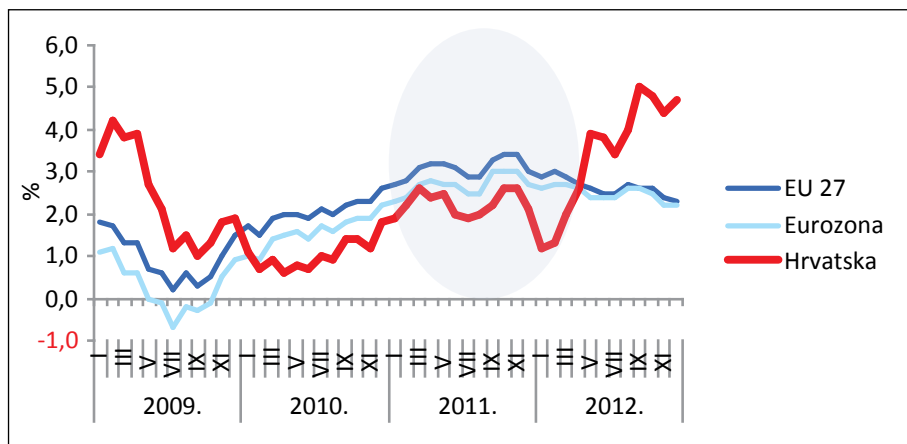

Izvor: DSZ, obrada HGK

Rast administrativnih cijena disharmonizirao je kretanja inflacije u Hrvatskoj u usporedbi s onom u EU: u Hrvatskoj je, nakon dvije godine, inflacija realizirana na višoj razini. Naime, na području skupine zemalja EU i eurozone inflacija se nastavila kretati opadajućim trendom koji je formiran krajem 2011. godine, prema ECB-ovoj ciljanoj razini „ispod, ali blizu 2%”.

Nakon dvije godine, u Hrvatskoj viša inflacija nego u EU

GODIŠNJA STOPA INFLACIJE

Izvor: EUROSTAT, za Hrvatsku DSZ, obrada HGK

Takav smjer kretanja nije značajnije promijenila niti odluka Europske središnje banke sredinom godine o smanjenju stope refinanciranja na povijesno niskih 0,75%, s namjerom snižavanja troškova zaduživanja banaka odnosno poticanja njihovog kreditiranja realnog gospodarstva. Inflacija je neposredno nakon smanjenja stope refinanciranja ECB-a bila blago povećana, no krajem godine se spustila na najnižu razinu unatrag dvije godine, što potvrđuje kako se nije uspjela reaktivirati potražnja.

Posljednjih
nekoliko godina
kuna deprecira

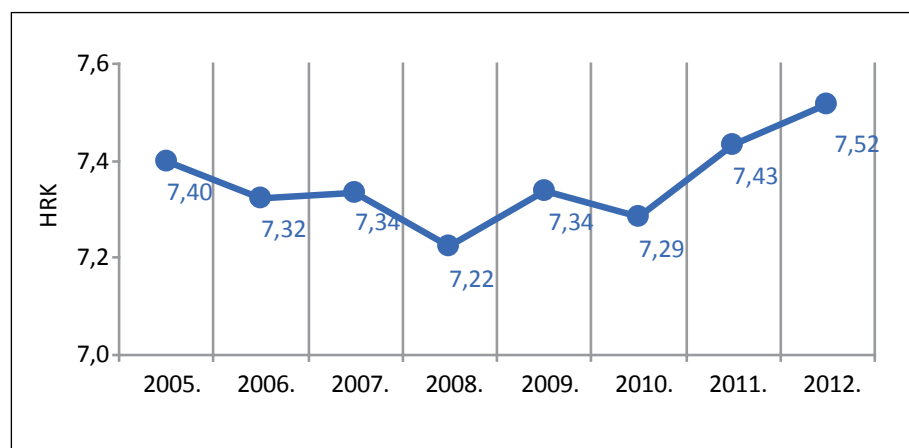
U 2012. godini
prema euru
oslabila za 1,1%

Znatno je
smanjen
priljev deviza iz
različitih izvora i
time ograničena
njihova ponuda

TEČAJ I MEĐUVALUTARNI ODNOSI

Tendencije kretanju tečaja nisu se, u posljednje četiri godine, bitno mijenjale pa je tako i u 2012. godini došlo do laganog slabljenja tečaja kune. Naime, u godinama prije krize kretanje tečaja obilježavala je lagana aprecijacija kune prema zajedničkoj europskoj valuti, prvenstveno potaknuta velikim priljevom deviza iz različitih izvora, da bi taj trend nakon 2008. bio preokrenut. Znatno manji priljev deviza smanjio je njihovu ponudu i time potaknuo deprecijaciju kune. Tako je tečaj kune prema zajedničkoj europskoj valuti 2008. godine bio 4,5% viši nego u 2003. godini, od kada je trajala gotovo konstantna aprecijacija kune, a 2012. godine bio je 4,1% niži nego 2008. godine. Prosječni srednji tečaj kune na godišnjoj razini istodobno je, u 2012. godini, smanjen za 1,1%.

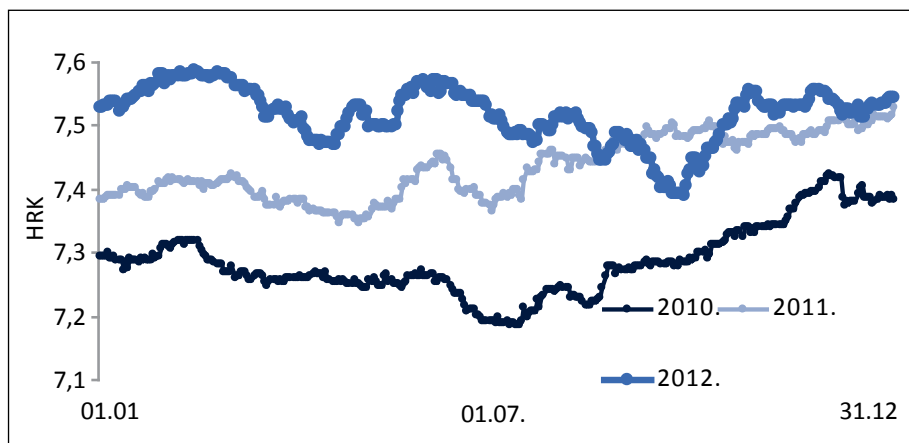
PROSJEČNI SREDNJI GODIŠNJI TEČAJ HRK/EUR

Izvor: HNB; obrada HGK

Osnovni su izvori priljeva deviza u Hrvatsku, u pretkriznom razdoblju, bili devizni priljev od turizma, zaduživanje na inozemnom tržištu (*rast bruto inozemnog duga*), direktna stana ulaganja te različite vrste transfera. Nakon 2008. godine najviše je smanjen priljev deviza po osnovi rasta bruto inozemnog duga i stranih ulaganja (*dio stranih ulaganja je obuhvaćen statistikom inozemnog duga*), a u manjoj mjeri i od deviznog prihoda od turizma. Pritom je bruto inozemni dug u razdoblju od 2005. do 2008. godine ukupno povećan za 17,7 milijardi eura (*uz promjenu metodologije*), a u razdoblju od 2009. do 2012. godine za znatno manjih 4,3 milijarde eura. Istodobno su direktna strana ulaganja u prvom razdoblju ukupno iznosila 12,2 milijarde eura, a u drugom samo 4,8 milijardi eura. Smanjeni priljev deviza je obilježavao i prošlu godinu jer je nastavljeno smanjivanje bruto inozemnog duga započeto u 2011. godini, odnosno došlo je do razduživanja prema inozemstvu, a visina direktnih stranih ulaganja bila je među najnižima u posljednjih deset godina.

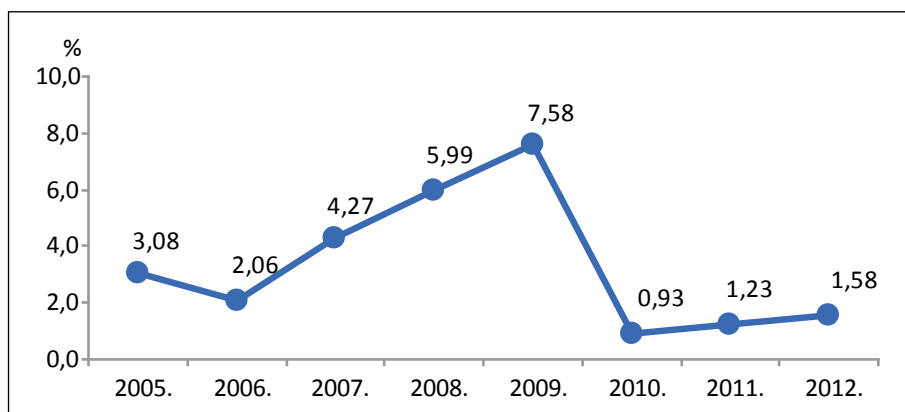
DNEVNI TEČAJEVI HRK/EUR U 2010., 2011. I 2012. GODINI

Izvor: HNB; obrada HGK

Potražnja za devizama istodobno je, najvećim dijelom, bila vezana uz otplate vanjskog duga svih sektora, a u uvjetima očekivanog jačanja strane valute povećana je i špekulativna potražnja te potražnja za devizama kao sredstvom štednje. Manji utjecaj na potražnju za stranom valutom, u odnosu na pretkrizno razdoblje, imao je jedino robni uvoz čija je vrijednost u posljednje četiri godine osjetno smanjena.

PROSJEČNE GODIŠNJE KAMATNE STOPE NA TRŽIŠTU NOVCA ZAGREB

Izvor: TNZ; obrada HGK

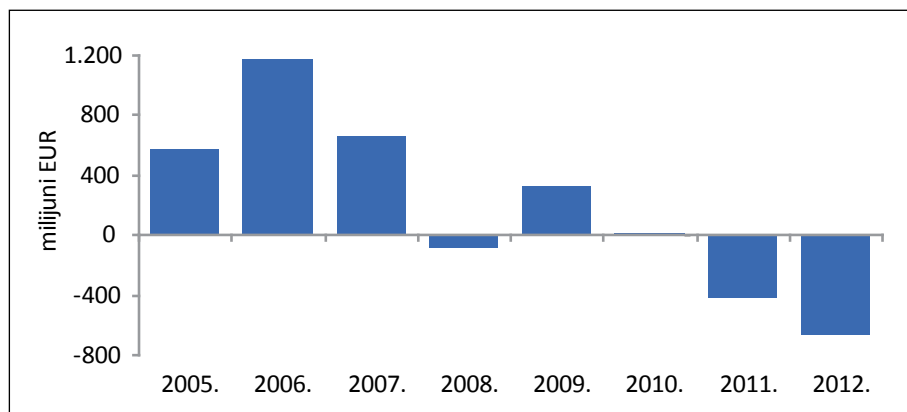
Još je jedna velika razlika između pretkriznog razdoblja i razdoblja posljednje tri godine, a to je stanje kunske likvidnosti na novčanom tržištu. U pretkriznom razdoblju kunska je likvidnost bila osjetno niža, kamate na tržištu novca bile su više, a ponuda i potražnja za kunama imale su bitno veći utjecaj na promjene u kretanju tečaja. Posljednjih pak godina na novčanom tržištu prevladava visoka kunska likvidnost, obilježena niskim kamatnim stopama, pa je utjecaj ponude i potražnje za kunama na tečaj znatno smanjen. Tako je i 2012. godina obilježena visokom likvidnošću koju su tek povremeno remetila razdoblja održavanja obvezne pričuve ili izdavanja trezorskih zapisa, ali to nije imalo većeg utjecaja na kretanje vrijednosti kune.

Potrebe za devizama i dalje visoke

Visoka kunska likvidnost - ponuda i potražnja za kunama nisu znatnije utjecali na promjene u kretanju tečaja

*Intervencije
HNB-a
uglavnom
usmjerene
sprečavanju
izraženijeg
slabljenja kune*

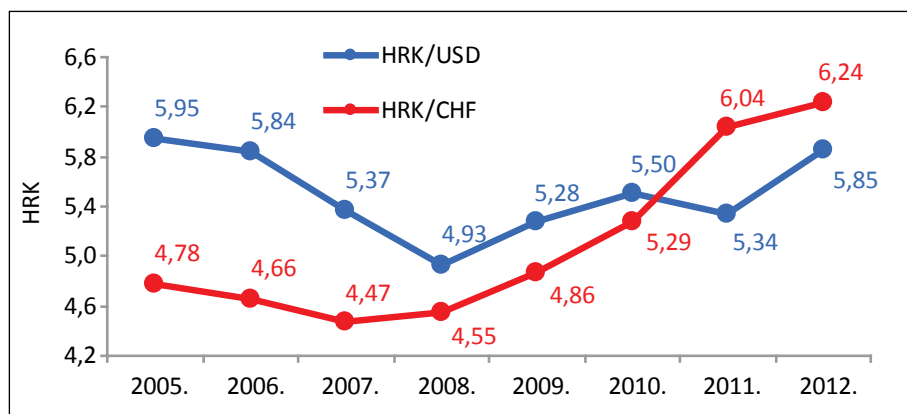
NETO OTKUP DEVIZA KROZ DEVIZNE INTERVENCIJE HNB-A

Izvor: HNB; obrada HGK

Oscilacije tečaja ipak bi bile veće da Hrvatska narodna banka nije intervenirala otkupom i prodajom deviza na deviznom tržištu. Tako je tijekom 2012. provela pet deviznih intervencija od kojih su četiri bile usmjerene sprečavanju daljnjeg slabljenja kune, dok je jedna bila usmjerena sprečavanju njezinog jačanja. Tako već i same intervencije HNB-a pokazuju trendove u kretanju tečaja u prošloj godini. Naime, dok se u pretkriznom razdoblju, na razini pojedinih godina, bilježio veći otkup deviza od prodaje, u posljednje dvije godine bilježi se neto prodaja. U prošloj godini je ukupna prodaja deviza bila 666,3 milijuna eura veća od otkupa, što je najveći iznos neto prodaje u razdoblju od 2005. godine. Takve intervencije HNB-a stabilizirale su tečaj, ali su istodobno negativno utjecale na stanje deviznih rezervi.

PROSJEČNI SREDNJI GODIŠNJI TEČAJ HRK/USD I HRK/CHF

Izvor: HNB; obrada HGK

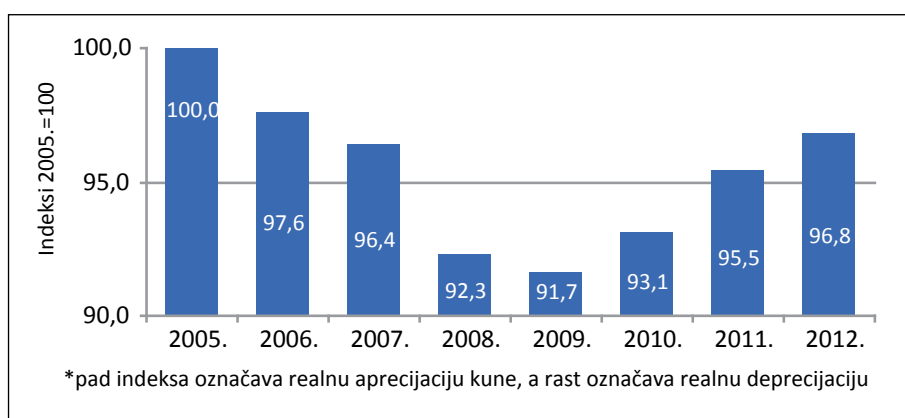
*Euro slabio prema
ostalim svjetskim
valutama pa je
slabila i kuna*

Na globalnom deviznom tržištu, u 2012. godini, prevladavao je trend slabljenja eura prema valutama najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera, ujedno i najvažnijih svjetskih valuta. Takvo slabljenje prvenstveno je potaknuto krizom u pojedinim članicama eurozone što je ugrozilo euro kao stabilnu valutu, ali i općenito slabijim gospodarskim rezultatima eurozone u odnosu na druga područja (BDP eurozone je u 2012. godini realno smanjen za 0,6%, a npr. SAD povećan za 2,2%). Takva kretanja utjecala su i na monetarnu politiku pa je Europska centralna banka, sredinom godine, dodatno smanjila svoje

referentne kamatne stope za 0,25 bodova. Iako u manjoj mjeri, i to je utjecalo na smanjenje privlačnosti ulaganja u europsku valutu.

Prema tečajnoj listi ECB-a euro je prema američkom dolaru u 2012. godini na godišnjoj razini oslabio za 7,7%. Najviše je oslabio prema kineskom juanu, za 9,9%, a oslabio je i prema ruskoj rublji i švicarskom franku i to za 2,3%, odnosno 2,2%. Slabljenje eura dovelo je i do slabljenja kune prema navedenim valutama pa je tako prema dolaru i švicarskom franku, koji se nalaze na tečajnoj listi HNB-a, prosječni srednji tečaj kune u 2012. godini smanjen za 9,5%, odnosno 3,5%. Tako je unatoč ograničenjima koje je švicarska banka donjela u 2011. godini, kako bi ograničila rast vrijednosti franka, došlo do daljnjeg blažeg jačanja te valute. Kretanje vrijednosti franka je u pozornosti zbog utjecaja na otplate kredita vezanih uz tu valutu.

INDEKSI REALNIH EFEKTIVNIH TEČAJEVA KUNE
-prema košarici valuta i indeksu potrošačkih cijena-

Izvor: HNB; obrada HGK

Kako je kuna nominalno deprecirala prema svim valutama s najvećim učešćem u platnom prometu Hrvatske s inozemstvom, a rast cijena bio je izraženiji nego u Euro zoni, u 2012. došlo je i do realne deprecijacije kune. Indeks realnih efektivnih tečajeva pokazuje da je kuna prema košarici valuta realno deprecirala za relativno niskih 1,4% što je posljedica izrazito visokog udjela eura u košarici valuta (*nominalna deprecijacija prema euru 1,1%*). Time je nastavljen trend realne deprecijacije kune koji traje posljednje tri godine, a što bi trebalo rezultirati povećanjem cjenovne konkurentnosti hrvatskih proizvoda i usluga. S druge strane, nominalna i realna deprecijacija kune povećavaju teret otplate bruto inozemnog duga i unutarnjeg duga nominiranog u stranoj valuti tako da se učinci svake promjene tečaja moraju promatrati s više aspekata.

Nastavljena je i deprecijacija kune prema švicarskom franku

Kuna je i realno deprecirala prema košarici najjačajnijih valuta

*Konvergentna
kretanja robne
razmjene
Hrvatske onima
na globalnom
tržištu*

*Inozemna
potražnja
i problemi
u domaćoj
proizvodnji
ograničili su rast
izvoza*

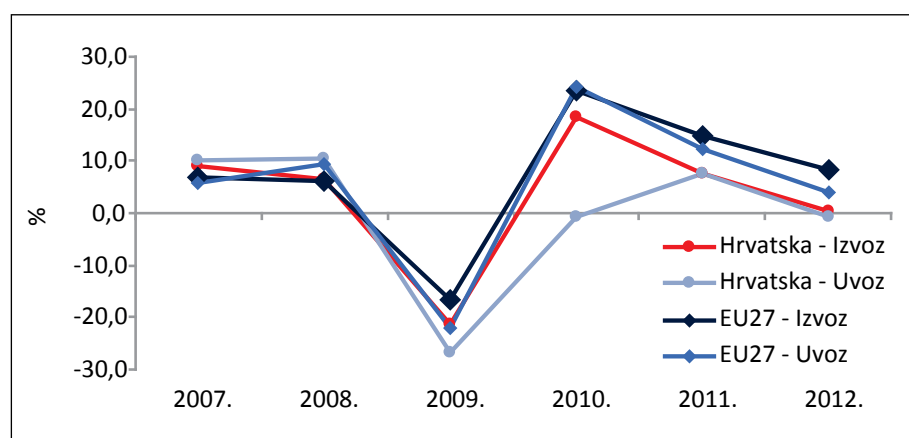
*Pad domaće
potražnje znatno je
smanjio rast uvoza*

*Vrijednosti izvoza
i uvoza realno su
smanjene*

VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA

Kako je robna razmjena Hrvatske dugi niz godina prepuštena djelovanju tržišta, tako trendovi u robnoj razmjeni Hrvatske s inozemstvom, u 2012. i nekoliko prethodnih godina, nisu značajnije odstupali od međunarodnog okruženja. Posebno od kretanja u Europskoj uniji čija će članica Hrvatska uskoro postati. Prvenstveno ih je odredila globalna kriza koja je u 2009. godini dovela do znatnog smanjenja vrijednosti globalnog izvoza i uvoza. Njezin utjecaj je nastavljen i u narednim godinama, pa je tako u 2010. zabilježen snažan oporavak robne razmjene potaknut niskom bazom, rastom potražnje kao i rastom cijena na globalnom tržištu, a potom je taj rast u 2011. usporen. U 2012. godini je i u Europskoj uniji i u Hrvatskoj nastavljeno usporavanje rasta izvoza i uvoza potaknuto padom ukupne gospodarske aktivnosti.

GODIŠNJE STOPE RASTA IZVOZA I UVOZA ZA HRVATSKU I EU27

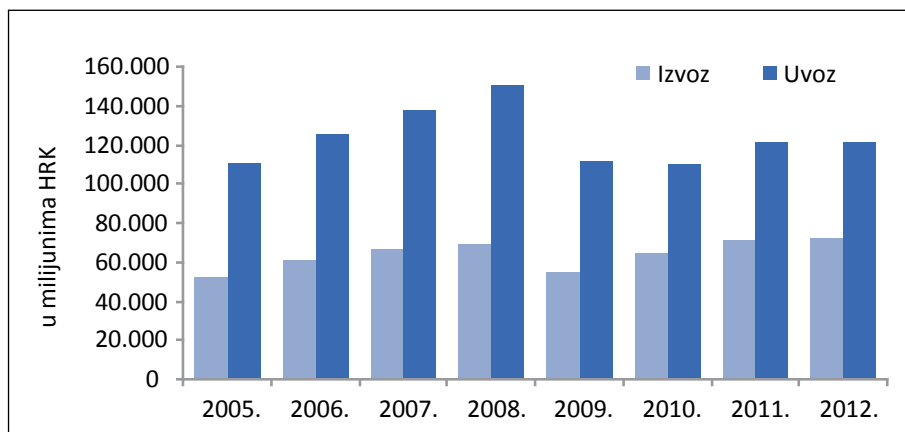

Izvor: DZS, Eurostat; obrada HGK

Dakle, na usporavanje rasta hrvatskog izvoza utjecao je pad vanjske potražnje, ponajviše potražnje u Europskoj uniji, i dalje najznačajnijem vanjskotrgovinskom partneru Hrvatske (58% izvoza RH), te problemi u domaćoj proizvodnji. Naime, rast ukupnog uvoza Europske unije usporen je sa 14,1% u 2011. godini na samo 4,0% pri čemu se najveći dio rasta odnosio na uvoz energije. Bez ove grupe proizvoda uvoz EU bio bi povećan za samo 1,1%. S druge strane, pad domaće potražnje i usporeni rast izvoza utjecali su na znatan pad dinamike rasta uvoza.

Usporavanje rasta izvoza i uvoza bilo bi i izraženije da nije došlo do daljnjeg porasta izvoznih i uvoznih cijena: izvoznih za 4,8% (*u kunama*), a uvoznih za 5,7%. Takav je rast izvoznih i uvoznih cijena bio znatno manji nego u 2011. godini (13,4% i 11,5%), ali je ipak utjecao na ostvarena kretanja izvoza i uvoza. Naime, nominalna vrijednost izvoza je povećana za samo 1,4%, a uvoza za 0,4% iz čega je lako zaključiti da je u prošloj godini došlo do realnog pada vrijednosti robnog izvoza i uvoza.

VRIJEDNOSTI ROBNOG IZVOZA I UVOZA RH

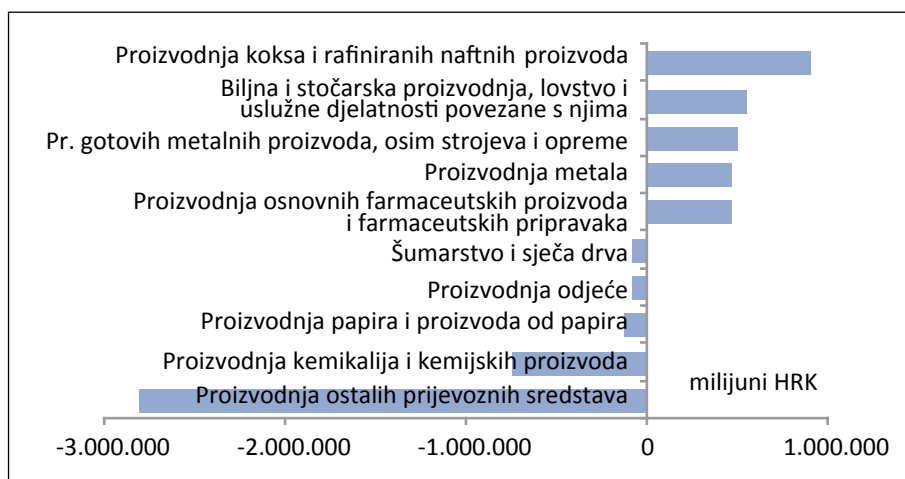
Izvor: DZS; obrada HGK

Kretanje izvoza je, s jedne strane, obilježeno znatnim porastom vrijednosti izvoza nekoliko djelatnosti, dok je s druge strane došlo do izrazitog pada vrijednosti izvoza ostalih prijevoznih sredstava i proizvoda kemijske industrije.

Među djelatnostima čiji je izvoz povećan najviše se isticao izvoz naftnih derivata, izvoz biljne i stočarske proizvodnje (*najviše pšenice i soje*), gotovih metalnih proizvoda osim strojeva i opreme (*najviše pištolja, željeznih konstrukcija, dijelova za kotlove*), metala (*koji je nažalost povećan zbog znatnog povećanja izvoza zlata, dok je ukupan izvoz ostalih metala smanjen*) te farmaceutske industrije (*najviše antibiotika i lijekova koji ih sadrže*). Istodobno je do pada izvoza ostalih prijevoznih sredstava došlo isključivo kao posljedica smanjenog izvoza brodova i plutajućih objekata, dok je izvoz gotovo svih ostalih oblika prijevoznih sredstava povećan (*uključujući čamce za razonodu i sport*). Na pad izvoza kemijske industrije utjecalo je veliko smanjenje izvoza plastike u primarnim oblicima, što je posljedica obustavljanja proizvodnje u dva velika proizvođača ovih proizvoda (*DIOKI i DINA*).

Dio djelatnosti je zabilježio značajan rast izvoza, ali je smanjeni izvoz brodova znatno utjecao na ukupno kretanje izvoza

DJELATNOSTI S NAJVEĆIM RASTOM I PADOM IZVOZA U 2012. GODINI

Izvor: DZS; obrada HGK

*Najznačajnijim
izvoznim
proizvodima se
pridružilo zlato*

Lista deset najznačajnijih izvoznih proizvoda gotovo da se nije izmjenila u odnosu na prethodnu godinu te su tri najvažnija izvozna proizvoda i nadalje ostali: naftni derivati, brodovi i lijekovi. Na listi se, u odnosu na 2011. godinu, više nisu nalazili samo brodovi svjetionici i vatrogasna plovila, a uključeno je zlato. Naime, sve manji ostvarni dohodak rezultirao je sve većim otkupom zlata od stanovništva pa ga je izvezeno šest tona u vrijednosti 217 milijuna USD. Za usporedbu, u 2011. godini izvezena je približno jedna tona u vrijednosti 60 milijuna USD, a 2010. godine vrijednost je izvoza zlata bila samo 9,0 milijuna USD.

DESET NAJZNAČAJNIJIH IZVOZNIH PROIZVODA U 2012. GODINI

	USD	Udio u izvozu, %
NAFTNI DERIVATI	1.308.336.050	10,6
PUTNIČKI, IZLETNIČKI, TERETNI BRODOVI, TRAJEKTI	516.728.624	4,2
LIJEKOVI	488.831.186	4,0
ELEKTRIČNI TRANSFORMATORI, STATIČKI PRETVARAČI	333.902.568	2,7
DRVO OBRABENO PO DUŽINI PILJENJEM ILI GLODANJEM	255.664.327	2,1
NAFTNI PLINOVI I OSTALI PLINOVITI UGLJIKOVODICI	251.581.299	2,0
DUŠIČNA GNOJIVA, MINERALNA ILI KEMIJSKA	223.346.456	1,8
ZLATO (UKLJUČUJUĆI ZLATO PREVUČENO PLATINOM)	217.170.324	1,8
SJEDALA, UKLJUČUJUĆI LEŽAJEVE	204.275.102	1,7
OTPACI I LOMLJEVINA OD ŽELJEZA ILI ČELIKA	198.846.214	1,6
Ukupno prikazano	3.998.682.150	32,39
UKUPNO RH	12.343.652.964	100,00

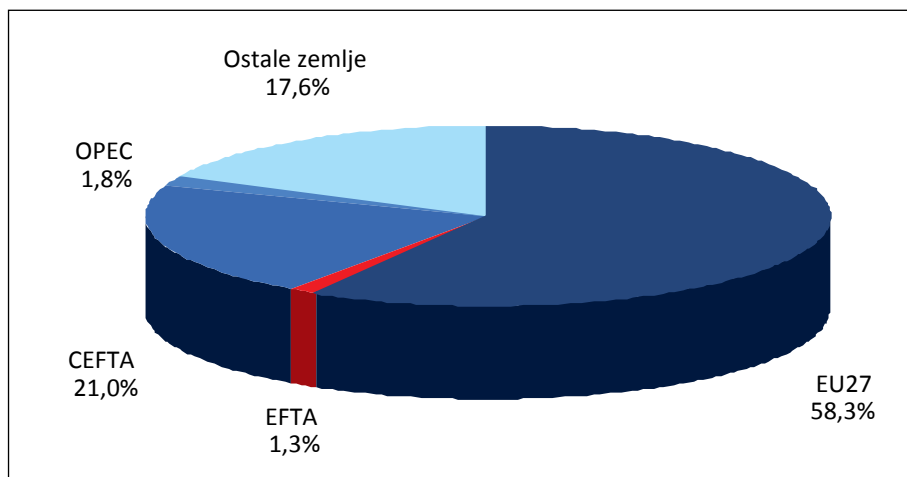
Izvor: DZS; obrada HGK

*Pretežno zbog
brodogradnje
smanjen izvoz
u EU*

*Izvoz u članice
CEFTA-e i dalje
raste*

Struktura izvoza po zemljama također se nije značajnije izmjenila. Blago je smanjen udio izvoza u članice Europske unije, EFTA-e i OPEC-a, a povećan u zemlje CEFTA-e i ostale zemlje. Udio izvoza u EU27 smanjen je sa 59,9% na 58,3% najviše zbog pada vrijednosti izvoza u Luxemburg i Francusku. Do takvog pada izvoza u obje ove članice došlo je zbog znatno veće vrijednosti izvezenih brodova u 2011. godini nego u prošloj, pa se može zaključiti da je brodogradnja najviše utjecala na smanjivanje izvoza u Europsku uniju. Kod CEFTA-e je izvoz najviše povećan prema Crnoj Gori i BiH, pri čemu je u Crnu Goru povećanje ostvareno zahvaljujući izvozu jednog broda te povećanom izvozu naftnih derivata, dok je u BiH najviše povećan izvoz električne energije, a ostvaren je i izvoz putničkih vagona. Među ostalim zemljama isticao se povećani izvoz u Rusiju pri čemu je najviše povećan izvoz električnih aparata za fiksnu i mobilnu telefoniju.

STRUKTURA IZVOZA PO ZEMLJAMA

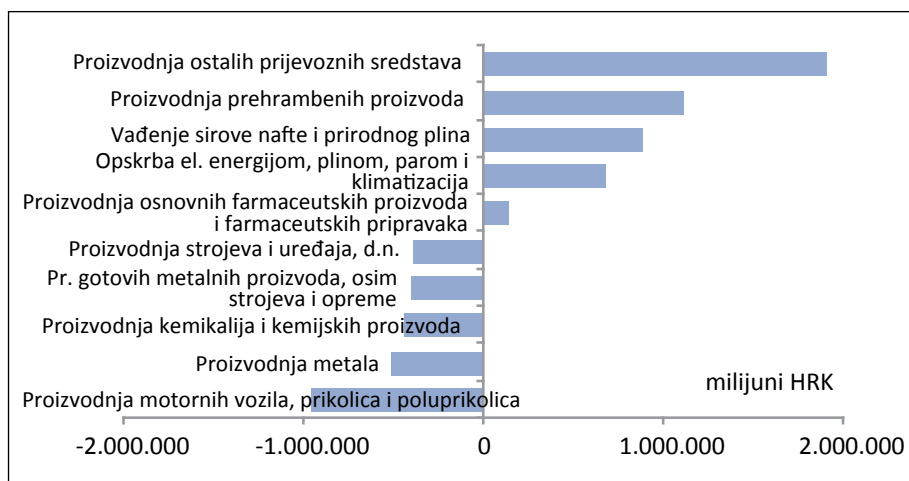
Izvor: DZS; obrada HGK

Vrijednost ukupnog robnog uvoza istodobno je, na godišnjoj razini, povećana samo za 0,4% (*u kunama*). Pritom je najviše povećan uvoz ostalih prijevoznih sredstava, kod kojeg je došlo do znatnog porasta uvoza brodova, plovila za sport i razonodu te zrakoplova, ali se veliki dio tog uvoza odnosio na privremeni uvoz radi remonta. Pored prijevoznih sredstava znatno je povećan i uvoz prehrambenih proizvoda (*prije svega biljnih ulja i masti, šećera te mesa*), plina i električne energije. S druge strane, značajno je smanjena vrijednost uvoza kod većeg broja djelatnosti, pri čemu se najviše isticao pad vrijednosti uvoza motornih vozila. Tako je prema podacima DZS-a (*MUP-a*) u prošloj godini, prvi puta, registrirano 13,9% manje osobnih automobila nego u 2011. Značajno je smanjen i uvoz metala, proizvoda kemijske industrije te gotovih metalnih proizvoda.

Privremeni uvoz brodova i zrakoplova radi remonta značajno utjecao na kretanje vrijednosti uvoza

Najviše je smanjen uvoz motornih vozila

DJELATNOSTI S NAJVEĆIM RASTOM I PADOM UVOZA U 2012. GODINI

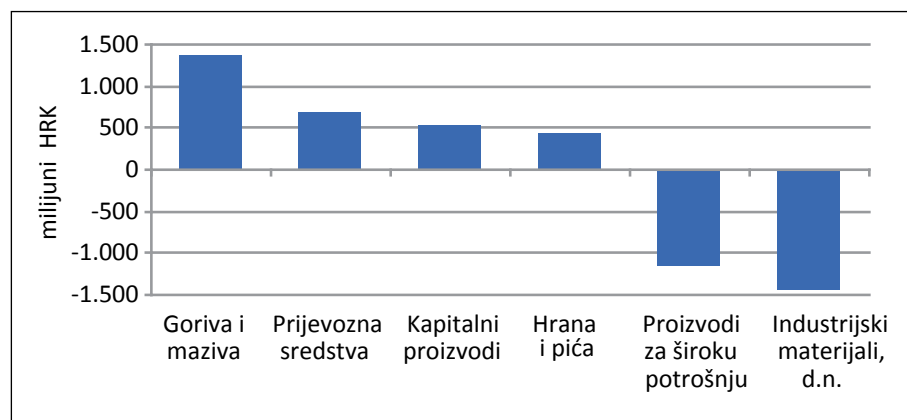

Izvor: DZS; obrada HGK

Struktura uvoza prema ekonomskoj namjeni proizvoda pokazuje da je i u Hrvatskoj, poput EU, najveći rast zabilježen kod energije. Pritom je važnu ulogu imao rast uvoznih cijena koji je samo kod rudarstva i vađenja (*pretežno sirova nafta i plin*) iznosio 10,8%. Privremeni uvoz je „napuhao“ rast uvoza prijevoznih sredstava, dok smanjenje uvoza proizvoda za široku potražnju ukazuje na spomenuti pad domaće potražnje.

Energija je ostala važan faktor rasta uvoza

UVOZ PREMA EKONOMSKOJ NAMJENI PROIZVODA
-razlika u odnosu na 2011. godinu-

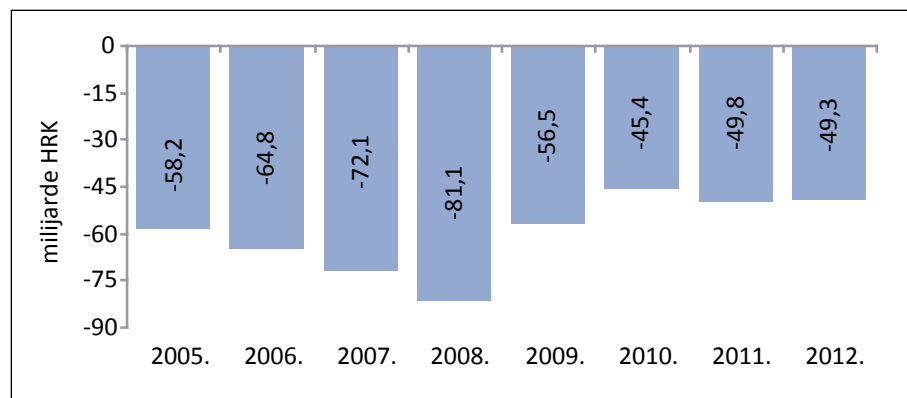
Izvor: DZS; obrada HGK

Blagi pad robnog deficita na godišnjoj razini

Smanjenje deficita posljedica je niže razine uvoza u odnosu na pretkrizno razdoblje

Rezultat takvih tendencija kretanja izvoza i uvoza očituje se kroz blago smanjenje robnog deficita u odnosu na prethodnu godinu za (1,1%), dok je istodobno povećana pokrivenost uvoza izvozom (sa 58,9% na 59,4%). Tako se robni deficit u posljednje tri godine relativno stabilizirao na nižoj razini u odnosu na pretkrizno razdoblje što je primarno posljedica znatno niže razine vrijednosti robnog uvoza. Naime, robni izvoz je u 2012. godini za 4,4% premašio razinu iz 2008. godine, dok je uvoz bio na 19,2% nižoj razini. Ovdje treba napomenuti da se zbog lagane deprecijacije kune prema zajedničkoj europskoj valuti, u 2012. godini, podaci iskazani u eurima razlikuju od onih u kunama. Tako je rast izvoza u eurima iznosio 0,3%, vrijednost uvoza je smanjena za 0,7%, a robni deficit za 2,2% te je iznosio 6,6 milijardi eura.

DEFICIT ROBNE RAZMJENE S INOZEMSTVOM

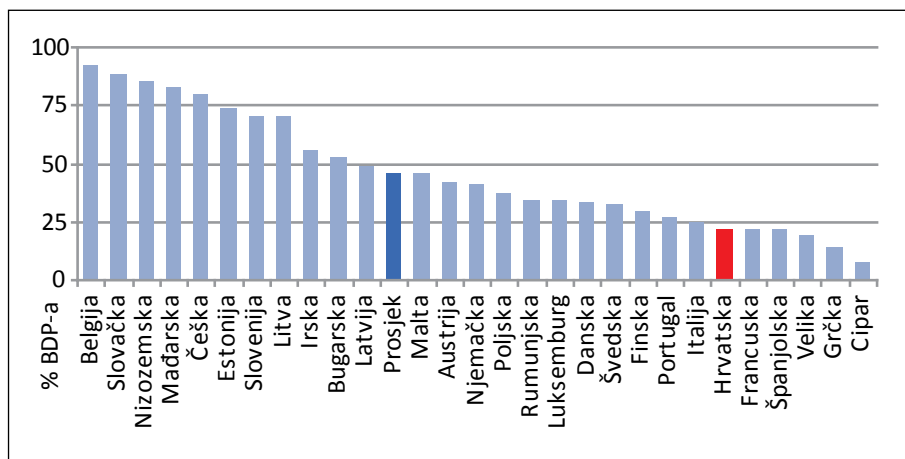

Izvor: DZS; obrada HGK

Razina robnog izvoza i dalje niska u usporedbi s članicama EU ... razina deficita zbog toga visoka

Navedena kretanja u 2012. godini nisu bitnije izmjenila opću sliku robne razmjene s inozemstvom koja pokazuje da, zbog niske razine i uske baze robnog izvoza Hrvatska bilježi visoku razinu robnog deficita. Usporedba s članicama EU pokazuje da je s udjelom izvoza u BDP-u od 21,9%, koji se godinama značajnije ne mijenja, Hrvatska bila daleko ispod prosjeka EU koji je u 2012. godini iznosio 46,0%, odnosno među članicama s najnižom razinom izvoza prema tom pokazatelju.

UDIO ROBNOG IZVOZA U BDP-U ZA ČLANICE EU27 I HRVATSKU

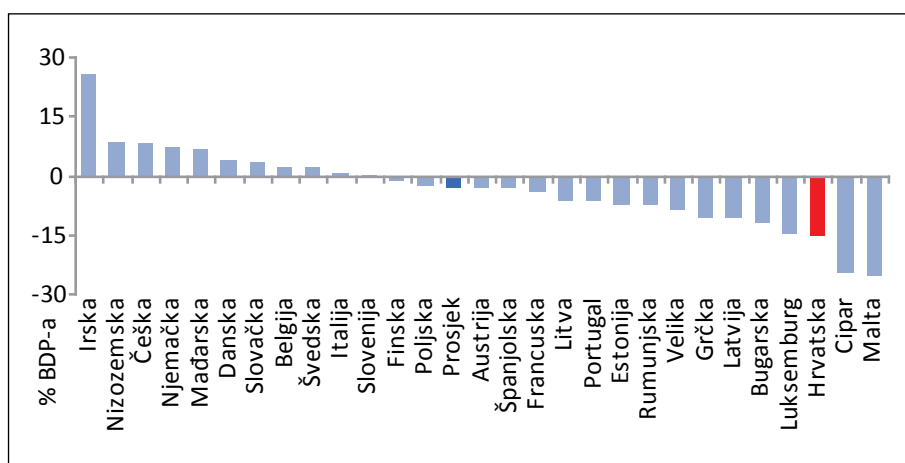

Izvor: Eurostat, DZS; obrada HGK

Smanjenje vrijednosti uvoza utjecalo je i na pad njegovog udjela u BDP-u, tako da je sa gotovo 44% u 2008. smanjen na 36,8% u 2012. godini. Takav udio bio je relativno nizak u usporedbi s članicama EU kod kojih je prosjek u 2012. iznosio 49,3%, ali i dalje previsok u odnosu na ostvareni izvoz Hrvatske.

Pad udjela uvoza u BDP-u sa 43,8% u 2008. na 36,8% u 2012.

UDIO ROBNOG DEFICITA U BDP-U ZA ČLANICE EU27 I HRVATSKU

Izvor: Eurostat, DZS; obrada HGK

Tako je deficit vanjskotrgovinske robne razmjene ostao visok, a izvoz i nadalje nije predstavljao bitniji faktor gospodarskog rasta. Pored toga, i dalje je bila prisutna velika ovisnost ukupnog izvoza o brodogradnji, a zanemarena je i veća orijentacija prema tržištu EU čija će članica Hrvatska uskoro postati. Po svemu tome 2012. godina nije se izdvajala od prethodnih godina, pa se može očekivati da će s oporavkom domaće potražnje doći do ponovnog rasta uvoza, odnosno ponovnog rasta robnog deficita.

Glavna obilježja robne razmjene u 2012. nisu se izmjenila

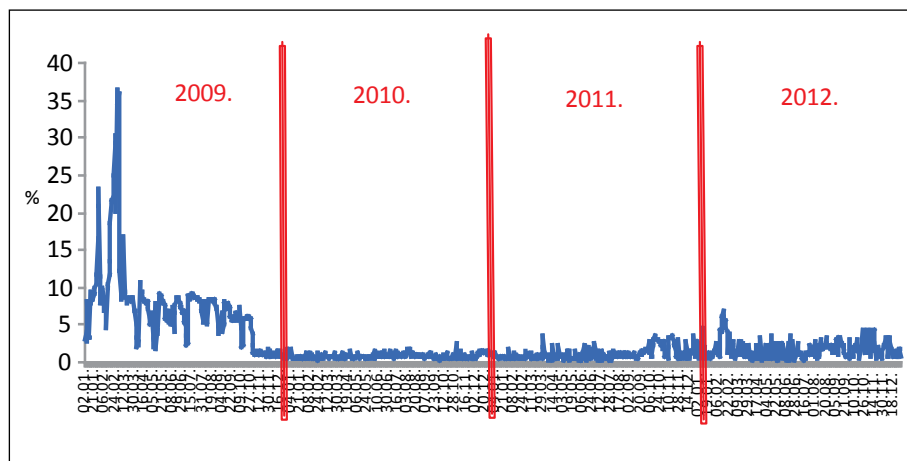
*Niske kamate i
nizak promet na
tržištu novca*

*Monetarna
politika
podržavala
dobru likvidnost
bankarskog
sektora*

MONETARNA KRETANJA

Visoka likvidnost i niske kamatne stope, obilježja su domaćeg tržišta novca posljednje tri godine. U okolnostima daljnjeg pada gospodarske aktivnosti, pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja i rasta rizika, poslovne banke niti tijekom 2012. godine nisu imale veće potrebe financiranja na međubankarskom tržištu te je ukupan promet bio na značajno nižoj razini u usporedbi s godinama prije opće gospodarske krize.

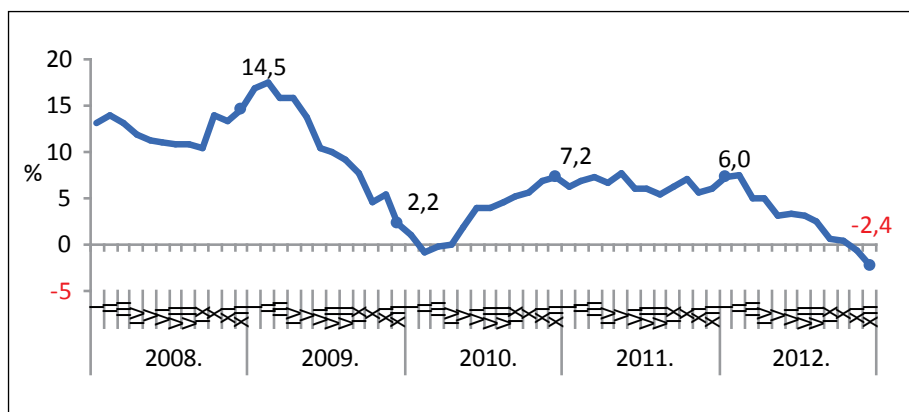
PROSJEČNE KAMATNE STOPE NATRŽIŠTU NOVCA ZAGREB

Izvor: TNZ, obrada HGK

Hrvatska narodna banka svojom je politikom tijekom 2012. godine podržavala dobru likvidnost financijskog sustava s istodobnim održavanjem stabilnosti tečaja domaće valute i inflacije. Zbog reduciranog pritoka inozemnog kapitala, bili su nešto izraženiji deprijacijski pritisci, uslijed čega je stopa obvezne pričuve na samom početku godine povećana s 14 na 15%. No, krajem prvog dijela godine, stopa obvezne pričuve je, s ciljem pomaka u oporavku realnog sektora kroz olakšanje financiranja tvrtki (*Program razvoja gospodarstva u suradnji s HBOR-om i poslovnim bankama*), spuštена na razinu od 13,5%. Dodatno je donijeta i odluka o uključivanju 50% iznosa kredita koji su odobreni gospodarskim subjektima iz sredstava banaka u sklopu Programa razvoja gospodarstva, pri obračunu minimalno potrebnih deviznih potraživanja banaka. Ovim odlukama bankovnom sektoru oslobođena je kunska i devizna likvidnost u ukupnom iznosu od oko 6,4 milijardi kuna.

KREDITI POSLOVNIH BANAKA -godišnje stope promjene-

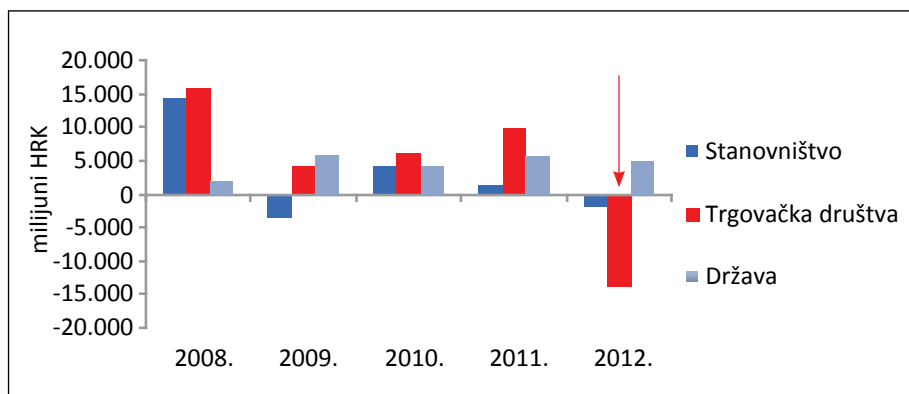

Izvor: HNB, obrada HGK

No, kreditna aktivnost poslovnih banaka bila je, u kontekstu kvarenja kvalitete kreditnog portfelja te loših općih gospodarskih pokazatelja, ipak vrlo troma. Tako je ukupna vrijednost kreditnog portfelja poslovnih banaka krajem 2012. godine bila nominalno manja za 2,4% u odnosu na godinu dana ranije (*i to u kontekstu deprecijacije kune prema EUR od 0,2% i CHF od 0,8%*), što ocrtava pogoršanu dinamiku u usporedbi s prethodne tri krizne godine te ujedno i najlošiju godišnju dinamiku od 1999. godine.

Troma kreditna aktivnost banaka – najlošija dinamika od 1999. godine

GODIŠNJI PRIRAST KREDITNE IZLOŽENOSTI POJEDINIH SEKTORA

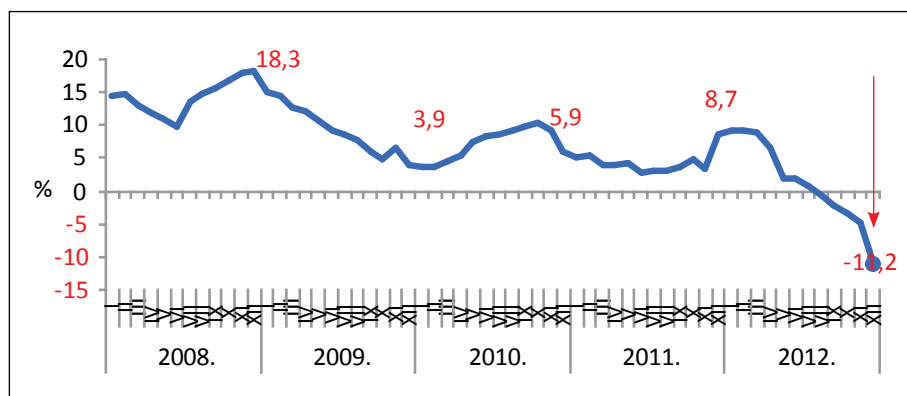

Izvor: HNB, obrada HGK

Pritom je naglasak bio na pogoršanju trendova u okviru kredita korporativnom sektoru, koji je godinu završio s međugodišnjom stopom pada od čak 11,2%, čime se vrijednošću vratio na razinu s početka 2010. godine. To je ujedno bila i prva godina nominalnog pada kredita ovog sektora od 1999. godine. Dijelom se ovako snažan pad može opravdati preuzimanjem kredita brodogradilišta od strane Ministarstva financija u svibnju u vrijednosti od oko 6 milijardi kuna.

Korporativni sektor se počeo razduživati

KREDITI POSLOVNIH BANAKA SEKTORU TRGOVAČKIH DRUŠTAVA -godišnje stope promjene-

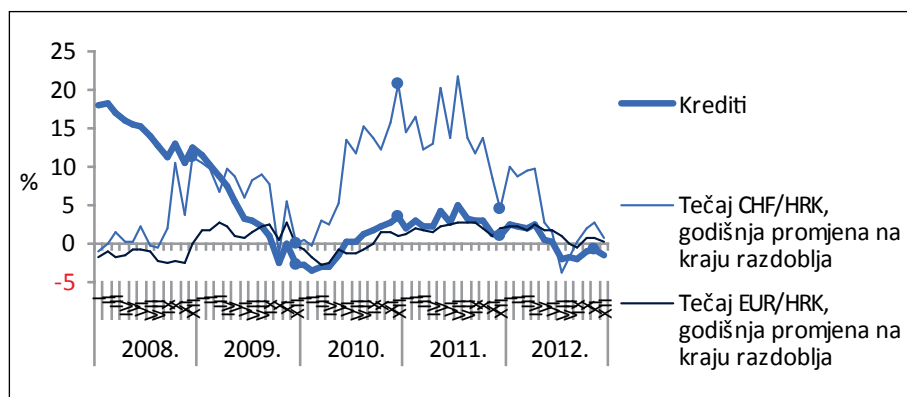

Izvor: HNB, obrada HGK

Kod sektora stanovništvo nastavljen trend razduživanja četvrtu uzastopnu godinu

S druge strane, kod sektora stanovništvo samo je nastavljen trend razduživanja koji je realno prisutan već četvrtu uzastopnu godinu. Krajem 2012. godine, nominalna godišnja stopa pada realizirana je na razini od -1,4%, pri čemu su smanjena zaduženja stanovništva po svim vidovima kredita (osim tzv. ostalih kredita, vjerojatno okvirni krediti po tekućim računima, koji su stagnirali), najviše onih za kupnju automobila (-30%). Uz aprecijaciju eura (1,1%) i švicarskog franka (3,4%), a u kontekstu činjenice da je gotovo 80% kredita stanovništvu vezano deviznom klauzulom, realno je pad bio i značajniji.

KREDITI POSLOVNIH BANAKA SEKTORU STANOVNIŠTVO -godišnje stope promjene-

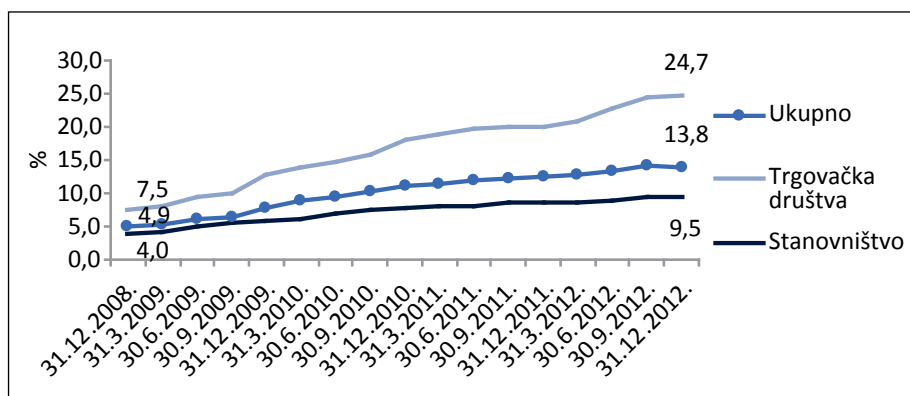

Izvor: HNB, obrada HGK

Država se nastavila zaduživati kod banaka

Sasvim suprotno, kod sektora država nastavljen je rast vrijednosti kreditnog zaduženja kod poslovnih banaka, što se dijelom pripisuje i preuzimanju kredita brodogradilišta u svibnju. Tako je ovaj sektor krajem 2012. godine bio zadužen s povijesno visokih 37,7 milijardi kuna (15,3% više nego godinu dana ranije), čime je povećao svoj udio u kreditnom portfelju banaka na rekordnih 13,3% (za usporedbu, krajem 2008. godine bio je na razini od 6,9%).

UDIO DJELOMIČNO NADOKNADIVIH I POTPUNO NENADOKNADIVIH KREDITA U UKUPNIM KREDITIMA

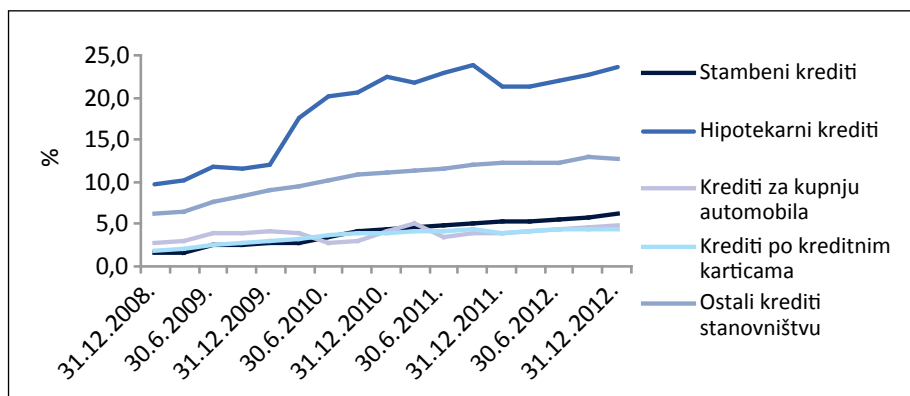

Izvor: HNB, obrada HGK

U kontekstu loših gospodarskih pokazatelja i visoke nelikvidnosti realnog sektora, kvaliteta kreditnog portfelja poslovnih banaka kontinuirano se kviri posljednjih kriznih godina. Tako je od 2008. godine do kraja 2012. godine udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita porastao sa 4,94% do 13,8%. Odnosno, njihova vrijednost je u posljednje četiri godine porasla 3,1 puta (za 26,7 milijardi kuna) do razine od 39,2 milijarde kuna. Pritom se najznačajniji dio odnosi na loše kredite sektora trgovačkih društava (26,6 milijardi kuna), koji su i najviše porasli. Tako je udio loših kredita u ukupnoj vrijednosti kredita ovog sektora u promatranom razdoblju porastao za visokih 17 postotnih bodova do razine od 24,7%.

Kvarenje kvalitete kreditnog portfelja – udio loših kredita 13,8%, najlošije stanje u korporativnom sektoru

UDJELI DJELOMIČNO NADOKNADIVIH I POTPUNO NENADOKNADIVIH KREDITA U POJEDINIM VRSTAMA KREDITA SEKTORA STANOVNIŠTVO

Izvor: HNB, obrada HGK

Kod sektora stanovništvo, rast loših kredita bio je daleko umjereniji: od 2008. godine do 2012. godine njihov je udio porastao sa 4% na 9,5% (odnosno s 5 na 12 milijardi kuna). Pritom je najlošiji omjer loših i uredno naplativih kredita bio u okviru hipotekarnih kredita (23,7%), no ukupna vrijednost ovih kredita vrlo je niska i iznosi samo 3,1 milijardu kuna (2,4% ukupnih kredita sektora stanovništvo). Najznačajniji su stambeni i tzv. ostali krediti (okvirni po tekućim računima). Kod stambenih kredita udio loših kredita iznosio je relativno niskih 6,2% (1,7% u 2008. godini), a kod tzv. ostalih kredita je stanje bilo nešto lošije s 12,7% udjela nenaplativih kredita (6,2% u 2008. godini).

Umjeren rast loših kredita kod stanovništva

*Smanjenje
vrijednosti bilance
banaka prvi puta
od 1999. godine*

*U aktivi banaka
porast udjela
potraživanja od
države*

Kontrakcija kredita, odnosno potraživanja od domaćih sektora, koja je najvažnija pojedinačna stavka aktive (*čini oko 60% aktive*) rezultirala je i smanjenjem ukupne aktive (*i pasive*) za 1,4%, što je prvi pad vrijednosti bilance kreditnih institucija. Naime, smanjenju aktive zbog slabe kreditne aktivnosti, kreditne su institucije prilagodile smanjenjem pasive i to primarno razduživanjem prema inozemstvu. Tako su kreditne institucije oštro smanjile svoje inozemne izvore u 2012. godini primarno povlačenjem depozita inozemnih vlasnika te razduživanjem po kreditnim osnovama. Tako je u odnosu na stanje prethodne godine, inozemna pasiva smanjena za 16,7 milijardi kuna. Od toga su kreditne obveze prema inozemstvu smanjene za 2,1 milijardu kuna, a oročeni depoziti stranih banaka za visokih 14,7 milijardi kuna.

Uz apsolutno smanjenje vrijednosti aktive i pasive, ponešto su promijenjene i njihove strukture uslijed različite dinamike kretanja vrijednosti pojedinih stavaka. Tako je kod aktive promjena uočljiva kod odnosa udjela vrijednosti potraživanja od sektora države i trgovačkih društava (*udio sektora države se značajno povećao do 15,8%, najviše razine od 2000. godine, dok je udio sektora trgovačkih društava značajno pao do 28,1%, najnižu razinu od 2007. godine*).

STRUKTURA AKTIVE KREDITNIH INSTITUCIJA (GLAVNE KOMPONENTE) (krajem razdoblja, u %)

2001.		2011.		2012.	
Potraživanja od trgovačkih društava	32,1	Potraživanja od stanovništva	31,8	Potraživanja od stanovništva	31,8
Inozemna aktiva	22,8	Potraživanja od trgovačkih društava	30,7	Potraživanja od trgovačkih društava	28,1
Potraživanja od stanovništva	20,9	Potraživanja od države i fondova socijalne sigurnosti	13,8	Potraživanja od države i fondova socijalne sigurnosti	15,8
Potraživanja od države i fondova socijalne sigurnosti	15,6	Inozemna aktiva	9,7	Inozemna aktiva	9,6
Pričuve kod HNB-a	10,4	Pričuve kod HNB-a	12,4	Pričuve kod HNB-a	12,1

Izvor: HNB, obrada HGK

Istodobno, najznačajnija promjena u strukturi pasive odnosila se na smanjenje udjela inozemne pasive koji je pao na 18,1%, najnižu razinu od 2001. godine. Naime, ostali dio pasive realizirao je rast, dok je inozemna pasiva pala za oštih 18%.

STRUKTURA PASIVE KREDITNIH INSTITUCIJA (GLAVNE KOMPONENTE) (krajem razdoblja, u %)

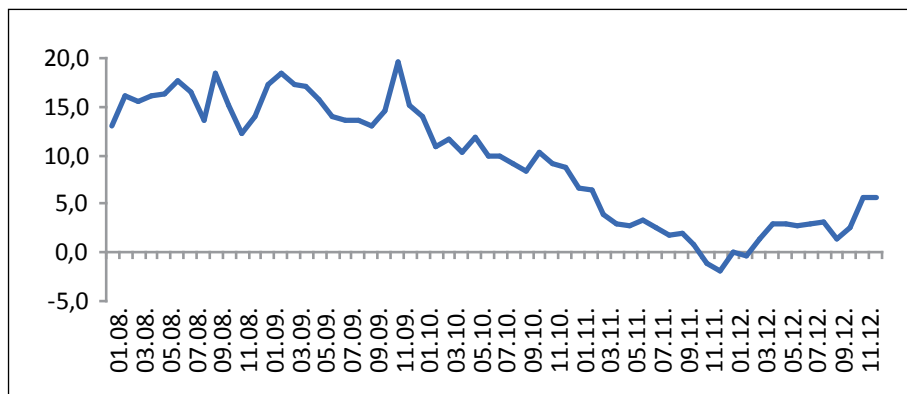
2001.		2011.		2012.	
Devizni depoziti	49,9	Devizni depoziti	34,9	Devizni depoziti	37,4
Kapitalski računi	17,8	Inozemna pasiva	21,8	Kapitalski računi	19,8
Inozemna pasiva	15,2	Kapitalski računi	18,7	Inozemna pasiva	18,1
Depozitni novac	10,6	Štedni i oročeni depoziti	10,3	Štedni i oročeni depoziti	10,0
Štedni i oročeni depoziti	7,9	Depozitni novac	8,5	Depozitni novac	8,6
Depoziti središnje države	2,0	Depoziti središnje države	1,0	Depoziti središnje države	1,0

Izvor: HNB, obrada HGK

*Pad udjela
inozemne pasive*

Devizni depoziti kao primarni oblik domaće štednje, bili su i ostali najznačajnija stavka pasive koja je održavala rast tijekom svih godina krize te se njen udio u pasivi povećao na najvišu razinu od 2003. godine. No, pritom ipak treba uočiti značajno smanjenje dinamike njena rasta s odmakom krize.

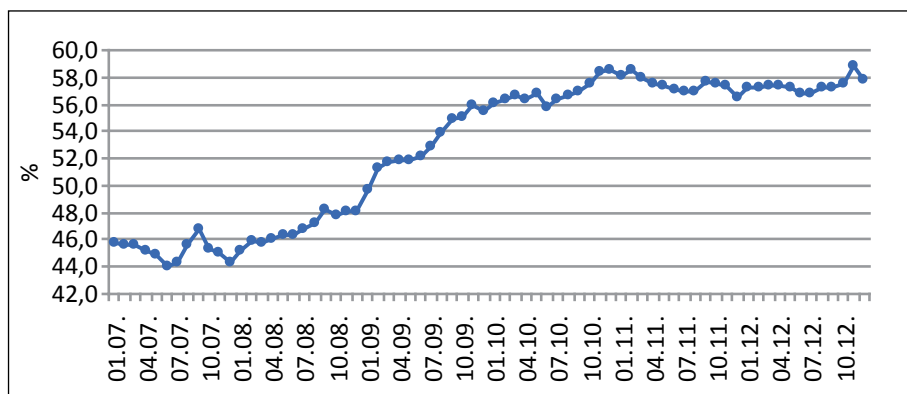
DEVIZNA ŠTEDNJA
-godišnje stope promjene-

Izvor: HNB, obrada HGK

Naime, prolongiranjem krize polako su se počeli iscrpljivati izvori štednje: stanje na tržištu rada kontinuirano se pogoršavalo sa stalnim rastom nezaposlenosti, a realni dohodak zaposlenih se smanjivao. Na osnovi preferencije štednje u stranoj valuti, osobito u vrijeme gospodarske krize, udio devizne komponente u strukturi ukupnih likvidnih sredstava M4 značajno je rastao, posebno u prvim godinama krize. Krajem 2012. godine udio je dosežao 58%, znatno više nego u godinama neposredno prije krize (kada je iznosio oko 45%).

UDIO DEVIZNE KOMPONENTE U AGREGATU M4 (%)

Izvor: HNB, obrada HGK

Prolonigrana gospodarska kriza reflektirala se i u kretanjima ostalih novčanih agregata, koja su uglavnom bila nepovoljnija nego prethodne godine. Depozitni novac je tijekom cijele godine bio uglavnom u zoni negativnog godišnjeg rasta ili stagnacije te je u godišnjem prosjeku bio niži za 4,5%. Na to je najviše utjecalo kretanje depozitnog novca trgovačkih društava koji je u godišnjem prosjeku pao za čak 9,5%, još nepovoljnije nego prethodne godine (-8,1%). Depozitni novac je definirao i kretanje novčane mase koja je, prvi puta nakon 2009. godine, pala u godišnjem prosjeku (-1,1%).

Primarni vid
štednje - devizni
depoziti usporili
su rast

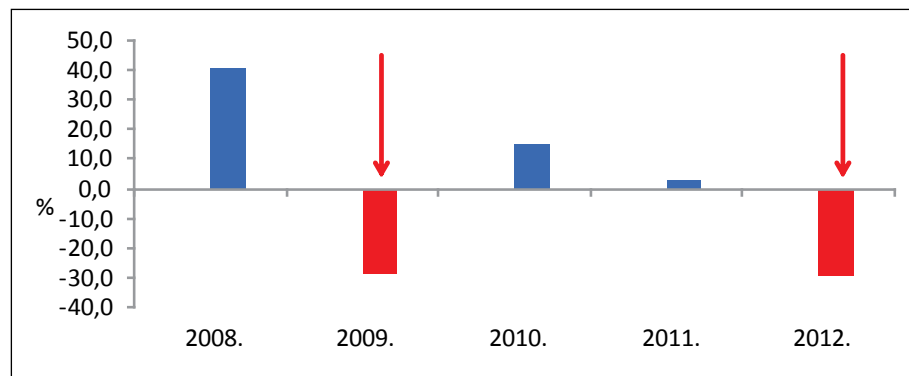
Značajan
udio devizne
komponente
u strukturi
agregata M4

Loši trendovi kod
svih monetarnih
agregata

Pad dobiti banaka

Nepovoljnija kretanja monetarnih i kreditnih agregata reflektiraju i slabije poslovanje banaka, ali nikako u smislu ugrožavanja njihove solventnosti i stabilnosti. Naime, zbog visoke kapitaliziranosti (*među najvećom u Europi*) banke su prošle kroz krizu zapravo bez šokova. No, dugotrajnost krize dovela je do jačanja pritiska na kvarenje aktive, smanjenja neto kamatnih marži te dobiti i stopa profitabilnosti poslovnih banaka. Tako su banke u 2012. godini ostvarile 2,7 milijardi kuna neto dobiti, čak 29% manje nego godinu dana ranije, što je ujedno i njen ponovni pad nakon 2009. godine.

NETO DOBIT POSLOVNIH BANAKA
-godišnje stope rasta-

Izvor: HNB, obrada HGK

Osnovna poluga smanjenja bio je pad neto kamatnih prihoda. Naime, kamatni prihodi (*koji su najvažniji izvor ukupnih prihoda čineći oko 78%*) su smanjeni (-0,4%), dok su kamatni troškovi značajno porasli (9,1%) što je rezultiralo padom neto kamatnih prihoda za 8,8% ili 1,02 milijarde kuna.

RAČUN DOBITI I GUBITKA POSLOVNIH BANAKA

000 HKR

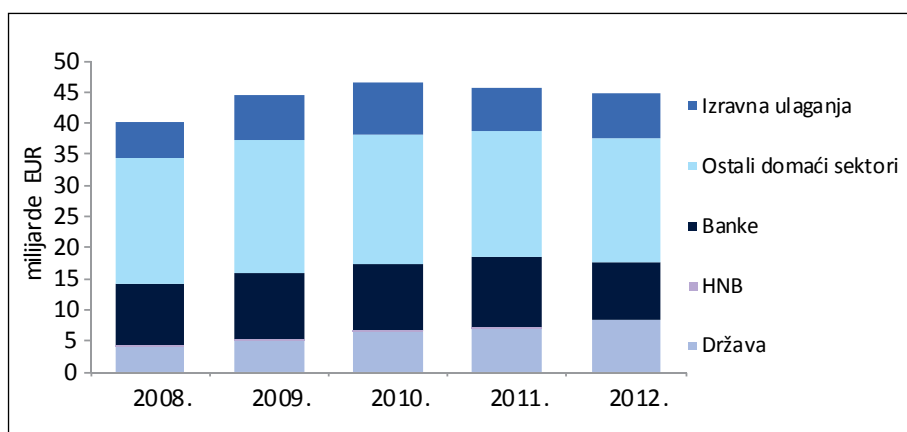
	2011.	2012.	2012./2011.
UKUPNO KAMATNI PRIHODI	21.779.016	21.686.278	-0,4
UKUPNO KAMATNI TROŠKOVI	10.182.652	11.113.984	9,1
NETO KAMATNI PRIHOD	11.596.364	10.572.294	-8,8
UKUPNO PRIHODI OD PROVIZIJA I NAKNADA	4.296.266	4.197.084	-2,3
UKUPNO TROŠKOVI PROVIZIJA I NAKNADA	1.288.558	1.320.192	2,5
NETO PRIHOD OD PROVIZIJA I NAKNADA	3.007.708	2.876.891	-4,3
OSTALI NEKAMATNI PRIHODI	2.114.316	1.956.853	-7,4
OSTALI NEKAMATNI TROŠKOVI	641.957	582.037	-9,3
NETO OSTALI NEKAMATNI PRIHOD	1.472.359	1.374.816	-6,6
NETO NEKAMATNI PRIHOD	4.480.067	4.251.707	-5,1
OPĆI ADMINISTRATIVNI TROŠKOVI I AMORTIZACIJA	7.696.915	7.450.457	-3,2
NETO PRIHOD IZ POSLOVANJA PRIJE REZERVIRANJA ZA GUBITKE	8.379.516	7.373.544	-12,0
TROŠKOVI VRIJEDNOSNOG USKLAĐIVANJA I REZERVIRANJA ZA IDENTIFICIRANE GUBITKE	3.637.855	4.098.680	12,7
TROŠKOVI REZERVIRANJA ZA NEIDENTIFICIRANE GUBITKE	52.949	-181.421	-
UKUPNO TROŠKOVI REZERVIRANJA ZA GUBITKE	3.690.804	3.917.259	6,1
DOBIT (GUBITAK) PRIJE OPOREZIVANJA	4.688.712	3.456.285	-26,3
POREZ NA DOBIT	813.622	717.170	-11,9
DOBIT (GUBITAK) TEKUĆE GODINE	3.875.090	2.739.115	-29,3

Izvor: HNB, obrada HGK

INOZEMNI DUG

Pojava svjetske gospodarske krize koincidirala je u nas s istodobnim dosezanjem granica održivosti razvojne politike temeljene na financiranju potrošnje inozemnim zaduživanjem, što je rezultiralo visokom zaduženošću svih sektora: države, poduzeća i stanovništva. Stoga je na smanjenu potrebu i mogućnost inozemnog zaduživanja, s jedne strane, djelovala smanjena potreba financiranja zbog smanjene proizvodnje i prodaje, a s druge strane sve teže i skuplje zaduživanje kao posljedica narasle averzije prema riziku potencijalnih kreditora i investitora. Objavljivanjem krajem godine negativnih izgleda budućeg kretanja kreditnog rejtinga zemlje od dijela kreditnih agencija samo je dodatno naglašena veličina rizika vezanih uz održavanje likvidnosti i solventnosti pri ovako visokoj razini bruto inozemnog duga. Međutim, konkretne posljedice najavljenog smanjenja rejtinga nisu bile toliko izražene, s obzirom da je i velik dio drugih zemalja obilježilo smanjenje investicijskog statusa.

KRETANJE I STRUKTURA BRUTO INOZEMNOG DUGA

Izvor: HNB, obrada HGK

U takvim je okolnostima već 2009. godine znatnije usporena dinamika inozemnog zaduživanja da bi se 2010. godine rast sveo na svega 2,7%. Nastavak trenda doveo je u posljednje dvije godine i do pada razine bruto inozemnog duga i to za 1,6%, odnosno 1,7%. U dvije godine uzastopnog pada, razina je inozemnog duga smanjena ukupno za 1,5 milijardi eura čime je dug od 44,9 milijardi eura na kraju 2012. godine bio 0,3% manji od onog na kraju 2009. godine.

Tijekom krize proces razduživanja osjetio se većim ili manjim obimom u svim sektorima, osim kod države. Pritom se razduživanje ostalih domaćih sektora bilježi kontinuirano u posljednje tri godine, dok je razduživanje bankarskog sektora započelo tek sredinom 2012. godine, ali s vrlo visokim intenzitetom. Tako je u 2012. godini ukupan bruto inozemni dug smanjen za 798,3 milijuna eura, pri čemu je najviše smanjen dug banaka (za 2,2 milijarde eura), dok je dug ostalih domaćih sektora smanjen za 438,8 milijuna eura. Istodobno je snažno porastao inozemni dug države (za 1,3 milijarde eura) te, znatno manje, dug temeljem izravnih ulaganja (za 542,7 milijuna eura). Međutim, prirast duga temeljem izravnih ulaganja gotovo je isključivo rezultat prenošenja loših plasmana jedne poslovne banke na društvo u indirektnom vlasništvu banke majke. S druge strane, rast inozemnog zaduživanja države logična je posljedica potrebe financiranja visokog proračunskog deficita i nastojanja da se u uvjetima

U krizi su smanjene i potrebe i mogućnosti inozemnog zaduživanja

Naznake smanjenja kreditnog rejtinga bez izraženijih kratkoročnih posljedica

Nakon početnog usporavanja inozemnog zaduživanja, u posljednje dvije godine zabilježen je pad razine duga

Snažno raste inozemno zaduživanje države (+19,2%)...

... a istodobno se razdužuje bankarski sektor (-19,3%)

U četiri godine krize dug države povećan je za 3,6 milijardi eura

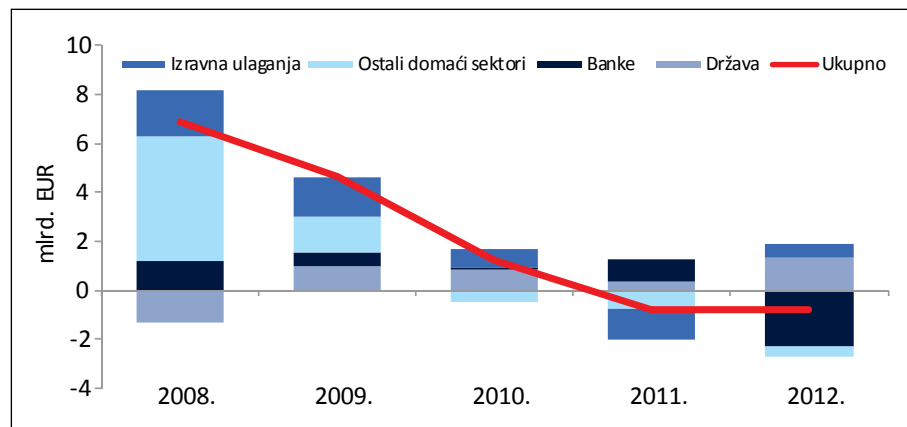
Razdužuju se javna poduzeća, a otežano financiraju mala i srednja poduzeća

Poteškoće s otplatom glavnice i kamata sve su izraženije

Iako su pokazatelji zaduženosti blago poboljšani, Hrvatska je i nadalje visoko zadužena zemlja

recesije znatniji dio financiranja države prebaci na inozemno tržište kako bi se ograničilo istiskivanje ostalih sektora na domaćem financijskom tržištu. Tako se u travnju država zadužila na inozemnom tržištu izdavanjem petogodišnje euroobveznice u iznosu od 1,5 milijardi USD uz kamatnu stopu od 6,25%. U konačnici, godina je obilježena nastavkom visokog rasta inozemnog duga države (povećan za 19,2%) uz prvi put zabilježeno, ali snažno izraženo razduživanje banaka (dug smanjen za 19,3%). To je četvrta godina zaredom u kojoj se bilježi rast bruto inozemnog duga države pri čemu je u te četiri godine iznos duga države ukupno povećan za 3,6 milijardi eura.

DOPRINOSI DOMAĆIH SEKTORA PROMJENAMA BRUTO INOZEMNOG DUGA

Izvor: HNB, obrada HGK

Unutar ostalih domaćih sektora inozemnu su zaduženost najviše smanjile nebankarske financijske institucije (za 285,7 milijuna eura) i javna poduzeća (za 556,8 milijuna eura), dok su istodobno privatna trgovačka društva povećala inozemni dug za 405,9 milijuna eura. Pritom se kod privatnih trgovačkih društava radi tek o zaduživanju najvećih poduzeća (*Agrokor d.d.*), dok su ostala poduzeća, posebno mala i srednja, kao i prethodne godine uspijevala tek refinancirati svoje obveze.

Takvi trendovi kretanja rezultirali su i promjenama u strukturi bruto inozemnog duga, odnosno snažnije je povećan udio inozemnog duga države (za 3,3 postotna boda na 18,6%), dok je udio banaka znatno smanjen (sa 25,4% na 20,9%). Promjene kod ostalih domaćih sektora (sa 44,1% na 43,9%) i izravnih ulaganja (sa 15,1% na 16,6%) nisu bile toliko izražene.

No nepovoljna gospodarska situacija utjecala je na sve teže servisiranje inozemnih obveza. Tako su kašnjenja u otplati glavnica i kamata dosegla iznos od 1,6 milijardi eura što je 23,3% više nego u 2011. godini, odnosno 1,3 milijarde eura više nego u 2008. godini.

Navedeno smanjenje razine ukupnog bruto inozemnog duga odrazilo se i na poboljšanje pokazatelja zaduženosti zemlje. Udio inozemnog duga u BDP-u, kao temeljni pokazatelj zaduženosti zemlje, blago je smanjen i to sa 103,0% u 2011. g. na 102,3% u 2012. godini, a poboljšani su i ostali relativni pokazatelji zaduženosti zemlje: porasla je pokrivenost kratkoročnog duga međunarodnim pričuvama (sa 2,9 mjeseci na kraju 2011. g. na 3 mjeseca na kraju 2012. g.), smanjen je udio duga u izvozu roba i usluga (sa 243,6% u 2011. g. na 235,3% u 2012. g.), a istodobno su međunarodne pričuve pokrivale 7,2 mjeseca uvoza roba i usluga, što je identično kao i prethodne godine.

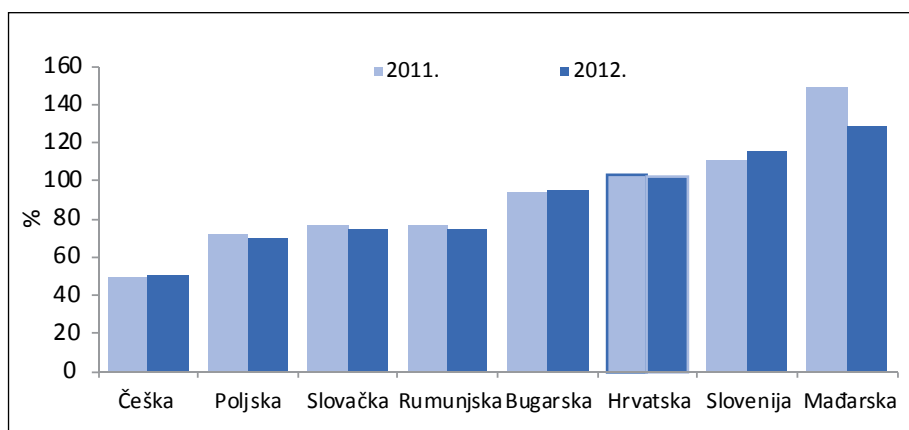
POKAZATELJI ZADUŽENOSTI

	2008.	2011.	2012.
Udio duga u BDP-u u %	85,4%	103,0%	102,3%
Udio duga u izvozu roba i usluga u %	204,6%	243,6%	235,3%
Udio kratkoročnog ino duga u ukupnom u %	15,3%	14,3%	10,9%
Otplaćeni inozemni dug u izvozu roba i usluga u %	29,7%	36,9%	38,9%
Omjer pričuva i duga u %	22,5%	24,5%	25,0%
Pokrivenost duga pričuvama (broj mjeseci)	2,7	2,9	3,0
Pokrivenost uvoza pričuvama (broj mjeseci)	4,6	7,2	7,2

Izvor: HNB, DZS; obrada HGK

S udjelom bruto inozemnog duga u BDP-u od 102,3% Hrvatska spada među visoko zadužene zemlje. Od nama sličnih zemalja veći udio bilježe tek Slovenija (115,1%) i Mađarska (128,2%). Istodobno su po tom pokazatelju u boljoj poziciji od nas Češka (50,7%), Poljska (70,5%), Rumunjska (74,9%), Slovačka (75,2%) i Bugarska (94,8%). Pritom su, u odnosu na prethodnu godinu, udio svog inozemnog duga u BDP-u povećale Bugarska, Češka i Slovenija, dok su, s druge strane, relativnu razinu zaduženosti, uz Hrvatsku, smanjile Rumunjska, Poljska, Slovačka i Mađarska.

UDIO BRUTO INOZEMNOG DUGA U BDP-U

Izvor: WIIW, DSZ; obrada HGK

Hrvatska je ovisna o inozemnom financiranju pa je pad razine inozemnog duga tek odraz recesijskih kretanja praćenih zamrlom investicijskom aktivnošću i smanjenom osobnom potrošnjom. S oporavkom gospodarske aktivnosti ponovno će porasti i visina inozemnog duga, ali je pritom izuzetno važno kamo i kuda će biti usmjerena pozajmljena sredstva. Bitno je da se ne ponovi dosadašnji pogrešni razvojni model, odnosno bitno je da se osigura usmjerenost posuđenih sredstava prema djelatnostima i projektima koji će rezultirati porastom proizvodnje, zaposlenosti i izvoza. Na taj će način, u konačnici, rast BDP-a biti viši od rasta bruto inozemnog duga, što je prirodan i najmanje bolan način rješavanja problema visoke zaduženosti zemlje.

Položaj Hrvatske u odnosu na slične zemlje nije se znatnije promijenio

Preduvjet za rješavanje dužničkih problema uspostava je dugoročno održivog gospodarskog rasta

*Globalna kriza:
smanjenje eksternih
neravnoteža*

PLATNA BILANCA

Na području skupine zemalja EU, 2012. godina realizirana je kroz ponovljenu kontrakciju BDP-a nakon dvije godine laganog oporavka. U kontekstu pada domaće potražnje ponovno su se reducirale i eksterne neravnoteže kod zemalja koje su inače imale ustrajno visoke deficite na tekućim računima platne bilance. Tako su neke zemlje u kriznim godinama postale neto izvoznice, poput Slovačke, Slovenije, Mađarske ili Hrvatske.

SALDO TEKUĆEG RAČUNA PLATNE BILANCE, % BDP

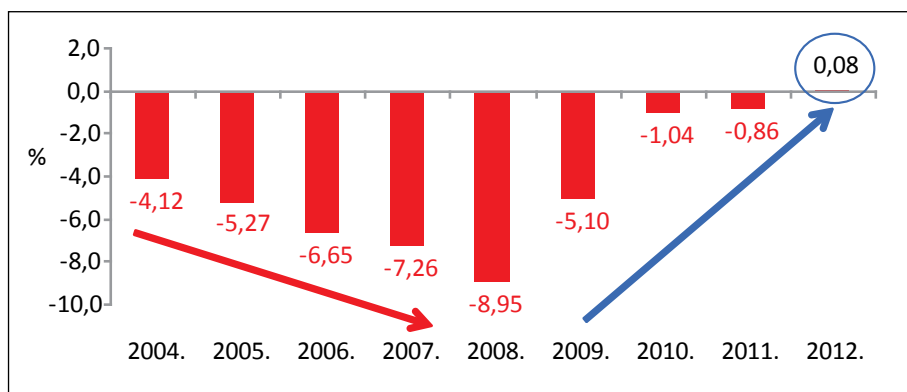
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	Promjena 2012/2011
Norveška	16,0	11,7	11,9	12,8	14,2	poboljšanje
Švedska	9,0	6,7	6,9	7,0	7,1	poboljšanje
Njemačka	6,2	5,9	6,2	6,2	7,0	poboljšanje
Danska	2,9	3,4	5,9	5,6	5,3	pogoršanje
Irska	-5,7	-2,3	1,1	1,1	4,9	poboljšanje
Slovačka	-6,6	-2,6	-3,7	-2,1	2,3	poboljšanje
Slovenija	-6,2	-0,7	-0,6	0,0	2,3	poboljšanje
Austrija	4,9	2,7	3,4	0,6	2,0	poboljšanje
Mađarska	-7,4	-0,2	1,1	0,9	1,7	poboljšanje
Latvija	-13,2	8,7	2,9	-2,1	1,7	poboljšanje
Hrvatska	-8,9	-5,1	-1,0	-0,9	0,1	poboljšanje
Italija	-2,9	-2,1	-3,5	-3,1	-0,5	poboljšanje
Belgija	-1,3	-1,4	1,9	-1,4	-0,5	poboljšanje
Bugarska	-23,0	-8,9	-1,5	0,3	-0,7	pogoršanje
Litva	-13,3	3,9	0,0	-3,7	-0,9	poboljšanje
Španjolska	-9,6	-4,8	-4,5	-3,7	-1,1	poboljšanje
Estonija	-9,2	3,4	2,9	2,1	-1,2	pogoršanje
Portugal	-12,6	-10,9	-10,6	-7,0	-1,5	poboljšanje
Finska	2,6	1,8	1,5	-1,6	-1,7	pogoršanje
Francuska	-1,7	-1,3	-1,6	-1,9	-2,4	pogoršanje
Češka	-2,1	-2,5	-3,8	-2,9	-2,7	poboljšanje
Grčka	-14,9	-11,2	-10,1	-9,9	-2,9	poboljšanje
SAD	-4,7	-2,7	-3,0	-3,1	-3,0	poboljšanje
Poljska	-6,6	-4,0	-5,1	-4,9	-3,6	poboljšanje
Rumunjska	-11,6	-4,2	-4,4	-4,5	-3,8	poboljšanje
Island	-28,4	-11,6	-8,4	-5,6	-4,9	poboljšanje
EMU	-0,7	0,2	0,5	0,6	1,8	poboljšanje
Centralna i istočna Europa	-8,3	-3,1	-4,7	-6,3	-4,3	poboljšanje
Razvijene ekonomije	-1,1	-0,1	0,0	-0,2	-0,1	poboljšanje

Izvor: MMF (WEO travanj 2012.), obrada HGK

Hrvatska se kao buduća članica, može poistovijetiti sa zemljama članicama EU koje su imale najnepovoljnije opće gospodarske trendove u razdoblju krize, točnije od 2009. godine. Naime, u Hrvatskoj je pad gospodarske aktivnosti zabilježen u sve četiri krizne godine, što se od svih članica EU jedino dogodilo Grčkoj. U takvim je uvjetima (*prolongirane višegodišnje gospodarske krize koja je donijela kontrakciju osobne i investicijske potrošnje*), u Hrvatskoj, kao zemlji neto uvoznici, realizirana eksterna prilagodba kroz uvoz kao glavni kanal.

To dokazuje činjenica da se paralelno s gospodarskim padom smanjivala i neravnoteža na tekućem računu platne bilance. Tako je, nakon tri godine kontinuiranog smanjivanja deficita, u 2012. godini ostvaren suficit (35 milijuna eura), prvi od kada HNB prikazuje podatke u eurima (1999. godine). Istodobno, prema dužim vremenskim serijama koje su dostupne u američkim dolarima i kunama, 2012. godine je ostvaren prvi suficit od 1994. godine (35,7 milijuna USD ili 90,5 milijuna kuna).

DEFICIT TEKUĆEG RAČUNA PLATNE BILANCE
-udio u BDP-u-

Izvor: HNB, obrada HGK

Uravnotežen tekući račun platne bilance za hrvatsku je ekonomiju izvanredno ostvarenje, no, nažalost, temeljeno na cikličkim faktorima odnosno u kontekstu redukcije tijekova roba i kapitala.

Smanjenje međunarodne razmjene evidentno je na robnom podračunu (-0,4% u odnosu na 2011. godinu te -15% u odnosu na 2008. godinu) sa stagnacijom izvoza (0,1%) i blagim padom uvoza (-0,7%). Iako su pomaci mali, zbog apsolutnih razina su rezultirali statističkim poboljšanjem salda robnog podračuna redukcijom deficita za 2,1% do razine od 6 milijardi eura. Naime, razina uvoza roba još se daleko nalazi od razina koje su se ostvarivale prije 2009. godine: u 2012. godini robni uvoz je bio niži za 22,5% u odnosu na 2008. godinu. S druge strane, nominalna se razina robnog izvoza u okolnostima bržeg oporavka izvoznih tržišta, vratila na predkrizne razine još 2011. godine. Zbog ponovnog pogoršanja gospodarskog stanja na najvažnijim izvoznim tržištima u 2012. godini, dinamika rasta hrvatskog robnog izvoza znatno je smanjena, a njegova nominalna razina bila je samo 0,3% viša nego 2008. godine. Znatna pad dinamike međunarodne razmjene roba realiziran je i globalno: prema podacima UNCTAD-a, robni je izvoz u 2012. godini rastao po stopi od samo 0,2% (*nakon rasta od 20% prethodne godine*), a uvoz 0,4% (*nakon rasta od 19,4% prethodne godine*). Pritom je na području EU realiziran pad izvoza od 4,6% te uvoza od 6,4%.

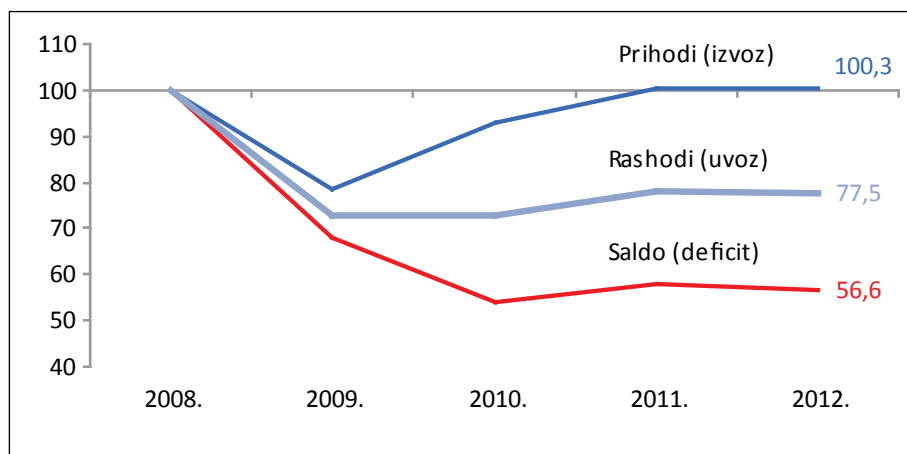
Uvoz kao kanal
kontrakcije
deficita tekućeg
računa

Realizacija
suficita, prvi puta
od 1994. godine

Smanjenje
međunarodne
razmjene roba

*Spor oporavak
prihoda na
podračunu usluga*

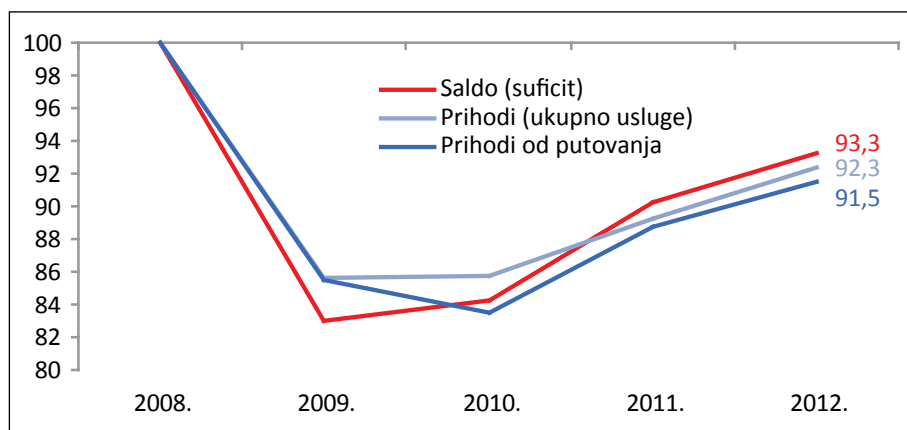
PODRAČUN ROBA: PRIHODI, RASHODI I SALDO (DEFICIT)
-indeksi, 2008.=100-

Izvor: HNB, obrada HGK

Osnovna protuteža deficitarnom robnom podračunu - podračun usluga, tijekom krize se, nakon oštrog pada suficita 2009. godine, oporavljao, no vrlo sporom dinamikom.

PODRAČUN USLUGA: PRIHODI I SALDO (SUFICIT)
-indeksi, 2008.=100-

Izvor: HNB, obrada HGK

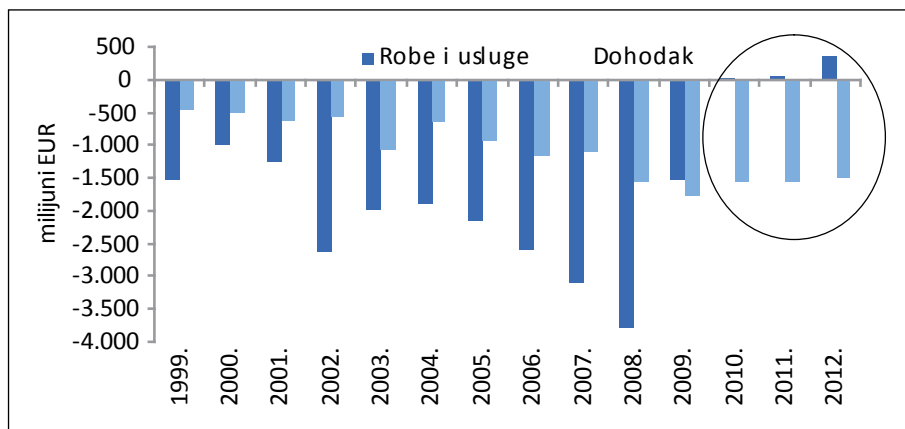
*Prihodi od
putovanja još
uvijek manji nego
2008.*

U okviru usluga najvažniji prihodi, oni od inozemnog turizma, određuju kretanje cijelog podračuna usluga. Prihodi od putovanja su u 2012. godini povećani za 3,2% do razine od 6,8 milijardi eura. No, treba naglasiti, kako unatoč rekordnim fizičkim pokazateljima (*koji su ostvareni, ne treba zaboraviti, u okolnostima trenutnih slabosti na konkurentnim mediteranskim tržištima*), još uvijek nije dostignuta razina iz istog razdoblja posljednje pretkrizne 2008. godine (*manje za 8,5%*). Ostale uslužne djelatnosti (*koje značajno manje doprinose ukupnoj međunarodnoj razmjeni usluga*) imale su ili lošija ostvarenja (*prijevoz - kod kojeg se suficit smanjio za 7,8% na najnižu razinu od 2002. godine*) ili marginalne pomake (*tzv. ostala ulaganja - kod kojih je ostvaren prvi suficit od 2001. godine, no razine od vrlo skromnih 27 milijuna eura, pa stoga i malo relevantan*) u odnosu na prethodnu godinu. To je sveukupno rezultiralo rastom suficita na podračunu usluga za 3,3% ili za (*zapravo skromnih*) 206 milijuna eura do razine od 6,4 milijardi eura, što je još uvijek značajno manje nego 2008. godine (*za 6,7%*).

Za razliku od robnog i uslužnog podračuna, krizne godine nisu imale tako drastičan efekt na stavke dohodovnog podračuna. Deficitarni saldo ovog podračuna je, naime, tijekom četiri godine krize, vrlo stabilno održan na visokoj razini, čime je njegov značaj na tekućem računu (u negativnom smislu) postao snažniji.

Održanje visokog
deficita podračuna
dohotka

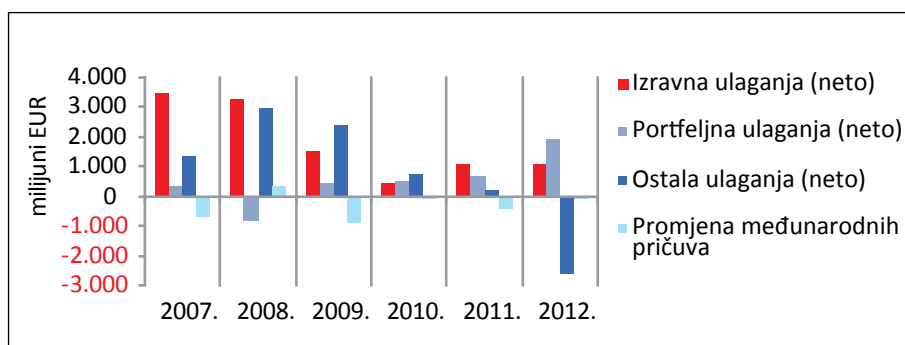
SALDO PODRAČUNA ROBA I USLUGA TE DOHOTKA

Izvor: HNB, obrada HGK

Najvažniji dio ovog podračuna su rashodi od dohotka koji se ostvaruje na osnovi izravnih ulaganja (*dividende inozemnih vlasnika tvrtki u Hrvatskoj i zadržana dobit*) te rashodi od dohotka od tzv. ostalih ulaganja (*troškovi inozemnog zaduživanja*). Deficit dohotka od izravnih ulaganja bio je stabilan tijekom svih godina krize (*usko oscilirao oko razine od milijardu eura*), pa tako i 2012. godine kada se samo blago smanjio (*za 63 milijuna eura*). To je zapravo izravni odraz kretanja vrijednosti rashoda (*isplaćene dividende i reinvestirana dobit*), budući da su prihodi s ovih osnova marginalno niski. Sličnom dinamikom kretao se i deficit na osnovi dohotka od tzv. ostalih ulaganja (*koja su po karakteru dužnička*), koji posljednje tri godine usko oscilira oko razine od 800 milijuna eura, što se događa u okolnostima razduživanja.

RAČUN KAPITALNIH I FINANCIJSKIH TRANSAKCIJA

Izvor: HNB, obrada HGK

*Najviši neto
priljev na osnovi
dužničkih
portfeljnih
ulaganja*

U kontekstu gotovo uravnoteženog tekućeg računa, priljev na osnovi kapitalnih i financijskih transakcija bio je znatno reduciran u odnosu na prethodne godine: ukupan neto priljev iznosio je 397,5 milijuna eura, što je 73,2% manje nego 2011. godine te 93% manje nego 2008. godine. Najviši neto priljev ostvaren je na osnovi dužničkih portfeljnih ulaganja (*1,9 milijardi eura, zbog emisije državnih obveznica na inozemnom tržištu*) te izravnih ulaganja (*1,1 milijardu eura*), dok je snažan odljev realiziran na osnovi tzv ostalih ulaganja (*-2,6 milijardi eura*) kao posljedica smanjenja obveza odnosno razduživanja. To je ujedno i prva godina s realizacijom neto odljeva na ovoj osnovi od kada postoje podaci u eurima (*1999. godine*).

PRORAČUN KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE

Niti u 2012. godini nisu se iskristalizirali dovoljno jasni stavovi o karakteru fiskalne politike koja bi dovela do toga da se svjetska ekonomija vrati na puteve održivog rasta i razvoja. Rasprave, analize i konkretni potezi pojedinih zemalja pokazali su da je dosadašnja primarna usmjerenost prema monetarnoj politici (*kao glavnom regulatoru poslovnih ciklusa i elementu koji može samostalno izvesti gospodarstvo iz krize*) prenaplaćena. Odnosno, pokazalo se da stavljanje na raspolaganje velike količine jeftinog novca ipak nije samo po sebi dostatno da pokrene gospodarski rast, posebno ne na način koji bi bio dugoročno održiv i rezultirao rastom zaposlenosti. U dijelu zemalja, kao i u Hrvatskoj, zakazao je mehanizam transmisije – novca ima u bankama, ali on ne nalazi put do proizvodnje i potrošnje pa se znatnim dijelom usmjerava u financiranje naraslih državnih dugova. U takvim okolnostima jača svijest o važnosti fiskalne politike koja usklađenim djelovanjem s monetarnom i strukturnim politikama može osigurati dugoročno održiv razvoj. Međutim, izostali su konkretni koncepti vođenja fiskalne politike, odnosno i dalje se, posebno u Europskoj uniji, inzistiralo na fiskalnoj konsolidaciji koja bi trebala omogućiti zaustavljanje rasta državnih dugova. Pritom je ipak jačala svijest da se provedbom snažnih mjera štednje ugrožava mogućnost gospodarskog rasta. Stoga se fiskalna prilagodba ne dovodi u pitanje, ali se inzistira da se ona odvija postupnije i u duljem vremenskom razdoblju te da se provodi na takav način da se što manje utječe na ograničavanje gospodarskog rasta. Važnost dobrog koncipiranja i učinkovite kontrole državne potrošnje dovela je do toga da zemlje sve kvalitetnije uređuju institucionalni okvir svoje proračunske politike. Tako je, prema podacima MMF-a, od 1990. godine broj zemalja koje primjenjuju fiskalna pravila narastao sa pet na 76, broj zemalja koje donose srednjoročni budžetski okvir sa 20 na preko 130, a broj zemalja koje imaju neovisni fiskalni savjet sa šest na 25.

Inzistiranje na fiskalnoj konsolidaciji postupno daje određene rezultate. U odnosu na dno svjetske krize iz 2009. godine, fiskalni je deficit u 2012. godini u razvijenim zemljama smanjen za 3,2 postotna boda, odnosno sa -10,2% BDP-a na -7% BDP-a. Naime, u tom je razdoblju udio deficita u BDP-u u SAD-u smanjen za 4,8 postotnih bodova, u eurozoni za 2,8 postotnih bodova, u Japanu za 0,2 postotna boda te u Kanadi za 1,6 postotnih bodova. Istodobno je u EU 27 udio proračunskog deficita u BDP-u smanjen sa -6,9% u 2009. g. na -4% u 2012. g., odnosno za 2,9 postotnih bodova. Pritom samo Danska i Cipar nisu uspjeli poboljšati svoj fiskalni saldo, dok su, s druge strane, smanjenje udjela deficita u BDP-u za više od pet postotnih bodova zabilježili: Ujedinjeno Kraljevstvo, Grčka, Rumunjska, Litva, Irska, Latvija i Island. Hrvatska je istodobno smanjila udio proračunskog deficita u BDP-u za 0,3 postotna boda te se nalazi na začelju (*unutar EU slabije rezultate imale su jedino Danska, Cipar, Luksemburg i Švedska*). Međutim, posljednje dvije zemlje imaju znatno manji deficit od Hrvatske i zapravo nemaju problem s proračunskim deficitom s obzirom da on iznosi tek -0,8%, odnosno -0,5% BDP-a. Međutim, te rezultate treba promatrati u kontekstu činjenice da Hrvatska još nije počela izlaziti iz krize, što nije slučaj u većini europskih zemalja.

Hrvatska je Vlada planiranju proračuna za 2012. godinu pristupila vrlo optimistično, očekujući izlazak zemlje iz krize i to u drugom dijelu godine. Stoga su se i proračunske projekcije dimenzionirale prema očekivanom rastu BDP-a od 0,8% temeljenom na snažnom rastu investicija, posebno javnih poduzeća. Intencija je bila da se rastom prihoda od 1,4% i smanjenjem

Europska unija i dalje inzistira na fiskalnoj konsolidaciji...

...ali jača svijest da samo mjere štednje ne mogu donijeti gospodarski rast

Proračunski se deficit većine zemalja smanjuju

Hrvatska po smanjenju deficita na začelju

Proračun za 2012. temeljen na optimističnim prognozama rasta

Izmjenama poreznog sustava nastoji se porezni teret prebaciti s rada na potrošnju i imovinu

Uštede se primarno traže u materijalnim troškovima, subvencijama i dodacima na plaću

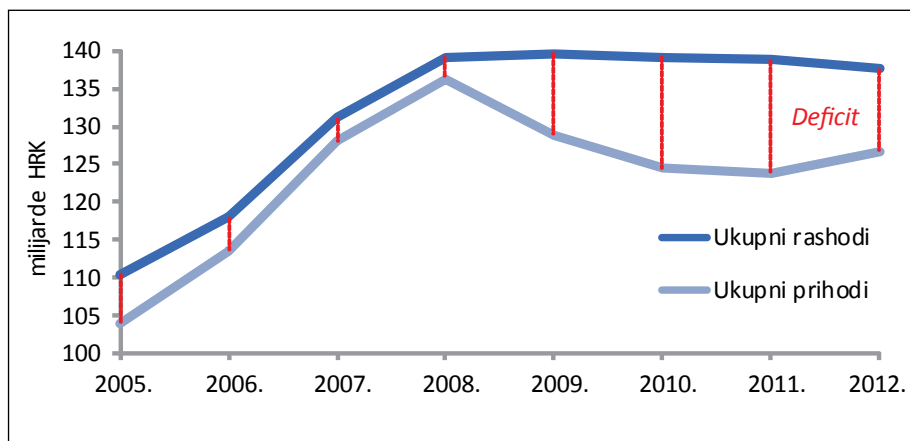
Težište aktivnosti na naplati poreznih prihoda i dugova

rashoda za 2,8% otvori prostor za ostvarenje deficita državnog proračuna od -2,8% BDP-a, odnosno deficita proračuna opće države od -3,3% BDP-a (-3,8% po ESA 95 metodologiji). Dakle, temeljna ideja proračunske politike bila je poboljšanje uvjeta za obavljanje poduzetničke aktivnosti te povećanje konkurentnosti i to putem poreznih promjena koje bi smanjile trošak rada prebacujući ga na veće porezno opterećenje potrošnje i imovine. U tu je svrhu od 1. ožujka 2012. g. povećana opća stopa PDV-a s 23% na 25% uz istodobno uvođenje snižene stope od 10% na jestiva ulja i masti, isporuku vode, šećer i dječju hranu. Nastavno na to, od 1. svibnja smanjen je doprinos za zdravstveno osiguranje s 15% na 13% kako bi se smanjio trošak rada. Usto, da bi se zaštitile niže dohodovne skupine stanovništva i povećala progresivnost oporezivanja, od 1. ožujka uvedene su izmjene u sustavu oporezivanja dohotka od rada: podignuta je visina osnovnog odbitka s 1.800 na 2.200 kuna (za umirovljenike s 3.200 na 3.400 kuna) te su u skladu s tim promijenjeni i porezni razredi, a zadržane iste porezne stope.

Na rashodnoj strani proračuna planirane su racionalizacije na svim razinama, a posebno se računalo sa smanjenjem materijalnih rashoda, subvencija (*posebno poljoprivredi i HŽ-u*) te rashoda za zaposlene (*posebni dodaci, rad na određeno vrijeme, prekovremeni rad, posebni uvjeti rada*). U konačnici, radi se o situaciji u kojoj su proračunski rashodi planirani na nominalno nižoj razini nego prethodne godine.

S obzirom da tijekom godine nisu realizirale očekivane investicije, a da ni oporavak zemalja u okruženju nije slijedio očekivanju dinamiku, umjesto rasta ostvaren je pad BDP-a pa se stanje proračuna moralo prilagođavati novonastaloj situaciji. Pritom se država prvenstveno usmjerila na provedbu aktivnosti koje bi rezultirale zadržavanjem dostatne razine proračunskih prihoda. To je osigurano pojačanim aktivnostima na sprječavanju porezne evazije i boljom naplatom proračunskih prihoda, uključujući naplatu poreznih dugova. U tom je kontekstu zakonskim rješenjima prvo omogućena objava liste poreznih dužnika, a potom jednokratna naplata poreznih dugova bez plaćanja kamata i otplata dugova na rate, a istodobno je onemogućena isplata plaća bez plaćanja doprinosa. Na realno stanje javnih financija reagirano je relativno kasno, tek u studenome, kada je donesen rebalans proračuna. U odnosu na plan, rebalansom su ukupni proračunski prihodi povećani za 1,4 milijarde kuna, dok su ukupni rashodi povećani za 1,5 milijardi kuna što je rezultiralo i blagim rastom proračunskog deficita (*za 94,5 milijuna kuna*). Time nisu bile narušene glavne intencije proračunskog plana jer su ukupni rashodi i dalje bili nominalno niži od ostvarenja u 2011. godini (*za 1,1 milijardu kuna*), a zadržana je i namjera fiskalne konsolidacije (*deficit državnog proračuna smanjen je za četiri milijarde kuna te zadržan na razini ispod 10 milijardi kuna*).

PRIHODI I RASHODI PRORAČUNA OPĆE DRŽAVE

Izvor: Ministarstvo o financija; obrada HGK

U konačnici je u 2012. godini ostvaren proračun konsolidirane opće države s ukupnim prihodima od 126,7 milijardi kuna i ukupnim rashodima od 137,6 milijardi kuna, a to je rezultiralo proračunskim manjkom od 10,9 milijardi kuna. Pritom su ukupni prihodi bili 2,9 milijardi kuna ili 2,3% veći nego prethodne godine, a ukupni su rashodi smanjeni za 1,2 milijarde kuna ili 0,9%. Deficit je tako smanjen za 4,1 milijardu kuna ili za 27,5%. Pritom ipak treba naglasiti da je, nakon tri godine uzastopnog pada, zabilježen rast prihoda te da je već treću godinu zaredom ostvareno smanjivanje ukupnih rashoda. Činjenica je da su u doba krize i druge zemlje stabilnost fiskalne politike nastojale zadržati kombinacijom mjera koje djeluju na ublažavanje pada proračunskih prihoda i mjera kojima se omogućava smanjivanje proračunskih rashoda. Međutim, u takvim se situacijama preporuča da se konsolidacija uglavnom vrši putem strukturnih prilagodbi (omogućuju smanjenje proračunskih rashoda), a manjim dijelom preko povećanja prihodne strane s obzirom da ono znači i veće opterećenje poduzetništva i stanovništva. U slučaju Hrvatske, oklijevanja s važnim strukturnim reformama, uključujući reformu javne uprave, zdravstvenog i mirovinskog sustava, nije omogućilo dovoljne uštede na rashodnoj strani proračuna pa je to kompenzirano povećanjem proračunskih prihoda, što u uvjetima pada gospodarske aktivnosti nije optimalno rješenje.

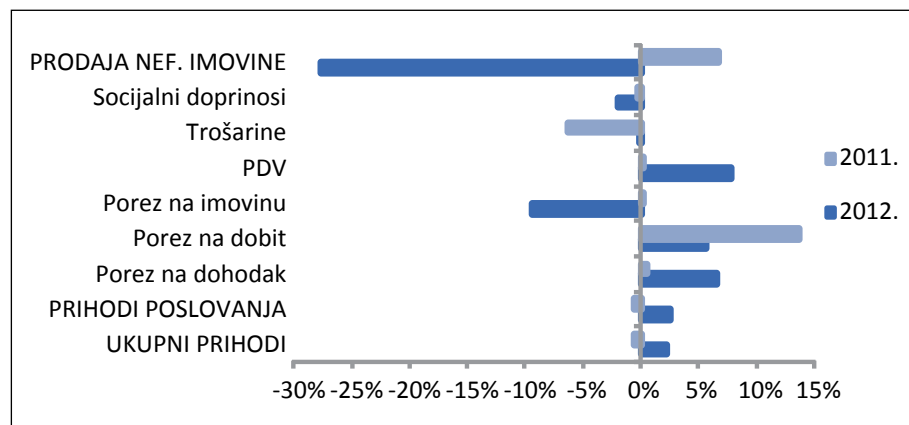
Prihodi poslovanja proračuna konsolidirane opće države u 2012. godini ostvareni su u iznosu od 126,1 milijardi kuna što je 2,5% više nego prethodne godine, ali i 8,6 milijardi kuna manje nego u pretkriznoj 2008. godini. Rastu prihoda najviše je pridonio rast poreznih prihoda (+5,5%), unutar kojih posebno rast prihoda od PDV-a (za 2,9 milijardi kuna ili za 7,8%) pod utjecajem povišene porezne stope za dva postotna boda. Međugodišnji rast zabilježili su i prihodi od poreza na dohodak (+6,5%) i dobit (+5,6%), ali su istodobno smanjeni prihodi od poreza na imovinu (-9,4%) i carina (-0,7%), dok su prihodi od trošarina praktički zadržani na prošlogodišnjoj razini (smanjeni za 0,1%). Unutar trošarina rast su zabilježile jedino trošarine na duhanske prerađevine (+12,7%) i na alkoholna pića (+10,9%), dok su sve ostale trošarine zabilježile pad koji je bio najizraženiji kod trošarine na motorna vozila, polovila i zrakoplove (-19,8%) te kod trošarine na naftne derivate (-5,0%). Prihodi od socijalnih doprinosa, koji čine 30% proračunskih prihoda poslovanja, smanjeni su za 759 milijuna kuna ili za 2% što je manje nego se moglo očekivati zbog smanjenja broja zaposlenih, smanjenja realnih bruto plaća te smanjenja stope doprinosa za zdravstveno osiguranje (za dva postotna boda). Pad prihoda od socijalnih doprinosa ublažen je njihovom boljom naplatom, a posebno provedbom aktivnosti koje su onemogućile isplatu plaća bez isplate doprinosa.

Poreznom presijom povećani prihodi, uštedama blago smanjeni rashodi - rezultat 4 mlrd. kn niži deficit

Smanjeni deficit uglavnom rezultat povećanja prihoda

Rast prihoda determiniran rastom poreznih prihoda, a posebno prihoda od PDV-a za 7,8%

MEĐUGODIŠNJE STOPE RASTA PRORAČUNSKIH PRIHODA

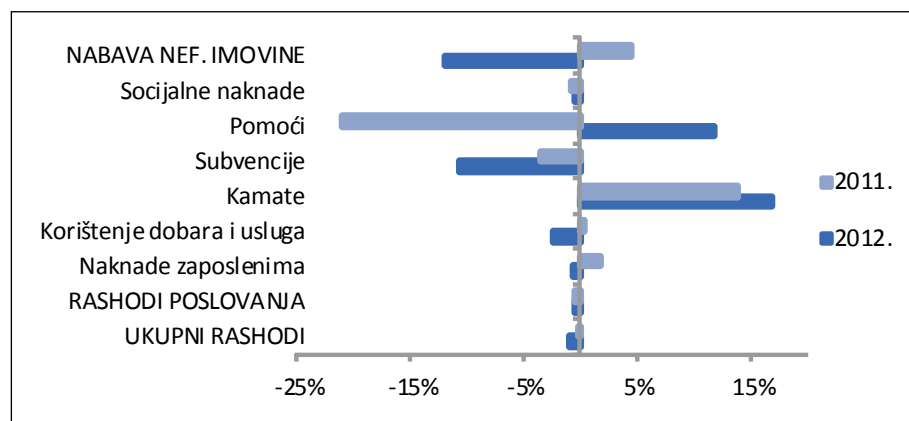
Izvor: Ministarstvo financija; obrada HGK

Izostala znatnija
korekcija visine
i strukture
proračunskih
rashoda

Visoki rast
izdataka za
kamate

Iako se posljednjih godina bilježi blago smanjenje rashoda poslovanja proračuna konsolidirane opće države (u 2012. g. za 531,2 milijuna kuna ili za 0,4%) ipak su oni još uvijek znatno viši (za 2,2 milijarde kuna) od razine ostvarene u 2008. godini. Neelastičnost znatnog dijela proračunskih rashoda i nespornost za dublje strukturne reforme nisu ostavili dovoljno prostora za adekvatnu prilagodbu recesijskim kretanjima. Stoga se uloga fiskalne politike svela na postupnost u smanjivanju državne potrošnje kako bi se ograničio negativni učinak njenog smanjenja na kretanje bruto domaćeg proizvoda. U takvim okolnostima uštede su se odnosile na smanjenje rashoda za subvencije (-10,6%), troškove korištenja dobara i usluga (-2,4%) i naknade zaposlenicima javne i državne uprave (-0,6%). Pritom su subvencije primarno smanjivane trgovačkim društvima u javnom sektoru (-21,2%), dok su istodobno blago porasle subvencije trgovačkim društvima izvan javnog sektora. Uštede na plaćama u državnoj upravi nisu ostvarene u planiranim okvirima pa je relativno skroman pad naknada zaposlenicima rezultat isključivo smanjenih davanja vezanih uz isplatu plaća (ukidanje božićnica i dodataka učiteljima i nastavnicima vezanih uz radni staž te smanjenje izdvajanja za doprinos za zdravstveno osiguranje). Smanjenje je zabilježeno i kod socijalnih naknada (-0,4%) pri čemu su smanjene socijalne naknade za zaposlenike (za 2,9%), kao i naknade za socijalnu pomoć (za 2,1%), dok su neznatno porasle socijalne naknade iz osiguranja (za 0,1%). S druge strane, visoko zaduživanje države rezultiralo je snažnim rastom rashoda za kamate (za 1,3 milijarde kuna ili za 16,9%) pri čemu su rashodi za kamate na domaćem tržištu povećani za 12,9%, a na inozemnom tržištu za 24,7%.

MEĐUGODIŠNJE STOPE RASTA PRORAČUNSKIH RASHODA

Izvor: Ministarstvo financija; obrada HGK

Zbog potrebe uravnoteženja proračuna uštede su bile usmjerene na smanjenje nabave nefinancijske imovine, odnosno smanjenje investicijske aktivnosti države. Tako je u odnosu na 2011. godinu nabava nefinancijske imovine smanjena za 11,9%, odnosno za 700,2 milijuna kuna (*pri čemu dugotrajne nefinancijske imovine za 601,6 milijuna kuna*). U odnosu na 2008. godinu, nabave nefinancijske imovine smanjena je za 3,7 milijardi kuna pri čemu su izdaci za nabavu dugotrajne nefinancijske imovine bili niži za 3,2 milijarde kuna.

Po veličini proračunske potrošnje Hrvatska se tako, na prvi pogled, nalazi u nešto povoljnijoj poziciji u odnosu na prosjek EU 27. Međutim, kada se radi usporedba sa zemljama sličnih karakteristika, onda je situacija ipak nepovoljnija. Tako je Hrvatska prema udjelu proračunskih prihoda u BDP-u (38,2%) na znatno nižoj razini od prosjeka EU 27 (45,4%), ali pritom niži udio od nas ima sedam zemalja među kojima su Slovačka, Rumunjska i Bugarska. I po udjelu proračunskih rashoda u BDP-u (42,3%) na nižoj je razini od prosjeka EU 27 (49,4%), pri čemu niži udio od našeg bilježi šest zemalja uključujući Bugarsku, Rumunjsku i Slovačku. Slična je situacija i s razinom proračunskog deficita (-3,8% BDP-a) koji je niži od prosječnog u EU 27 (-4%) pri čemu čak 14 zemalja bilježi viši udio deficita u BDP-u.

PRIHODI, RASHODI I DEFICIT PRORAČUNA OPĆE DRŽAVE
- % BDP-a 2012. godini -

	Prihodi	Rashodi	Deficit/suficit
Španjolska	36,4	47,0	↑ -10,6
Grčka	44,7	54,8	-10,0
Irska	34,6	42,1	-7,6
Portugal	41,0	47,4	-6,4
Ujedinjeno Kraljevstvo	42,2	48,5	-6,3
Cipar	40,0	46,3	-6,3
Francuska	51,7	56,6	-4,8
Češka	40,1	44,5	-4,4
Slovačka	33,1	37,4	-4,3
Nizozemska	46,4	50,4	-4,1
Slovenija	45,0	49,0	-4,0
EU 27	45,4	49,4	-4,0
Danska	55,5	59,6	-4,0
Poljska	38,4	42,3	-3,9
Belgija	50,8	54,8	-3,9
Hrvatska*	38,2	42,0	-3,8
Malta	40,5	43,9	-3,3
Litva	32,9	36,2	-3,2
Italija	47,7	50,6	-3,0
Rumunjska	33,5	36,4	-2,9
Austrija	48,7	51,2	-2,5
Finska	53,7	56,0	-1,9
Mađarska	46,5	48,5	-1,9
Latvija	35,2	36,5	-1,2
Bugarska	34,9	35,7	-0,8
Luksemburg	42,1	43,0	-0,8
Švedska	51,3	52,0	-0,5
Estonija	40,2	40,5	-0,3
Njemačka	45,2	45,0	0,2

*Preliminarni podaci

Izvor: EUROSTAT, Ministarstvo o financija; obrada HGK

*Smanjena
investicijska
aktivnost države*

*Po veličini
proračuna Hrvatska
je u nepovoljnijem
položaju u odnosu
na neke zemlje u
okruženju*

*Kontinuirani
proračunski deficit
i visok javni dug
glavni su izazovi
fiskalne politike
u narednom
razdoblju*

Problem naše fiskalne politike kontinuirani je proračunski deficit koji se, s jedne strane, kumulira u već visokoj razini javnog duga zemlje, a s druge strane, primorava nas da sve veći dio proračunskih rashoda usmjeravamo u plaćanje kamata za postojeće dugove (*u 2012.g. 8,8 milijardi kuna uz tendenciju ubrzanog rasta*). Način na koji se proračunski deficit ipak drži pod kontrolom dugoročno nije održiv jer se oslanja na visoko porezno opterećenje poduzetništva i stanovništva (*po visini stope PDV-a unutar EU samo je Mađarska ispred Hrvatske*), a istodobno se u tu svrhu koriste i izvori prihoda koji su praktički jednokratne naravi (*naplata poreznog duga, prodaja imovine*). Izlaz iz takve situacije jedino je u uspostavljanju dostatnog dugoročno održivog gospodarskog rasta, čemu i fiskalna politika svojom usmjerenošću i strukturom mora pridonijeti.

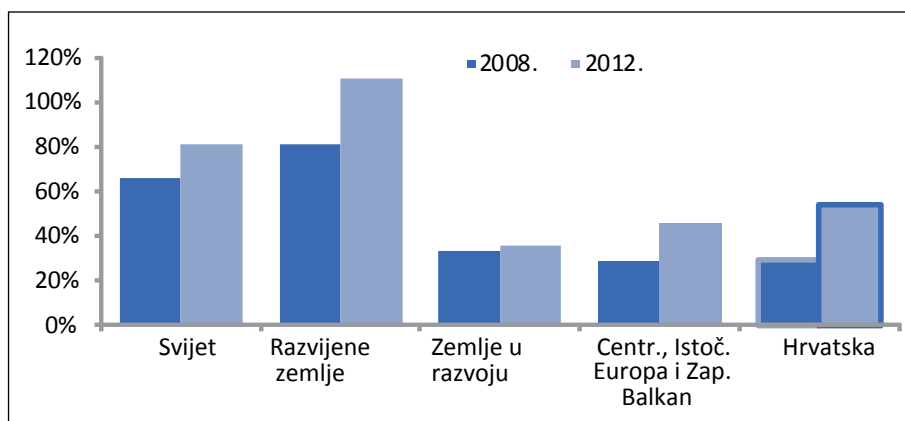
JAVNI DUG

Državna intervencija pojedinih zemalja u vrijeme krize usmjerena na saniranje bankovnog i financijskog sektora, pomoć posrnulom gospodarstvu te ublažavanje socijalnih posljedica kod stanovništva rezultirala je, uz porast proračunskih deficita, i visokim dosad gotovo nezabilježenim povećanjem duga opće države. Postupni izlazak iz krize reflektirao se na povratak fiskalnoj konsolidaciji tako da je udio proračunskog deficita u BDP-u na svjetskoj razini smanjen s -4,5% u 2011. g. na -4,3% u 2012. g. što je posebno bilo izraženo kod razvijenih ekonomija koje su istodobno smanjile proračunski manjak sa -6,6% na -5,9%. Međutim, samo smanjivanje veličine proračunskog deficita još nije bilo dovoljno da se pretoči i u zaustavljanje rasta relativne razine javnog duga. Tako je od 2008. g. do 2012. g. udio javnog duga u BDP-u na svjetskoj razini povećan sa 65,7% na 81,1% pri čemu kod razvijenih zemalja sa 81,3% na 110,2%, a kod zemalja u razvoju sa 33,5% na 35,2% (prema podacima MMF: *Fiscal Monitor*, April 2013). Ni 2012. godina nije donijela očekivano smirivanje rasta javnog duga s obzirom da je, u odnosu na prethodnu godinu, zabilježen porast njegova udjela u BDP-u za 1,4 postotni bod na svjetskoj razini te za 4,7 postotnih bodova kod razvijenih zemalja. Pritom su pojedine razvijene zemlje dosegle već izuzetno visoke udjele javnog duga u BDP-u, kao npr. Japan (237,9%), Grčka (158,5%), Italija (127%), Portugal (123%) i SAD (106,5%). S obzirom da su znanstvena istraživanja pokazala da pri razini javnog duga u BDP-u višoj od 90% jača njihov utjecaj na usporavanje dinamike gospodarskog rasta, sve se ozbiljnije traže načini da se putanja javnog duga svede u održive okvire. Povijesna iskustva dokazuju da to nije moguće bez uspostavljanja snažnijeg gospodarskog rasta pa se rješenja traže u adekvatnoj kombinaciji mjera usmjerenih na fiskalnu štednju uz istodobno poticanje gospodarskog rasta.

Državna intervencija mnogih zemalja povećala je tijekom krize javni dug do dugoročno neodrživih granica

Postupnim izlaskom iz krize smanjuju se proračunski deficiti, ali rast javnog duga još nije zaustavljen

UDIO DUGA OPĆE DRŽAVE U BDP-U

Izvor: MMF, Ministarstvo financija; obrada HGK

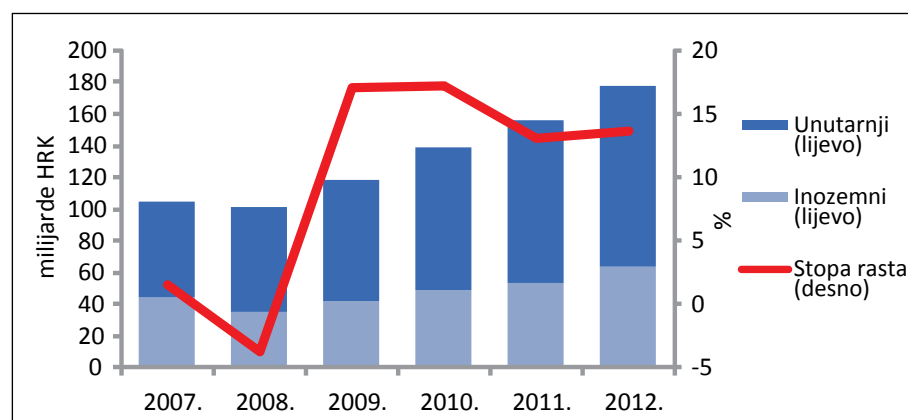
U Hrvatskoj se nastavlja izuzetno visok rast javnog duga

Dinamika rasta čak je i ubrzana zbog preuzimanja obveza brodogradnje u javni dug

Slična je situacija i u Hrvatskoj u kojoj se kontinuirani proračunski deficiti kumuliraju u rastućem javnom dugu. Određena razlika je u tome što mi u krizi nismo trebali sanirati banke, ali je zato neophodno sanirati ranije stvorene deficite u određenim djelatnostima, što se posebno odnosi na brodogradnju i zdravstveni sustav. Produljeno trajanje krize u nas rezultiralo je snažnim rastom javnog duga koji se posljednje četiri godinama kretao po dvoznamenkastim stopama rasta. U te četiri godine javni dug povećan je ukupno za 76,7 milijardi kuna, a udio javnog duga u BDP-u sa 29,3% u 2008. godini na 53,7% u 2012. godini, odnosno za čak 24,4 postotna boda.

Na kraju 2012. godine javni dug dosegao je iznos od 177,3 milijarde kuna pri čemu se 64,6% ukupnog duga odnosilo na unutarnji dug, a 35,4% na inozemni dug. U odnosu na prethodnu godinu ukupan je dug povećan za 21,3 milijardu kuna ili za 13,7% pri čemu je unutarnji dug povećan za 11,2 milijarde kuna, a inozemni dug za 10,1 milijardu kuna. Rast duga u 2012. godini bio je za 0,7 postotnih bodova viši nego prethodne godine, unatoč činjenici da je u istom razdoblju zabilježeno smanjenje proračunskog deficita. Razlog tome je to što je država, u procesu restrukturiranja brodogradilišta, preuzela u javni dug njihove obveze u iznosu od 9,2 milijarde kuna (2,8% BDP-a) čime je, s jedne strane, povećan ukupan iznos javnog duga, a s druge je strane smanjen iznos državnih jamstava, odnosno potencijalnih obveza države.

KRETANJE JAVNOG DUGA

Izvor: Ministarstvo financija; obrada HGK

Obilato su korišteni svi oblici zaduživanja na domaćem i inozemnom tržištu

Visok je valutni rizik – tek 28% duga denominirano u kunama

Nastojeći zadovoljiti visoke potrebe za financiranjem deficita, država se tijekom godine obilato koristila svim oblicima zaduživanja. Tako se u prvom kvartalu pretežito koristila emisijom trezorskih zapisa, u drugom se kvartalu zadužila izdavanjem obveznice na inozemnom tržištu, u trećem su kvartalu izdane dvije obveznice na domaćem tržištu da bi u četvrtom kvartalu primat preuzelo kreditno zaduživanje. Pritom je tijekom godine ukupno emitirano 23,1 milijarda kuna i 2,1 milijarda eura trezorskih zapisa, plasirana je inozemna obveznica u iznosu od 1,5 milijardi USD s kamatom od 6,25%, a na domaćem su tržištu plasirane obveznice od 2 milijarde kuna s kamatom od 5,75% te 400 milijuna eura s kamatom od 6,5%. Konačan rezultat navedenih transakcija je struktura javnog duga u kojoj dominira zaduživanje putem dugoročnih vrijednosnih papira (63%), a potom zaduživanje putem zajmova (27%) i trezorskih zapisa (10%). Nastojanje države da se, zaduživanjem na stranim financijskim tržištima, spriječi istiskivanje ostalih sektora na domaćem tržištu rezultiralo je povećanjem duga denominiranog u stranoj valuti pa se krajem

godine 65% ukupnog duga odnosilo na dug denominiran u eurima, 7% na dug denominiran u američkim dolarima, a 28% na dug denominiran u kunama.

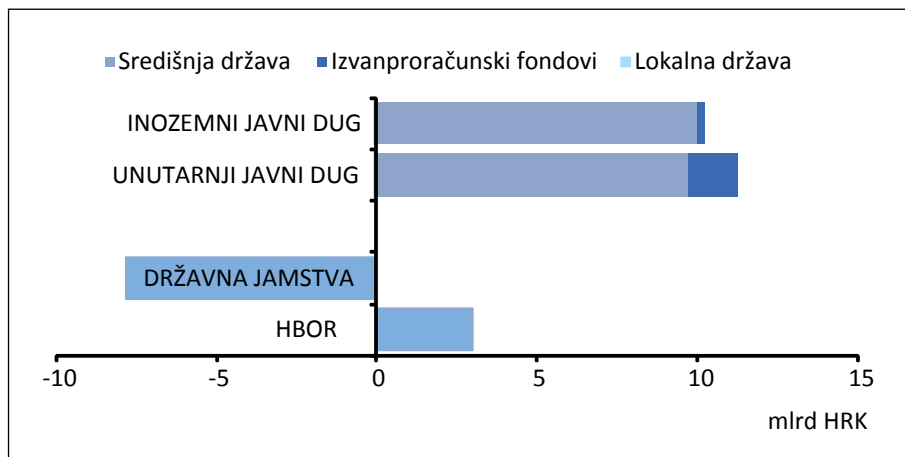
Tijekom 2012. godine država se lako i po relativno povoljnim uvjetima zaduživala na domaćem tržištu s obzirom da su pri posustalom i sve rizičnijem kreditiranju gospodarstva i stanovništva banke bile sklone plasiranju sredstava u državu. Uz to je fondovska industrija, pri volatilnosti na tržištu dionica, i dalje bila spremna znatan dio sredstava ulagati u državne obveznice kao sigurniji oblik plasmana koji nosi fiksni prinos. Država nije imala problema ni u zaduživanju na inozemnom tržištu s obzirom da su pri rušenju kreditnog rejtinga velikog broja zemalja i problemima u perifernim zemljama eurozone investitori bili spremni plasirati višak sredstava u zemlje koje još uvijek redovito podmiruju svoje obveze. Međutim, cijena zaduživanja bila je visoka pa će troškovi kamata u narednim godinama snažno opterećivati državni proračun (*rashodi za kamate proračuna opće države već su u 2012. godini iznosili 2,7% BDP-a, a u 2013. g. se očekuje njihov porast na 3% BDP-a*).

U strukturi javnog duga dominantna je uloga središnje države na koju se odnosi 93,5% ukupnog duga pa stoga njene aktivnosti opredjeljuju i ukupna kretanja i stanje duga. Na izvanproračunske korisnike otpada 5,4%, a na lokalnu državu 1,1% ukupnog javnog duga. Po dinamici rasta, u posljednje tri godine, prednjače izvanproračunski korisnici čiji je dug u 2012. godini povećan za 1,7 milijardi kuna, odnosno za 22,2%. Istodobno je dug središnje države povećan za 19,7 milijardi kuna ili za 13,5%. Nasuprot tome, u posljednje se dvije godine smanjuje dug lokalne države (*tijekom 2012. godine smanjen je za 74,8 milijuna kuna ili za 3,7%*) koja nema dovoljan vlastiti fiskalni kapacitet za snažnije zaduživanje.

*Servisiranje naraslog
troška kamata
ograničavat će
mogućnosti budućeg
razvoja*

*Na središnju državu
odnosi se 93,5%
javnog duga*

PRIRAST DUGA U 2012. GODINI

Izvor: Ministarstvo financija; obrada HGK

Za cjelovito razmatranje problematike duga opće države potrebno je uzeti u obzir i potencijalne obveze države koje se odnose na dana državna jamstva i dug HBOR-a. Iako navedene stavke ne ulaze u definiciju javnog duga, one su ipak realna opasnost da to mogu postati, kao što se to dogodilo s jamstvima brodogradilištima. Na kraju 2012. godine ukupan je dug HBOR-a iznosio 16,3 milijarde kuna što je 4,9% BDP-a. U odnosu na kraj prethodne godine dug je HBOR-a povećan za tri milijarde kuna ili za 22,5% zbog nastojanja da se navedena banka snažnije uključi u provedbu mjera i aktivnosti koje bi olakšale izlazak gospodarstva iz recesije. S druge strane, izdana su državna jamstva krajem godine iznosila 38,7 milijardi kuna što je 11,7% BDP-a. Iznos jamstava

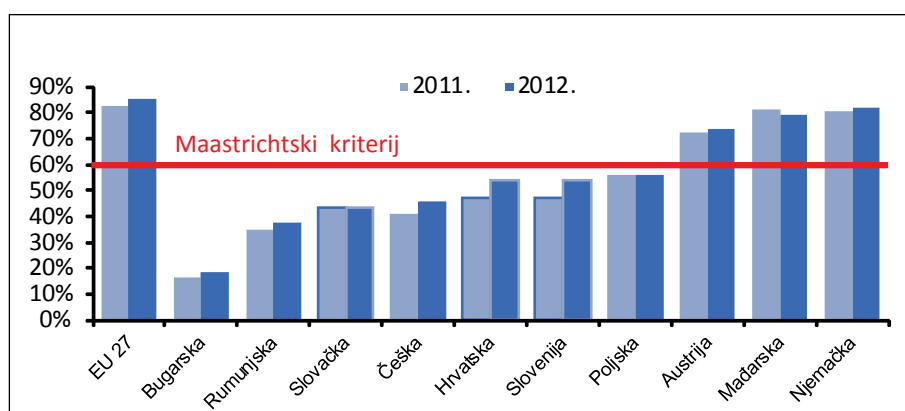
*Najbržu dinamiku
rasta bilježe
izvanproračunski
fondovi, dok lokalna
država smanjuje svoj
dug*

Po visini duga
još smo ispod
europskog prosjeka,
ali smo po dinamici
rasta pri vrhu

smanjen je u odnosu na stanje u prethodnoj godini za 7,8 milijardi kuna, zahvaljujući reklasifikaciji jamstava za obveze brodogradilišta. Zabrinjava činjenica da je šire definiran ukupan dug opće države (*javni dug uvećan za potencijalne obveze*) već sada visok i iznosi 70,4% BDP-a.

U odnosu na neke druge zemlje Europske unije sama visina našeg javnog duga još uvijek nije alarmantna. S udjelom javnog duga od 53,7% BDP-a nalazimo se ispod prosjeka EU 27 koji iznosi 85,3%. Najniži udjel ima Rumunjska (37,8% BDP-a), a ukupno osam zemalja trenutno bilježi niži udjel javnog duga u BDP-u od Hrvatske. S druge strane, iznos javnog duga viši od iznosa BDP-a bilježe Irska (117,6%), Portugal (123,6%), Italija (127%) i Grčka (156,9%). Posljedice krize i sporog oporavka reflektirale su se u činjenici da je svega 13 zemalja Europske unije bilježilo udio javnog duga u BDP-u niži od 60%.

UDIO OPĆE DRŽAVE U BDP-U

Izvor: EUROSTAT, Ministarstvo financija; obrada HGK

Zabrinjava
nastavak visokog
rasta javnog
duga i nepovoljne
perspektive –
neophodan
dinamičniji
gospodarski rast

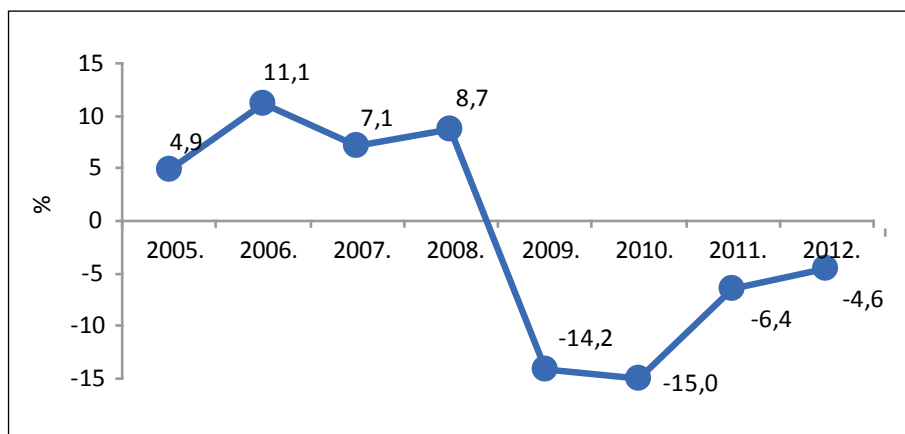
Ono što zaista zabrinjava je izrazito visoka dinamika rasta hrvatskog javnog duga. Odnosno, udio se javnog duga u BDP-u od 2008. g. do 2012. g. povećao za 24,4 postotna boda (*samo osam zemalja u Europskoj uniji bilježi snažniji rast od našeg*). Situacija je još nepovoljnija promatra li se rast duga samo u 2012. godini, tijekom koje je udio javnog duga u BDP-u povećan za 6,5 postotnih bodova (*prosjeak EU 27 je 2,8 postotnih bodova*), dok je tek šest europskih zemalja zabilježilo izraženije pogoršanje situacije. Nastavak ovakvog trenda ubrzo bi mogao dovesti do neprihvatljive razine javnog duga, odnosno u kratkom bi roku mogli prekoračiti granice određene Maastrichtskim kriterijem od 60% BDP-a. To onda sugerira vanjski monitoring i nametnute procedure svođenja razine javnog duga u održive granice.

Dakle, zaključno se može kazati da je stanje, a posebno dinamika rasta javnog duga vrlo nepovoljno. Načelno se smatra da je za zemlju naših karakteristika stanje optimalno kada udio javnog duga u BDP-u ne prelazi 40% što je u znatnoj mjeri već nadmašeno. Pored toga, ako se javni dug promatra u širem kontekstu (*zajedno s potencijalnim obvezama*), onda je njegova razina i iznad Maastrichtskih 60%. Zabrinjava tendencija rasta duga koja je izrazito visoka, to još više što se i nadalje računa s ostvarivanjem proračunskog deficita, a istodobno treba riješiti i dubioze u zdravstvenom sustavu. Stoga rješenja neće biti lagana niti brza s obzirom da će istodobno trebati, s jedne strane, smanjivati značaj državne potrošnje provedbom strukturnih reformi, a s druge strane, morat će se usmjeriti maksimalni naponi na oživljavanje gospodarskog rasta. Činjenica je, naime, da jedino dovoljno snažan dugoročno održiv gospodarski rast može olakšati rješavanje problema nagomilanih dugova i deficita.

INVESTICIJE I INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA

Investicije su u Hrvatskoj bile jedna od ekonomskih kategorija najteže pogođenih ekonomskom krizom pa je vrijednost investicija u fiksni kapital (u strukturi BDP-a) u 2009. godini realno smanjena za 14,2%, a u 2010. za 15,0%. Nakon toga je pad vrijednosti investicija, s obzirom na snižavanje baze, usporen, ali je njihova realna vrijednost u 2012. godini, uz pad od 6,4%, ipak bila 35% niža nego u pretkriznoj 2008. godini.

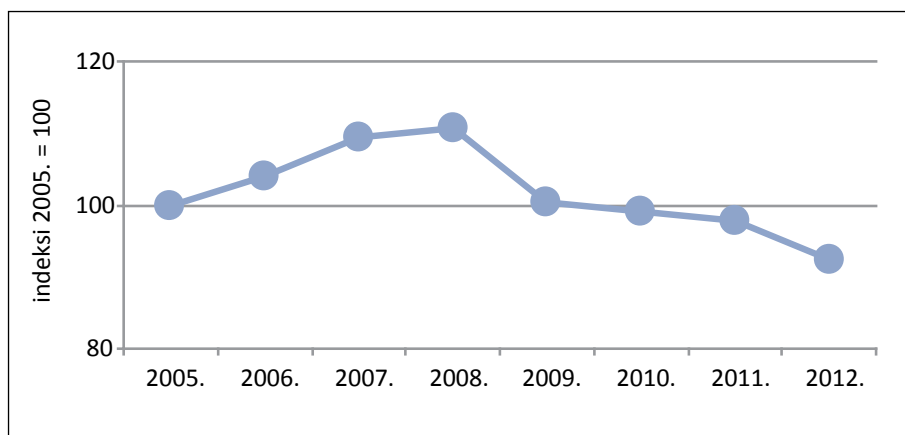
INVESTICIJE U FIKSNI KAPITAL - STRUKTURA BDP-a
-realne stope rasta-

Izvor: DZS; obrada HGK

Takvo kretanje investicija znatno je utjecalo na kretanje BDP-a, odnosno na usporavanje ukupne gospodarske aktivnosti. Kako je pad investicija bio izraženiji od ukupnog pada BDP-a došlo je do smanjivanja njihovog udjela, sa 28,4% u 2008. na 20,8% u 2012. godini.

RAZINA INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE
-indeksi 2005.=100-

Izvor: DZS; obrada HGK

Nekoliko je osnovnih razloga za takav pad investicija: pad potražnje doveo je do viškova proizvodnih kapaciteta, odnosno (što je u Hrvatskoj bilo posebno izraženo) viška neprodanih stanova, otežan je pristup kapitalu, a u uvjetima krize smanjena je i sklonost investiranju. S druge strane, visoka razina zaduženosti i deficita svih razina opće države, dovela je do velikog pada javnih investicija koje su u pretkriznom razdoblju bile značajan faktor gospodarskog rasta.

Kriza je snažno utjecala na pad vrijednosti investicija

Znatno smanjenje njihovog udjela u BDP-u

Višak kapaciteta, otežan pristup kapitalu, smanjena sklonost investiranju

BROJ IZGRAĐENIH STANOVA U RAZDOBLJU 2005. DO 2011.

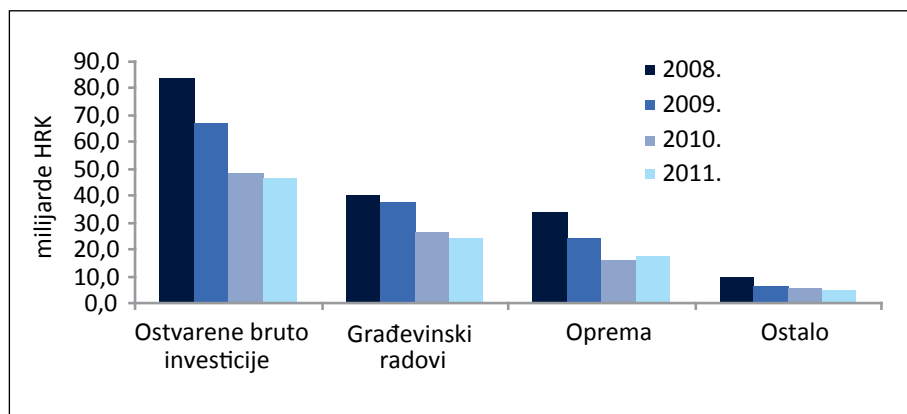
Izvor: DZS; obrada HGK

Oko 50% investicija činile su investicije u građevinske radove

Tijekom krize znatno su smanjene investicije u građevinske radove, ali su isto tako smanjene i investicije u opremu

U pretkriznom su razdoblju izgradnja infrastrukture, zamah stanogradnje i znatne investicije u građevinske radove djelatnosti van građevinskog sektora (*najviše trgovine*) s jedne strane, te relativno niska razina investicija u opremu (*proizvodne kapacitete ne računajući građevinske objekte*) s druge strane, dovele do visokog udjela građevinskih radova u strukturi investicija. Taj se udio godinama kretao na razini od približno 50%. U vrijeme najintenzivnije cestogradnje dosegao je 53%, nakon toga je laganano smanjen, da bi 2011. ponovo iznosio 52%. Naime, pored znatnog nominalnog pada vrijednosti investicija u građevinske radove, koje su u 2011. godini bile 39,8% manje nego u 2008., zabilježen je još veći pad investicija u opremu (-48,6%) te ostalih investicija (-48,2%).

OSTVARENE BRUTO INVESTICIJE

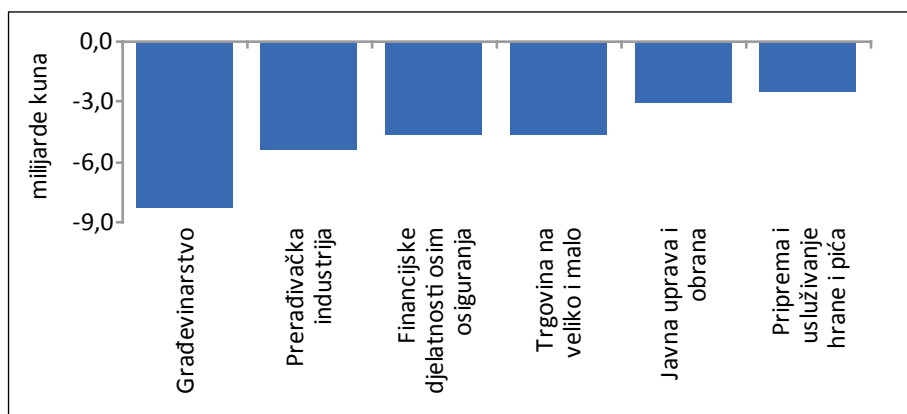
Izvor: DZS; obrada HGK

Građevinarstvo, prerađivačka industrija i trgovina – najveći investitori

No, kod njih je zabilježen i najveći pad investicija

Analiza po djelatnostima pokazuje da su najveći investitori u pretkriznom razdoblju (*u 2008. godini*) bili građevinarstvo sa 16,9% ukupnih investicija, prerađivačka industrija sa 13,1% te trgovina sa 11,2%. Stoga je upravo kod tih djelatnosti tijekom kriznih godina zabilježen i najveći pad vrijednosti investicija. Točnije od 37,1 milijarde kuna, za koliko su investicije u 2011. godini smanjene u odnosu na 2008., čak 8,3 milijardi odnosilo se na građevinarstvo, a 5,4 milijardi kuna na prerađivačku industriju.

**DJELATNOSTI S NAJVEĆIM PADOM INVESTICIJA
U RAZDOBLJU 2008. - 2011. GODINE**

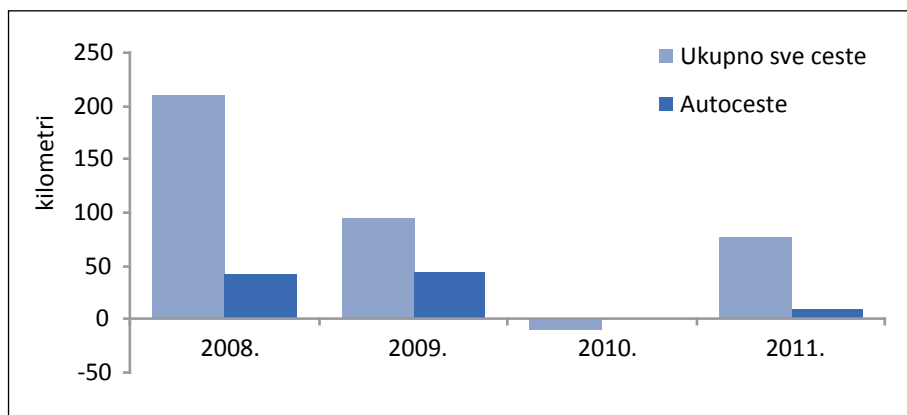

Izvor: DZS; obrada HGK

Veći dio ostvarenih investicija u građevinarstvu, u razdoblju prije krize, ostvarivan je u niskogradnji (59,4% u 2008. godini) pri čemu se najveći dio odnosio na cestogradnju. Na izgradnju zgrada istodobno se odnosilo 36,2% ukupnih investicija u građevinarstvu, dok je preostalih 4,4% ostvareno u specijaliziranim građevinskim djelatnostima. U 2011. godini, u usporedbi s 2008., znatno su smanjene i niskogradnja (-60,2%) i izgradnja zgrada (-56,2%), ali je zbog nešto većeg pada niskogradnje došlo do blagog povećanja udjela izgradnje zgrada u ukupnim investicijama građevinarstva (na 38,6%).

Niskogradnja je zadržala veći udio u građevinskim investicijama iako je i u niskogradnji zabilježen znatan pad vrijednosti investicija

POVEĆANJE MREŽE CESTA PO GODINAMA*

* puštanje u promet se u pravilu ne poklapa s razdobljem najvećih investicija

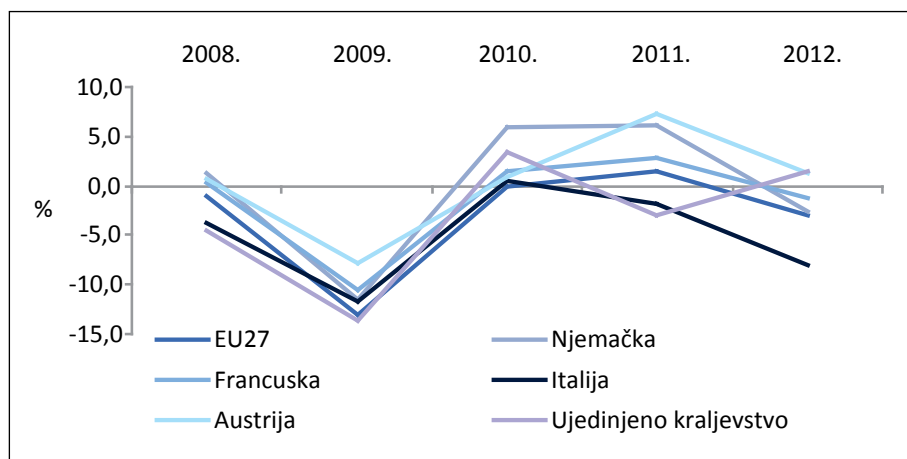
Izvor: DZS; obrada HGK

Podaci za 2012. godinu još nisu dostupni, a u 2011. godini pad investicija se na godišnjoj razini disperzirao i na druge djelatnosti. Tako je najveći pad zabilježen kod kopnenog prijevoza i cjevovodnog transporta te kod poslovanja nekretninama. Nastavljen je znatan pad kod građevinarstva i trgovine, a pri vrhu popisa su se našle i telekomunikacije. S obzirom da je vrijednost investicija kod najvećih investitora znatno smanjena, a da podatak o kretanju investicija u strukturi BDP-a pokazuje da je njihov pad usporen, ali nastavljen i u 2012., pretpostavka je da se kretanje investicija u 2012. nije bitno razlikovalo od onog u 2011. godini. S obzirom na usporavanje pada bio je tek nešto manje izražen.

Znatan pad vrijednosti investicija u 2011. zabilježen je kod kopnenog prijevoza i cjevovodnog transporta te kod poslovanja nekretninama

*Pad vrijednosti
investicija
zabilježen je i u
Europskoj uniji*

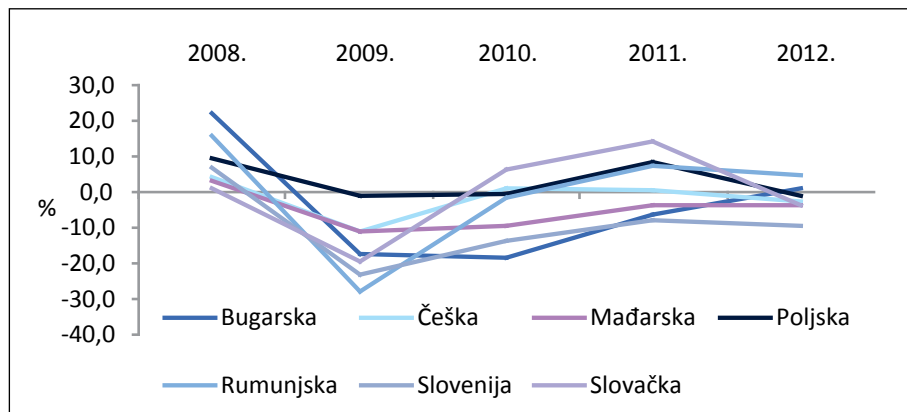
INVESTICIJE U FIKSNI KAPITAL PO ZEMLJAMA -iz strukture BDP-a, realne stope rasta-

Izvor: EUROSTAT; obrada HGK

Navedeni trendovi u kretanju investicija u osnovnim su se karakteristikama podudarali s kretanjima u Europskoj uniji. Naime, i u većini članica EU je u 2009. godini došlo do izrazitog pada vrijednosti investicija, ali je nakon toga trend pada bio nešto manje izražen nego u Hrvatskoj. Tako je na razini cijele EU već u 2010. godini vrijednost investicija realno stagnirala na razini prethodne godine, dok je razina investiranja u 2012. bila 14,3% manja nego u 2008. godini.

INVESTICIJE U FIKSNI KAPITAL PO ZEMLJAMA -iz strukture BDP-a, realne stope rasta-

Izvor: EUROSTAT; obrada HGK

*Na razini cijele EU
pad je ipak bio
manje izražen nego
u Hrvatskoj*

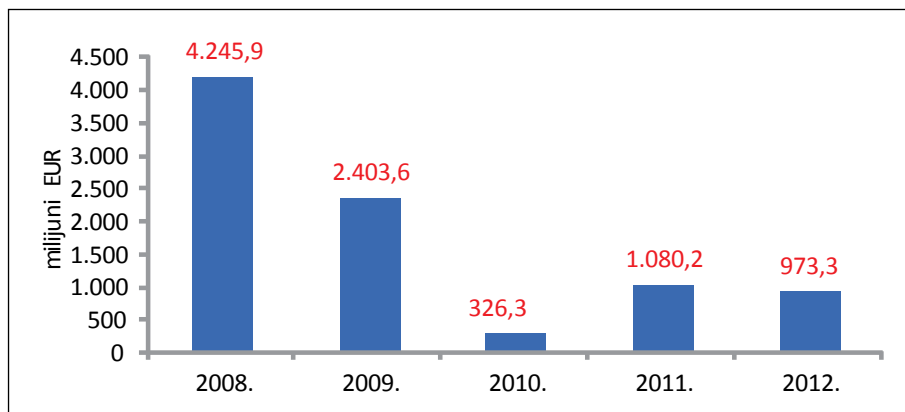
Naravno, postojala je velika razlika među članicama, pa se ta razina kretala između -52,2% u Grčkoj do rasta od 6,4% u Luksemburgu ili 5,9% u Poljskoj. Razlozi pada investicija bili su slični kao u Hrvatskoj, ali je na razini cijele EU pad ukupne potražnje ipak bio manji.

Inozemna izravna ulaganja

Prolongirana kriza hrvatske ekonomije u okruženju neizvjesnosti svjetskih financijskih tržišta, određuje vrlo slab priljev inozemnog kapitala posljednjih godina. Tijekom 2012. godine, na osnovi izravnih ulaganja priteklo je 973,3 milijuna eura što je 9,9% manje nego prethodne godine te čak 77% manje nego 2008. godine.

Značajno smanjenje FDI u godinama krize

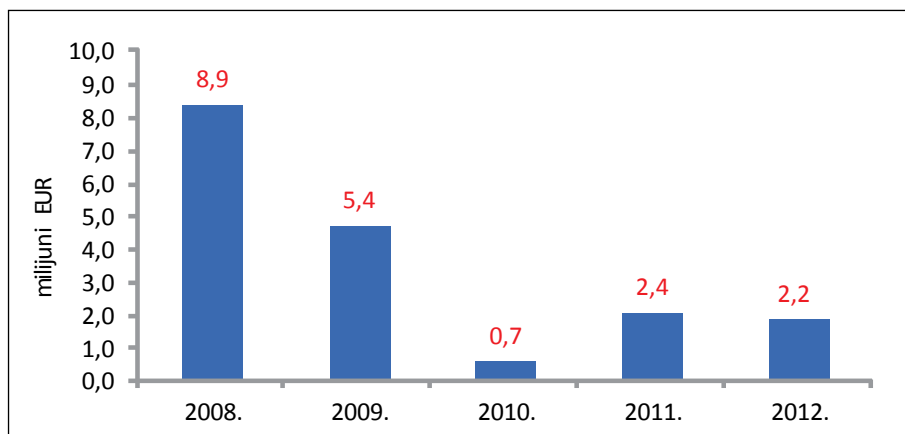
INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA U RH

Izvor: HNB; obrada HGK

U omjeru s BDP-om, iznos FDI-a nalazio se na razini od tek 2,2%, znatno manje nego u pretkriznom razdoblju, a u rekordnoj 2008. godini dosežao je 8,9%.

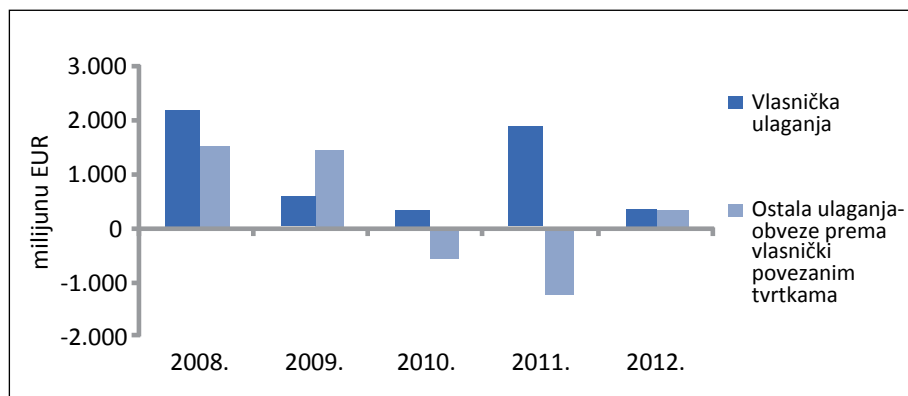
INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA U RH
-% BDP-

Izvor: HNB, DSZ; obrada HGK

Od skromne ukupne vrijednosti od 973,3 milijuna eura izravnih ulaganja, na vlasnička ulaganja (*velikim dijelom realizirana kao pretvorba potraživanja inozemnih vlasnika u udjele u vlasništvu*) odnosilo se 41%, dok se 35% odnosilo na obveze iz odnosa vlasnički povezanih tvrtki.

INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA

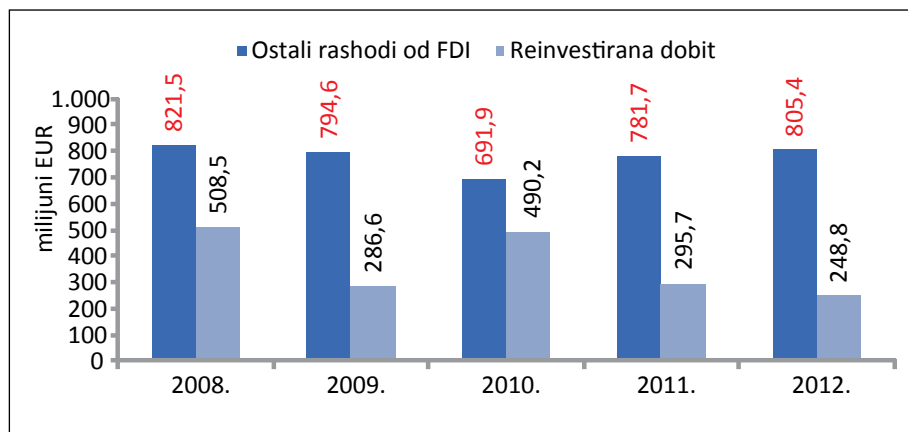

Izvor: HNB; obrada HGK

Treba napomenuti da je rast obveza iz odnosa vlasnički povezanih tvrtki realiziran prvi put nakon dvije godine. Naime, u prve dvije godine globalne krize (2008. do 2010.), inozemni vlasnici hrvatskih tvrtki povoljnim su posudbama i dokapitalizacijama pomagale njihovu poziciju, što se prekinulo u 2010. i 2011. godini kada je prvi put realizirano smanjenje obveza. Isto je bilo povezano i s ukidanjem kružne komponente ulaganja, te zamjenom potraživanja inozemnih vlasnika udjelima u vlasništvu.

U okolnostima pada profita tvrtki, posljednjih se godina i vrijednost reinvestirane dobiti realizira na nižim razinama: u 2012. godini iznosila je 248,8 milijuna eura, što je bilo najniže od 2002. godine. Pritom treba uočiti kako je odnos vrijednosti reinvestirane dobiti i ostalih rashoda od FDI posljednjih godina postao nepovoljniji: ostali rashodi su 2012. godine bili veći 4,2 puta od reinvestirane dobiti, dok su u pretkriznim godinama bili prosječno veći oko dva puta. To potvrđuje brži rast ostalih rashoda (*među kojima je i isplata dividendi stranim vlasnicima*) od rasta reinvestirane dobiti. Od 1997. godine (*otkad postoji ova vrsta podataka*) nadalje, reinvestirana je 5,1 milijarda eura.

RASHODI OD INOZEMNIH IZRAVNIH ULAGANJA

Izvor: HNB; obrada HGK

Najviša pojedinačna vrijednost izravnih ulaganja u 2012. godini realizirana je u tzv. ostalim stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima (554,3 milijuna eura) te kroz vlasnička ulaganja u nekretnine (155,4 milijuna eura). Zanimljivo s obzirom na realizacije iz prethodne, a i ranijih godina, kada je financijsko posredovanje bilo najznačajniji apsorber izravnih ulaganja (u 2012. godini, ova djelatnost privukla je marginalnih 26 milijuna eura).

Reinvestirana
dobit najniža od
2002. godine

Najviše ulaganja
u tzv. ostalim
djelatnostima

Ujedno su posebno zanimljiva sve značajnija nerezidentna ulaganja u nekretnine. Naime, vlasnička ulaganja u nekretnine tek su 2007. godine uključena kao stavka izravnih ulaganja te su u posljednjih pet godina iznosile ukupno 707 milijuna eura, čime su postala deseta djelatnost s najvećim iznosom izravnih ulaganja. Ovaj kanal izravnih ulaganja bit će još značajniji u slijedećim godinama kada Hrvatska postane punopravna članica EU, jer je za očekivati da će povećanje kupnje nekretnina od strane rezidenata EU biti znatnije. Naime, iako rezidenti EU mogu bez ograničenja kupovati hrvatske nekretnine još od 1. veljače 2009. godine, vjerojatnost je da će interes višestruko porasti kada Hrvatska bude punopravna članica Unije.

Istodobno je negativna vrijednost neto ulaganja zabilježena kod čak deset djelatnosti, najznačajnije kod djelatnosti proizvodnje koksa, naftnih derivata i nuklearnog goriva, koja je inače peta djelatnost po visini ukupnih ulaganja tijekom posljednjih devetnaest godina.

Najznačajnije zemlje ulagači u 2012. godini bile su Austrija, Luksemburg, Nizozemska i Turska. Dok prve tri zemlje i inače jesu među najvažnijim ulagačima, Turska predstavlja izvjesnu novinu. Naime, Turska, kao prva islamska zemlja, novi je interesent za ulaganja u Hrvatskoj, a za sada se orijentirala na turizam (*hoteljerstvo, marine*) i bankarski sektor (*akvizicija banke Brod d.d., investicijski fondovi*).

Kumulativno, u Hrvatsku je od 1993. godine (*kada su zabilježena prva izravna ulaganja*), zaključno s 2012. godinom, uloženo 26,8 milijardi eura (*od čega 16,6 milijardi eura vlasničkih ulaganja*), odnosno 6,4 tisuće eura per capita, što nas svrstava u gornji razred europskih zemalja usporedivih značajki. Međutim, problem je u njihovoj nepovoljnoj strukturi s niskom tehnološkom komponentom koja bi pridonijela većem i kvalitetnijem izvozu, zapošljavanju i stabilnom gospodarskom rastu.

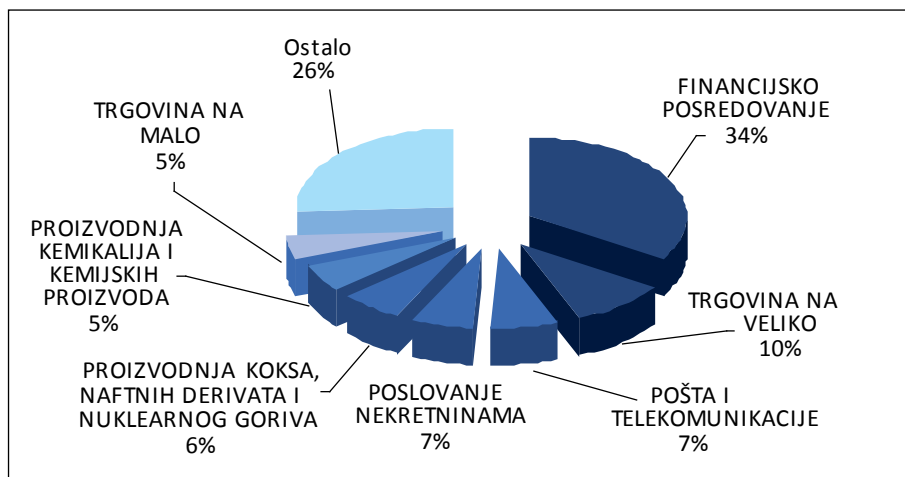
Sve značajnije ulaganje u nekretnine

Deset djelatnosti s neto odljevom na osnovi izravnih ulaganja

Turska kao nova zemlja ulagač – orijentacija na turizam i financijsku industriju

Od 1993. do 2012. FDI iznosio 26,8 milijardi eura

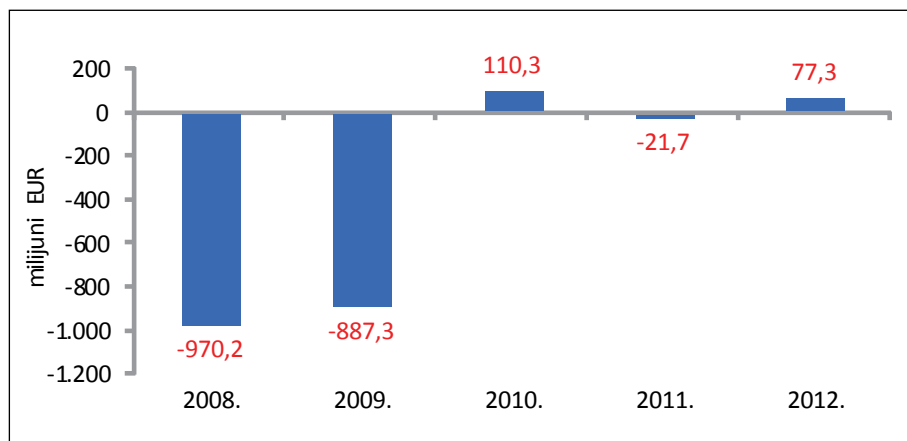
IZRAVNA INOZEMNA ULAGANJA U RH OD 1993. DO 2012. GODINE

Izvor: HNB; obrada HGK

Ulaganja hrvatskih rezidenata u inozemstvo, bila su skromna i u boljim godinama, a u zadnje tri krizne (*2010. do 2012.*) gotovo su potpuno obustavljena. Naime, u 2012. godini je na toj osnovi povučeno neto 73,3 milijuna eura.

IZRAVNA INOZEMNA ULAGANJA HRVATSKIH REZIDENATA U INOZEMSTVO

Izvor: HNB; obrada HGK

*Pad vrijednosti
FDI na globalnoj
razini – najviše
u razvijenim
gospodarstvima*

Globalna slika izravnih ulaganja nije bila optimističnija od one u Hrvatskoj: prema prvim podacima UNCTADA-a, u 2012. godini realiziran je pad vrijednosti izravnih ulaganja za 18% uslijed krhkog i nejednakog gospodarskog oporavka i investicijskih neizvjesnosti. Najznačajniji pad realiziran je u razvijenim zemljama (-32,1%) gdje je vrijednost izravnih ulaganja pala na najniže razine unatrag deset godina te je prvi puta više ulaganja zabilježeno u zemljama u razvoju nego u razvijenim zemljama. Naime, ulaganja u zemlje u razvoju bila su ipak otpornija te su pala samo oko 3%, ostajući na drugoj najvišoj razini ikad.

	FDI, mlrd USD		Godišnja stopa, %
	2011.	2012.	2012./2011.
Svijet	1.604,2	1.310,7	-18,3
Razvijene ekonomije	807,8	548,9	-32,1
Europa	459,3	293,5	-36,1
EU	440,0	287,0	-34,8
SAD	226,9	146,7	-35,3
Japan	-1,8	-0,4	-
Ekonomije u razvoju	702,7	680,4	-3,2
Afrika	43,4	45,8	5,5
Latinska Amerika i Karibi	217,0	232,6	7,2
Azija	20,8	17,4	-16,3
Kina	124,0	119,7	-3,5
Ekonomije u tranziciji	93,7	81,4	-13,1
Jugoistočna Europa	7,2	3,5	-51,4

Izvor: UNICAD, Global Investment Trends Monitor, siječanj 2013.; obrada HGK

*Drastičan pad u
JI Europi*

Posebno se ističe negativna realizacija u jugoistočnoj Europi (*Albanija, BiH, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora i Srbija*) gdje se pad izravnih ulaganja za sada prognozira drastičnim, na razini od čak 51,4%, što bi, prema predviđanju UNCTAD-a, za ovu regiju mogla biti jedna od najlošijih godina. Razlog oštrom padu je inertnost ulaganja iz razvijenih zemalja EU, koje su inače glavni ulagači u ovu regiju.

TRŽIŠTE KAPITALA

Iako je 2012. godina obilovala događajima koji su donosili političku i ekonomsku neizvjesnost, iako nisu uspostavljeni dovoljno čvrsti temelji budućeg gospodarskog rasta, iako je svjetski financijski i gospodarski sustav i dalje bio krhak, ipak su globalna tržišta kapitala u načelu ostvarila solidan rast. To se posebno odnosi na drugi dio godine kada je optimizam investitora bio dodatno motiviran postupnim oporavkom američkog gospodarstva, ograničenim usporavanjem rasta kineskog gospodarstva te napretkom u rješavanju dužničkih problema perifernih zemalja euro zone. U načelu, tržišta kapitala anticipiraju realne gospodarske trendove pa pad burzovnih indeksa često nagovještuje nailazak recesije, a njihov rast uobičajeno prethodi oporavku gospodarstva. Međutim, to i ne mora biti uvijek slučaj, posebno u novije vrijeme, kada jača tendencija osamostaljivanja financijskih transakcija od realnog sektora, rezultirajući burzovnim spekulacijama s temeljnim ciljem realiziranja kratkoročnih dobitaka. U tom se kontekstu i snažan rast cijena na većem dijelu svjetskih burzi, u drugoj polovini godine, može promatrati i u kontekstu želje investitora da što brže nadoknade gubitke koje su imali u proteklm kriznim godinama. Za sada je jedino izvjesno da ovako snažan rast burzovnih indeksa nije bio podržan i dovoljno snažnim oporavkom svjetskog gospodarstva.

Svjetska tržišta kapitala rastu – nagovještuje li to gospodarski oporavak?

KRETANJE INDEKSA ODABRANIH BURZI

Burzovni indeks	Zaključna vrijednost 31.12.2012.	Promjena u odnosu na prethodnu godinu (%)
Dow Jones	13.104	7,3
S&P 500	1.426	13,4
Nasdaq	3.020	15,9
FTSE 100	5.898	5,8
CAC 40	3.641	15,2
DAX	7.612	29,1
Nikkei 225	10.395	22,9
Shangai Comp.	2.269	3,2
Bombay Sensex	19.427	25,7

Izvor: Bloomberg; obrada HGK

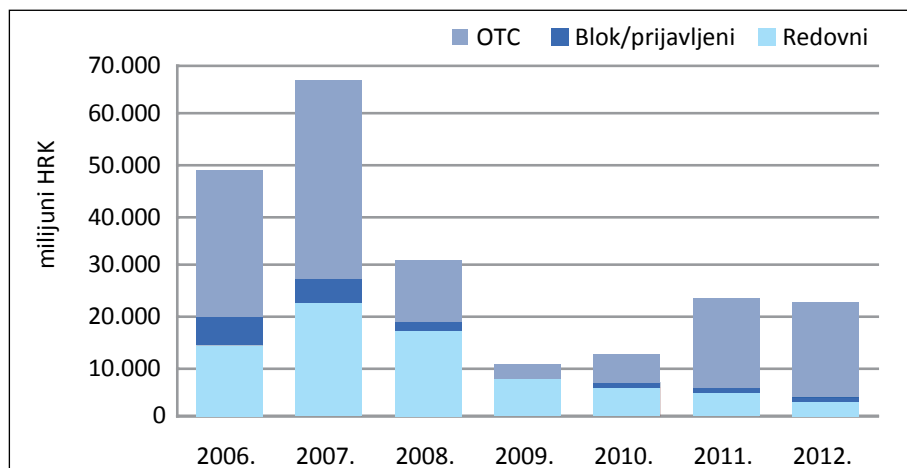
U 2012. godini porasli su indeksi na svim važnijim svjetskim burzama pri čemu je u Americi najviše porastao Nasdaq (15,9% *pod utjecajem rasta cijena dionica tehnoloških kompanija*); u Europi je snaga njemačke ekonomije rezultirala visokim rastom DAX-a od 29,1%; snažno je porastao japanski Nikkei (za 22,9%), a među velikim brzorastućim zemljama znatno je porastao indijski Bombay Senex za 25,7%. Iako je kinesko gospodarstvo nastavilo s visokim rastom, ipak je usporavanje dinamike tog rasta i spekulacije oko mogućih kineskih problema s inflacijom i mogućnošću nastavka visokog rasta izvoza rezultiralo relativno skromnim rastom Shangai Comp. indeksa od samo 3,2%.

Na domaćem tržištu snažan pad prometa uz stagnaciju cijena

Unaprijeđeno burzovno poslovanje uvođenjem održavatelja tržišta kao i trgovine strukturiranim vrijednosnim papirima

Postupan rast cijena dionica u drugoj polovini godine

PROMET OSTVAREN NA ZAGREBAČKOJ BURZI

Izvor: Zagrebačka burza; obrada HGK

Takav optimizam sa svjetskih tržišta nije se u dostatnoj mjeri prelio na domaće tržište kapitala s obzirom da hrvatsko gospodarstvo još uvijek nije pokazivalo naznake gospodarskog oporavka. Štoviše, i dio stranih investitora povukao se s našeg tržišta tražeći priliku za realizaciju viših dobitaka u zemljama koje su bilježile gospodarski rast. U takvim je okolnostima zabilježen znatan pad prometa na Zagrebačkoj burzi pri čemu je redovni promet bio 39,5%, a ukupan promet 34,9% niži nego prethodne godine. Najviši međugodišnji pad ostvaren je u redovitom prometu dionicama (-44,3%), dok je situaciju donekle popravio rast redovnog prometa obveznicama (+107,6%) kao i rast prometa na OTC tržištu od 6,4%. Pritom ostvareni redovni promet u iznosu od samo 3,3 milijarde kuna predstavlja njegovu najnižu vrijednost još od 2003. godine. I u takvim su se okolnostima na Zagrebačkoj burzi ipak dogodili i pozitivni pomaci koji se ogledaju u uvođenju specijalista (*tzv. održavatelji tržišta*) koji likvidnim održavaju tržište trenutno za tri dionice, kao i početak trgovine strukturiranim vrijednosnim papirima. Od uvođenja trgovine strukturiranim vrijednosnim papirima sredinom rujna pa do kraja godine, oživjela je trgovina s ukupno 16 certifikata kojima su temeljna imovina zlato, nafta, njemačke obveznice i indeks DAX. Ukupno je certifikatima protrženo 51,8 milijuna kuna što znači da je u navedenih nekoliko mjeseci njima ostvareno već 1,6% ukupnog godišnjeg redovnog prometa na Zagrebačkoj burzi.

DIONICE S NAJVEĆIM PROMETOM U 2012. GODINI

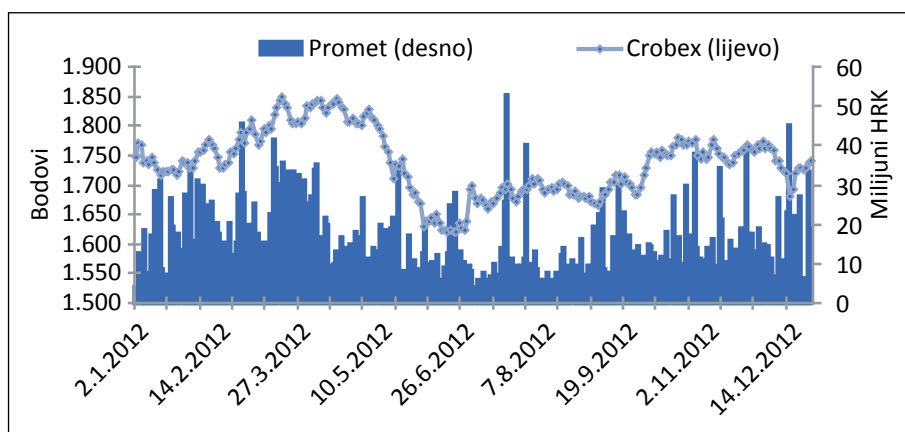
	Promet (mil. HRK)	Udio (%)	Promjena prometa u odnosu na prethodnu godinu (mil. HRK)
Hrvatski Telekom d.d.	599,9	20,6	-662,7
Petrokemija d.d.	179,6	6,2	86,0
Adris grupa d.d.	175,2	6,0	-52,7
Ingra d.d.	139,4	4,8	-52,6
Ina d.d.	120,8	4,1	-608,8
Ericsson Nikola Tesla d.d.	118,4	4,1	-56,5
Valmar Adria Holding d.d.	114,5	3,9	-20,2
AD plastik d.d.	105,3	3,6	-29,5
Dalekovod d.d.	83,4	2,9	-114,5
Končar - elektroindustrija d.d.	77,9	2,7	-41,1
Ostali	1.200,4	41,2	-765,7
Ukupno	2.914,9	100,0	-2.318,3

Izvor: ZSE; obrada HGK

Koncentracija prometa na relativno mali broj dionica i dalje karakterizira Zagrebačku burzu. Pritom se na najtrgovaniju dionicu, Hrvatski Telekom d.d., odnosi nešto više od petine, a na prvih deset dionica 58,8% ukupnog dioničkog prometa.

Međutim, pad prometa ipak nije rezultirao i padom cijena dionica. Tako je Crobex godinu završio na razini od 1.740,39 bodova što je gotovo identično razini na kraju 2011. godine. Istodobno je Crobex10 zabilježio neznatan pad od 0,5% na razinu od 971,56 bodova. U načelu, Crobex je svoje najviše vrijednosti dosegao na kraju prvog kvartala (1.848 bodova) kada se još očekivao gospodarski oporavak, a nakon toga je uslijedio pad do najniže razine i to sredinom lipnja (1.619 bodova), da bi prema kraju godine postupan rast vratio indeks na razine s kojima je godina i započeta.

CROBEX I PROMET DIONICAMA U 2012. GODINI

Izvor: Zagrebačka burza; obrada HGK

Situacija se u nas nije bitnije razlikovala od situacije na burzama u užoj regiji. Naime, sarajevski SASX-10 i makedonski MBI10 pali su za 3,4%, odnosno za 12,5%, dok su istodobno beogradski BELEX15 i ljubljanski SBITOP porasli za 4,9%, odnosno 10%. U odnosu na širu regiju to su ipak skromni rezultati s obzirom da je istodobno bukureštanski BETI porastao za 18,7%, sofijski SOFIX za 7,2%, budimpeštanski BUX za 7,1%, praški PX50 za 14%, varšavski WIG za 26,2%, a bečki ATS za 26,9%.

Unatoč niskom prometu i praktički stagnaciji cijena, ipak je tržišna kapitalizacija na Zagrebačkoj burzi porasla za 3,7% na 191,6 milijardu kuna, prvenstveno zahvaljujući porastu tržišne vrijednosti obveznica i uvođenju strukturiranih vrijednosnih papira.

U načelu 2012. godina nije donijela očekivano oživljavanje tržišta kapitala, već su nastavljene i osnažene ranije prisutne tendencije niskog prometa i plitkosti tržišta zbog relativno malog broja likvidnih vrijednosnih papira te stoga koncentracije investitora na relativno uzak krug dionica. Usto tržište se kapitala i nadalje ne uspijeva u dovoljnoj mjeri afirmirati kao važno mjesto prikupljanja kapitala potrebnog za širenje i razvoj poduzeća što rezultira i sve prisutnijim razmišljanjima pa i konkretnim akcijama usmjerenim na izlazak pojedinih dionica s burzovne kotacije. Takva situacija, uz činjenicu da je više od polovine investicijskih društava uključujući i samu burzu zabilježilo gubitak u poslovanju, ne pruža dovoljno optimizma za skoro oživljavanje tržišta kapitala. Izlaz je u gospodarskom oporavku koji bi oživio tržište, ali i poduzimanju određenih aktivnosti države, koja bi promišljenim postupcima vezanim uz prodaju dijela svog vlasničkog portfelja i proces privatizacije, mogla značajnije pridonijeti afirmaciji domaćeg tržišta kapitala.

*I na susjednim
tržištima skromni
rezultati*

*Nepovoljnu situaciju
na burzi može oživjeti
samo gospodarski
rast*

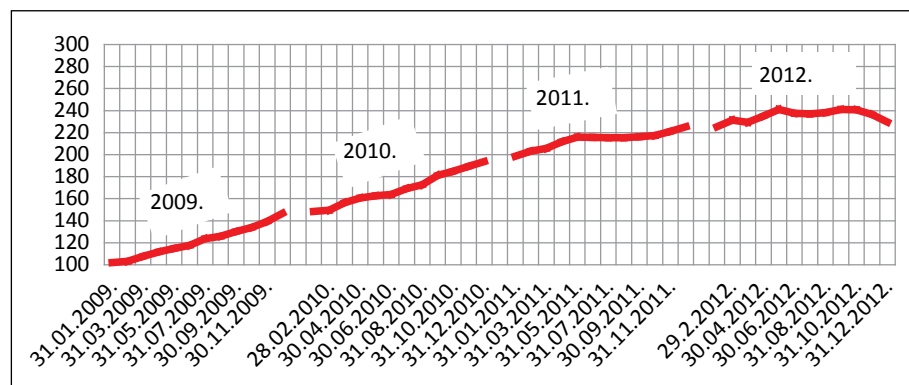
*Pogoršanje
novčanih tijekova*

*Novi povijesni
rekordi vrijednosti
neizvršenih osnova
za plaćanje*

LIKVIDNOST REALNOG SEKTORA

Opća gospodarska kriza generirala je izrazito pogoršanje likvidnosti i novčanih tijekova u realnom sektoru, iako su odnosi plaćanja stalni latentni problem neefikasnog sustava. U razdoblju od četiri krizne godine, vrijednost neizvršenih obveza se uvećala čak za 23,96 milijardi kuna (130%), a broj poslovnih subjekata s blokiranim računima za 15 tisuća (29%).

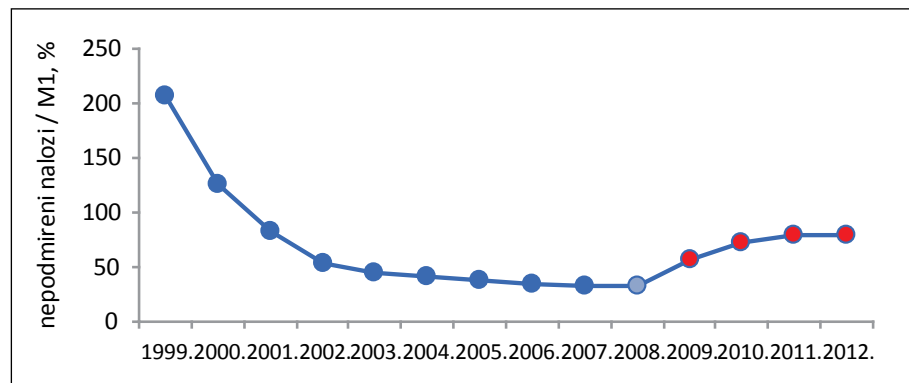
VRIJEDNOST NEIZVRŠENIH OSNOVA ZA PLAĆANJE POSLOVNIH SUBJEKATA
-indeksi, 31.12.2008.=100-

Izvor: FINA, obrada HGK

Krajem prosinca 2012. godine, vrijednost neizvršenih osnova za plaćanje iznosila je 42,5 milijardi kuna, čime je završena četvrta godina pogoršanja stanja likvidnosti u realnom sektoru s novo probijenim rekordima vrijednosti neizvršenih obveza. Iako je iznos u apsolutnoj vrijednosti bio rekordan, odnos prema vrijednosti drugih varijabli u sustavu još je uvijek ostao povoljniji nego tijekom posljednjeg snažnog vala nelikvidnosti u doba kraće gospodarske krize 1999. godine. Tako je krajem 2012. godine, na 100 kuna transakcijskog novca (*novčana masa M1 koju čine gotov novac, tekući i žiro računi*) dolazilo 79 kuna neizvršenih obveza, dok je 1999. godine vrijednost neizvršenih obveza bila dvostruko viša od novca u optjecaju. Isto je i u odnosu na realizirani BDP: neizvršene su obveze 1999. godine bile na razini 17% BDP-a, a 2012. godine na razini od 12,1%.

ODNOS NEPODMIRENIH NALOGA I TRANSAKCIJSKOG NOVCA (AGREGAT M1)
-stanje krajem razdoblja-

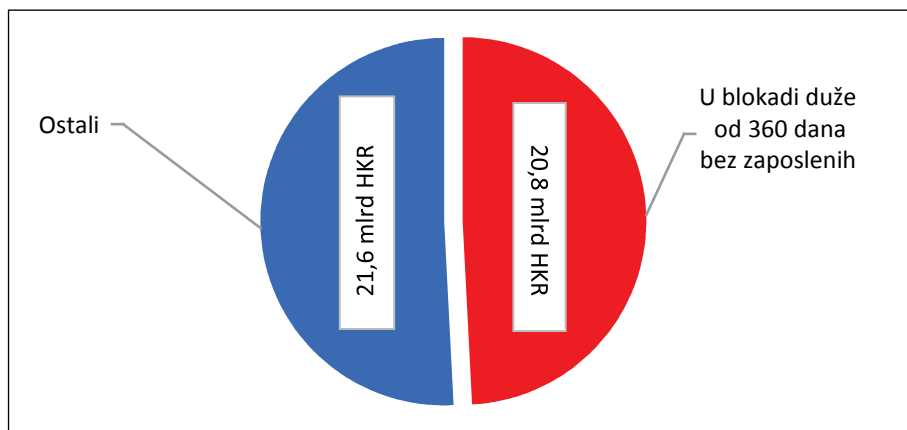

Izvor: FINA, HNB, obrada HGK

Tijekom većeg dijela 2012. godine nastavljen je rast vrijednosti neizvršenih osnova za plaćanje, a tek se pred njen kraj (*posljednja dva mjeseca*) započeo formirati opadajući trend, primarno pod utjecajem brisanja iz statistike pravnih osoba dužnika bez zaposlenih i to onih u dugotrajnoj blokadi. Naime, u posljednja dva mjeseca iznos neizvršenih obveza je smanjen za 2,1 milijardu kuna, od čega se 1,5 milijarda kuna odnosila na dug pravnih osoba bez zaposlenih (*a od toga je 1,2 milijarde kuna pripadalo pravnim osobama bez zaposlenih koji su bili u blokadi duže od godinu dana*). To je ujedno bio jedini model rješavanja nelikvidnosti, dok je Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (*na snazi od 1. listopada*) trebao rezultirati rješavanjem problema u plaćanjima uz opstanak poslovnih subjekata i naplatu vjerovnika. No, nije se pokazao dovoljno efikasnim i jasnim u prvim mjesecima provedbe (*nekoliko mjeseci kasnije se donose izmjene Zakona*). Naime, Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi Vlada je predstavila ključnim u rješavanju problema nelikvidnosti realnog sektora. Naglasci su na rokovima plaćanja i predstečajnoj nagodbi: ako se ne ugovori rok plaćanja, zakonski rok plaćanja je 30 dana od isporuke ili dana izdane fakture. Ako se rok plaćanja definira ugovorom, on ne može biti duži od 60 dana; samo iznimno se može ugovoriti dulji rok pod uvjetom da je dužnik izdao vjerovniku sredstvo osiguranja tražbine s učinkom ovršne isprave te u tom slučaju rok može biti do 360 dana. Značajno je kako se ovi rokovi primjenjuju i na osobe javnog prava, dakle, država ne smije više kasniti s plaćanjima. Ako se stanje nelikvidnosti ne uspije riješiti u roku od 60 dana od nastanka nelikvidnosti, mora se pokrenuti postupak predstečajne nagodbe koja može trajati najduže 120 dana. To znači da su svi poslovni subjekti koji su bili blokirani duže od 60 dana u trenutku stupanja Zakona na snagu, bili dužni u roku od 90 dana pokrenuti postupak predstečajne nagodbe. Krajem listopada je duže od 60 dana bilo blokirano 68.359 poslovnih subjekata s ukupnim dugovima od 43,3 milijarde kuna, a situacija niti krajem godine nije bila bitnije drugačija: duže od 60 dana bilo je blokirano 62.774 poslovnih subjekata s ukupnim dugovima od 41,6 milijardi kuna. Do ožujka 2013. godine, FINA je zaprimila samo 3.760 prijedloga za pokretanje postupka predstečajne nagodbe.

Najznačajniji dio vrijednosti neizvršenih obveza su i tijekom 2012. godine ostale one s ročnošću dužom od godine dana, koje su činile više od četiri petine ukupnih neizvršenih osnova za plaćanje (*34,9 milijardi kuna*). Koliko su ti dugovi nenaplativi pokazuje činjenica kako je od toga čak 20,8 milijardi vezano uz poslovne subjekte koji nemaju niti jednog zaposlenog.

NEIZVRŠENE OSNOVE ZA PLAĆANJE POSLOVNIH SUBJEKATA 31. 12. 2012.

Izvor: FINA, obrada HGK

Pred kraj godine donesen Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi

Četiri petine vrijednosti neizvršenih osnova za plaćanje odnosi se na dugotrajno blokirane poslovne subjekte

Najlošiji trendovi u
građevinarstvu

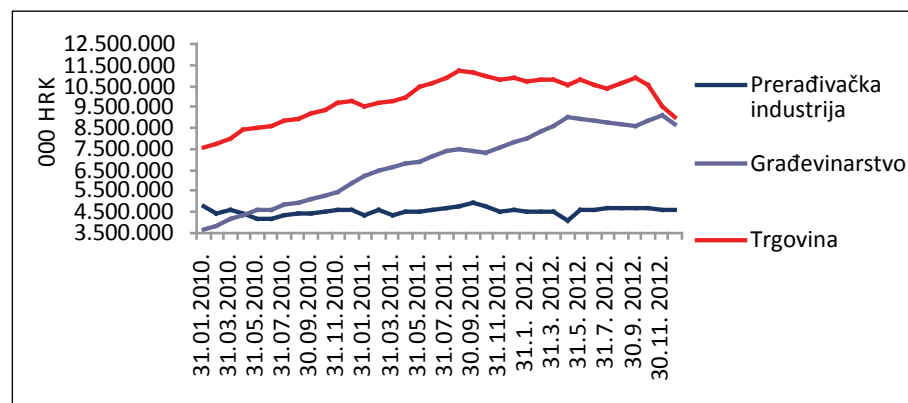
Djelatnosti s najvišom vrijednošću neizvršenih obveza ostale su trgovina, građevinarstvo i prerađivačka industrija sa 65% ukupne vrijednosti svih neizvršenih obveza pravnih osoba.

NEIZVRŠENE OBVEZE PRAVNIH OSOBA PREMA OSNOVNIM PODRUČJIMA NKD-a

iznosi u 000 kuna

	31. prosinca 2011.	31. prosinca 2012.	Razlika
A) Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	842.588	731.387	-111.201
B) Rudarstvo i vađenje	311.974	225.795	-86.179
C) Prerađivačka industrija	4.597.198	4.568.298	-28.900
D) Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	26.999	34.266	7.267
E) Opskrba vodom	384.947	278.743	-106.204
F) Građevinarstvo	7.801.718	8.709.303	907.585
G) Trgovina	10.908.877	9.016.793	-1.892.084
H) Prijevoz i skladištenje	1.320.473	1.151.587	-168.886
I) Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	2.113.085	2.308.971	195.886
J) Informacije i komunikacije	507.659	452.714	-54.945
K) Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	443.722	202.828	-240.894
L) Poslovanje nekretninama	1.326.152	2.010.374	684.222
M) Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	2.773.634	2.272.959	-500.675
N) Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	704.157	607.104	-97.053
O) Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	971	8.383	7.412
P) Obrazovanje	28.578	32.819	4.241
Q) Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	59.805	88.561	28.756
R) Umjetnost, zabava i rekreacija	454.395	1.154.149	699.754
S) Ostale uslužne djelatnosti	231.528	388.465	156.937
UKUPNO	34.838.460	34.243.499	-594.961

Izvor: FINA; obrada HGK

NEPODMIRENI NALOZI PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE, GRAĐEVINARSTVA
I TRGOVINE (PRAVNE OSOBE)
-stanje krajem razdoblja-

Izvor: FINA; obrada HGK

U prerađivačkoj
industriji stagnacija
vrijednosti
neizvršenih osnova
za plaćanje

No, vidljiv je odmak u trendovima: u prerađivačkoj industriji zaustavljen je rast vrijednosti neizvršenih obveza koja je u 2012. godini stagnirala, kod trgovine je pad bio najsnažniji (najviše se radilo o brisanju dugotrajno blokiranih subjekata bez zaposlenih), dok se kod građevinarstva situacija nastavila pogoršavati.

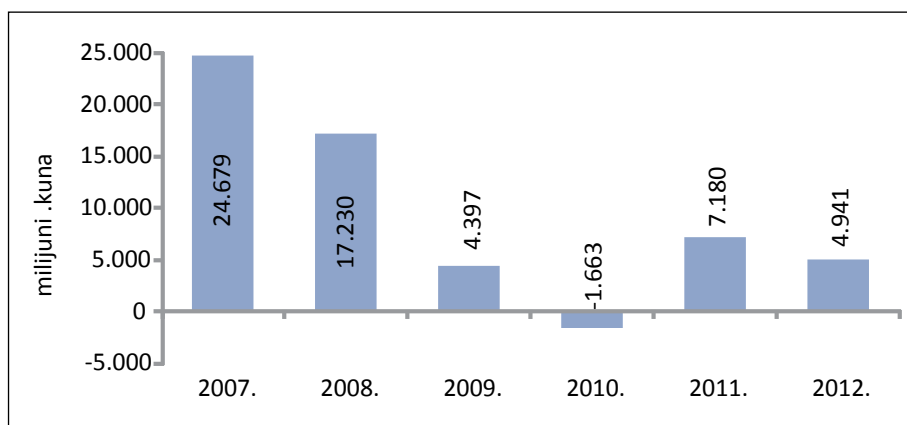
FINANCIJSKI REZULTATI POSLOVANJA PODUZETNIKA

Financijski rezultati poslovanja poduzetnika u 2012. godini, bez banaka, osiguravajućih društava i drugih financijskih institucija, još su jedan od pokazatelja daljnjeg usporavanja gospodarske aktivnosti i lošeg stanja u gospodarstvu. Naime, uz blagi rast ukupnih prihoda od 0,4% i nešto izraženiji rast ukupnih rashoda od 1,1%, što uz zabilježenu inflaciju od 3,4% ukazuje na njihov realan pad, došlo je do znatnog pogoršanja konsolidiranog financijskog rezultata. Tako je dobit ukupnog poslovanja smanjena sa 7,5 milijardi kuna u 2011. na 4,9 milijardi kuna u prošloj godini.

Financijski rezultati u 2012. lošiji nego u prethodnoj godini

KONSOLIDIRANI FINANCIJSKI REZULTAT

-dobit (+) ili gubitak(-) razdoblja prema financijskim izvještajima za tu godinu-

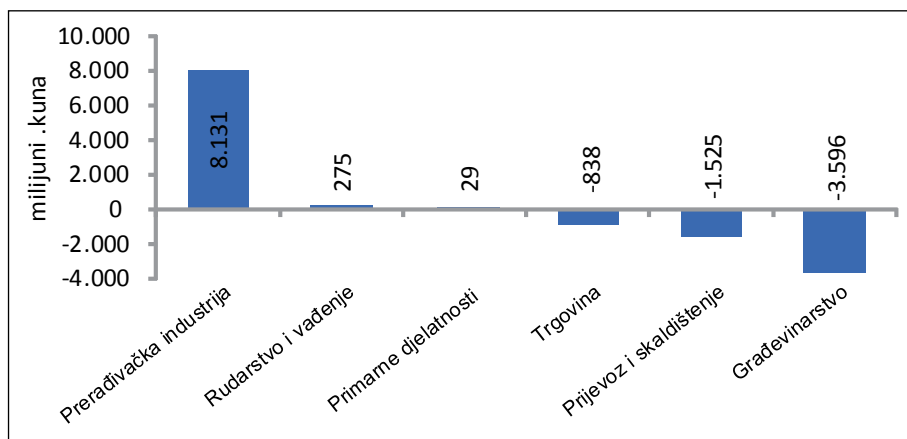

Izvor: FINA; obrada HGK

Međutim, ni takav rezultat poslovanja poduzetnika, kao ni u 2011. godini, nije bio realan jer je njega znatno utjecao Sporazum s Vladom RH o restrukturiranju brodogradilišta, odnosno sanaciji njihovih dugova. Zbog toga su ukupni prihodi i ukupna dobit povećani u odnosu na realne, a čak tri brodogradilišta su se našla među prvih deset tvrtki s najvećom dobiti u 2012. godini (u 2011. su bila dva). S druge strane Brodosplit-brodogradilište je u 2010. godini bilo na ljestvici deset najvećih gubitaka, a i 3. Maj i Brodotrogir su poslovali sa znatnim gubitkom. Na godišnjoj razini su sredstva isplaćena brodogradilištima također iskrivljavala sliku ukupnog poslovanja poduzetnika, jer iznos tih isplata u 2011. i 2012. godini nije bio jednak, a iskrivljen je i višegodišnji trend. Naime, prve godine krize (2009. i 2010.) su ukazivale na trend pada prihoda i dobiti poduzetnika, dok je u 2011. i 2012. došlo do iznenadnog rasta.

Sanacija dugova brodogradilišta ponovo znatno utjecala na konsolidirani financijski rezultat

KONSOLIDIRANI FINANCIJSKI REZULTAT ODABRANIH DJELATNOSTI U 2012. G.

Izvor: FINA; obrada HGK

*Najviše poduzetnika
u trgovini*

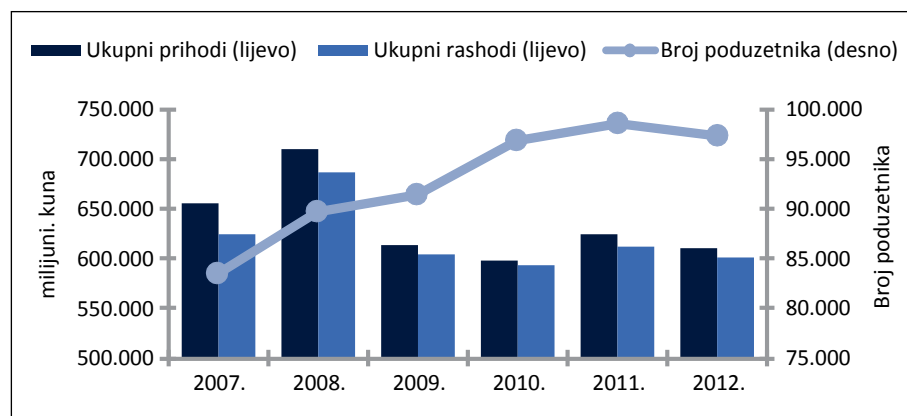
*Upravo je u trgovini
najviše pogoršan
konsolidirani
financijski rezultat u
odnosu na prethodnu
godinu*

*Blago povećan
udio poduzetnika
koji su poslovali
s gubitkom – na
42,1%*

*Rezultati pedeset
najvećih po
ukupnom
prihodu ukazuju
na pogoršanje
poslovanja*

Struktura poduzetnika prema djelatnostima pokazuje da je najviše poduzetnika u 2012. bilo u trgovini, stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima te građevinarstvu, po čemu se prošla godina nije razlikovala od prethodne. Najbolji konsolidirani financijski rezultat, velikim djelom zbog navedenih uplata brodogradilištima, ostvaren je u prerađivačkoj industriji (dobit od 8,1 milijarde kuna), dok je najlošiji ostvaren u građevinarstvu (gubitak od 3,6 milijardi kuna). Na godišnjoj razini ipak je najviše pogoršan konsolidirani financijski rezultat trgovine, koja je u 2011. poslovala s dobitkom od 1,2 milijarde kuna, a u prošloj s gubitkom od 2,0 milijarde kuna, te prijevoza i skladištenja. Kako je točno kod pola djelatnosti došlo do pogoršanja konsolidiranog financijskog rezultata u odnosu na prethodnu godinu, razumljivo je smanjivanje ukupne dobiti poslovanja na godišnjoj razini.

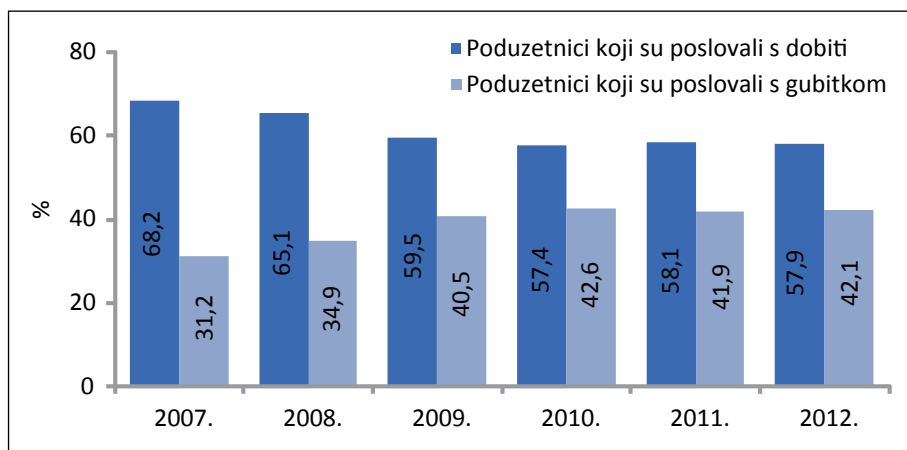
UKUPNI PRIHODI I RASHODI PODUZETNIKA

Izvor: FINA; obrada HGK

Na lošije stanje u poslovanju poduzetnika ukazuju i drugi brojčani pokazatelji. Prije svega nastavak rasta udjela poduzetnika koji su poslovali s gubitkom u ukupnom broju poduzetnika. Taj je udio u pretkriznoj 2008. godini iznosio 34,9%, da bi se u 2010. popeo na najviših 42,6%. U 2011. je lagano smanjen, a u prošloj godini ponovo je zabilježen njegov blagi rast na godišnjoj razini (na 42,1%). Kretanje prihoda pedeset najvećih poduzetnika po ukupnom prihodu (uključujući financijske institucije) također ukazuje na lošije stanje. Dok je kod njih četrnaest u 2011. godini došlo do pada ukupnog prihoda, u prošloj godini je taj broj osjetno povećan (na dvadeset i jedan). Pritom je najveći pad prihoda zabilježen kod brodogradilišta 3. Maj, INA-e i HT-a. Kretanje konsolidiranog financijskog rezultata za istih pedeset tvrtki također pokazuje da je čak kod pola od njih došlo do pogoršanja u odnosu na 2011. godinu.

UDIO PODUZETNIKA KOJI SU POSLOVALI S DOBITI I S GUBITKOM

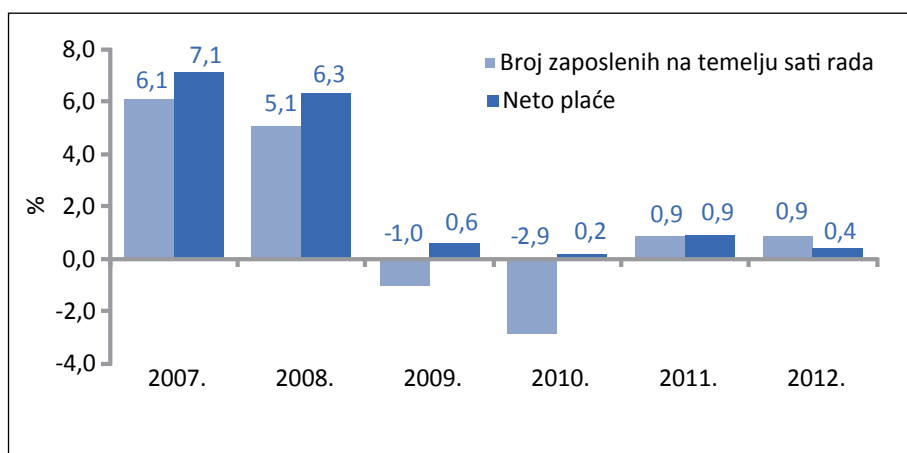
Izvor: FINA; obrada HGK

Pored kretanja prihoda, na poslovanje poduzetnika znatno je utjecalo povećanje njihovih rashoda. Pritom je tek mali dio tog povećanja bio je posljedica blagog rasta zaposlenosti i neto plaća. Naime, nakon što je u 2009. i 2010. godini zabilježen pad broja zaposlenih, u 2012. je drugu godinu za redom taj broj blago povećan. Istodobno je zabilježen i blagi nominalni rast prosječnih neto plaća pa su troškovi osoblja povećani za minimalnih 0,1% odnosno 100,4 milijuna kuna.

Povećani ukupni rashodi

Tek blagi rast izdataka za zaposlene

GODIŠNJE PROMJENE ZAPOSLENOSTI I NETO PLAĆA
-stope rasta u % prema financijskim izvještajima za tu godinu-

Izvor: FINA; obrada HGK

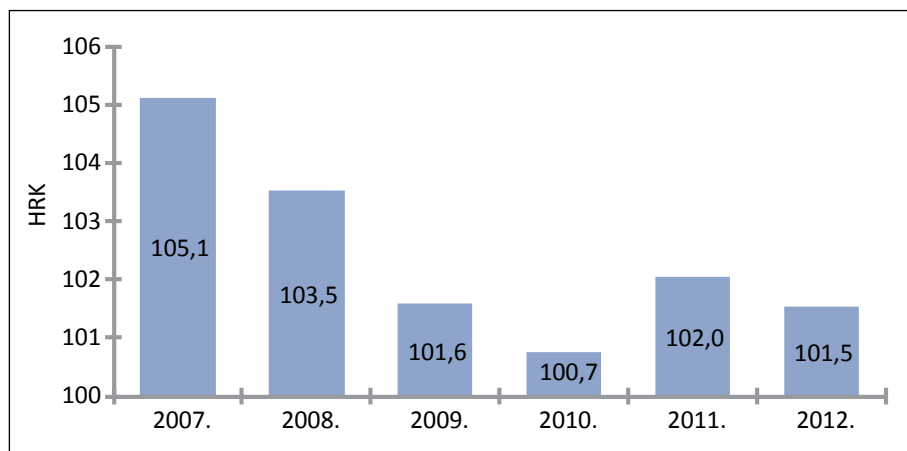
Na kretanje rashoda pretežno je utjecalo kretanje ulaznih troškova poput energije, sirovina i gotovih proizvoda (u trgovini). Prema računu dobiti i gubitka najviše su od svih rashoda povećani troškovi sirovina i materijala (za 3,7 milijardi kuna) te troškovi prodane robe (za 3,2 milijarde kuna). Na kretanje ovih rashoda znatno je utjecalo kretanje cijena na domaćem i globalnom tržištu. Tako indeksi cijena proizvođača na domaćem tržištu pokazuju da je razina tih cijena u prosincu 2012. bila 6,9% viša nego godinu dana ranije. Pritom je na rast cijena proizvođača najviše utjecala povećana cijena energije (u prosincu je bila 16,8% viša na godišnjoj razini), a unutar energije cijena plina i struje. Takav rast je bio nešto izraženiji nego u prethodnoj godini kada su cijene proizvođača na domaćem tržištu povećane za 5,8%. Indeksi uvoznih cijena istodobno pokazuju da je dio rasta cijena, a time i troškova, posljedica

Najviše su rasli troškovi sirovina i materijala, te prodane robe

Na povećanje rashoda znatno je utjecao rast cijena na domaćem i svjetskom tržištu, posebno energenata

rasta uvoznih cijena. One su u 2012. godini na godišnjoj razini povećane za 5,7% pri čemu su se također najviše isticali energenti.

EKONOMIČNOST POSLOVANJA
-ostvareni prihodi na 100 kuna rashoda-

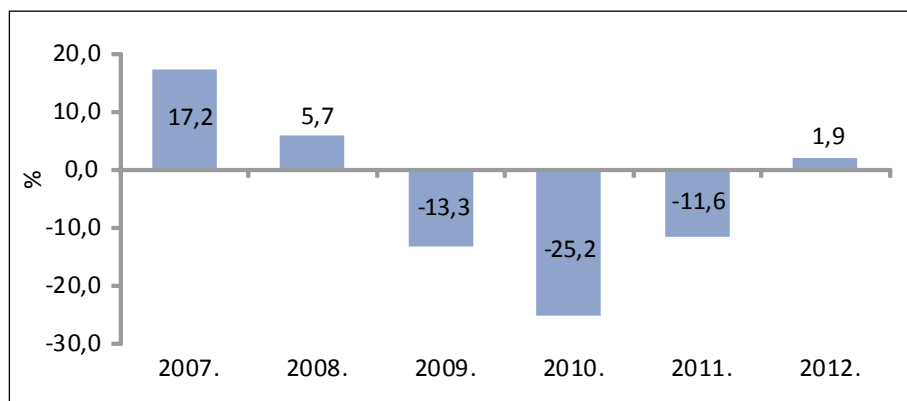

Izvor: FINA; obrada HGK

*Smanjena
ekonomičnost
poslovanja*

Usljed navedenog kretanja prihoda i rashoda došlo je do smanjenja ekonomičnosti poslovanja u odnosu na prethodnu godinu, odnosno na 100 kuna rashoda ostvareno je 0,5 kuna manje prihoda nego godinu dana ranije. Pored toga, ta je ekonomičnost unatoč unatoč dodatnih prihoda brodogradilišta bila znatno manja nego u pretkriznom razdoblju.

GODIŠNJE PROMJENE VRIJEDNOSTI INVESTICIJA U DUGOTRAJNU IMOVINU
-stope rasta u % prema financijskim izvještajima za navedenu godinu-

Izvor: FINA; obrada HGK

*Nakon tri godine
pada zabilježen
rast investicija u
fiksni kapital*

Unatoč lošijim poslovnim rezultatima, u 2012. godini je, nakon tri godine pada, zabilježen blagi rast investicija u dugotrajnu imovinu i to za 1,9%. Najveći rast investicija zabilježen je kod rudarstva i vađenja te dijela uslužnog sektora, dok je istodobno najveća stopa pada zabilježena kod primarnih djelatnosti, financijskih djelatnosti i osiguranja, te kod trgovine. Bez obzira na takva kretanja najveći investitori i dalje su ostali prerađivačka industrija, građevinarstvo i trgovina.